

Postavení a možnosti Probační a mediační služby v postpenitenciární péči

Michaela Bílá

Bakalářská práce
2021

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta humanitních studií

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně

Fakulta humanitních studií

Ústav pedagogických věd

Akademický rok: 2020/2021

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE (projektu, uměleckého díla, uměleckého výkonu)

Jméno a příjmení:	Michaela Bílá
Osobní číslo:	H18060
Studijní program:	B7507 Specializace v pedagogice
Studijní obor:	Sociální pedagogika
Forma studia:	Prezenční
Téma práce:	Možnosti a limity Probační a mediační služby v postpenitenciární péči

Zásady pro vypracování

Zpracování rešerše a studium odborné literatury.

Vymezení terminologie a teoretických východisek z oblasti probace, mediace a postpenitenciární péče.

Příprava metodiky empirické části, zpracování projektu výzkumu a stanovení výzkumného problému.

Realizace kvalitativního výzkumu formou rozhovoru.

Zpracování a vyhodnocení získaných dat, včetně jejich interpretace.

Prezentace výsledků výzkumu, jejich shrnutí a doporučení pro praxi.

Forma zpracování bakalářské práce: **Tištěná/elektronická**

Seznam doporučené literatury:

- HOLÁ, Lenka, 2003. Mediace: způsob řešení mezilidských konfliktů. Praha: Grada, Psyché. ISBN 80-247-0467-6.
ŘIHÁČEK, T., I. ČERMÁK a R. HYTYCH, 2013. Kvalitativní analýza textů: čtyři přístupy. Brno: Masarykova univerzita. ISBN 978-80-210-6382-2.
ŠTERN, P., L. OUŘEDNÍČKOVÁ a D. DOUBRAVOVÁ, ed, 2010. Probace a mediace: možnosti řešení trestných činů. Praha: Portál. ISBN 9788073677572.
ŠTĚRBA, Vladislav, 2009. Penologie. Praha: Armex. ISBN 9788086795744.
VETEŠKA, Jaroslav, 2015. Mediace a probace v kontextu sociální andragogiky. Praha: Wolters Kluwer. ISBN 9788074788987.

Vedoucí bakalářské práce: **PhDr. Helena Skarupská, Ph.D.**
Ústav pedagogických věd

Datum zadání bakalářské práce: **27. ledna 2021**

Termín odevzdání bakalářské práce: **30. dubna 2021**

Mgr. Libor Marek, Ph.D.
děkan

doc. Mgr. Jakub Hladík, Ph.D.
ředitel ústavu

Ve Zlíně dne 27. ledna 2021

PROHLÁŠENÍ AUTORA BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Beru na vědomí, že

- odevzdáním bakalářské práce souhlasím se zveřejněním své práce podle zákona č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, bez ohledu na výsledek obhajoby ¹⁾;
- beru na vědomí, že bakalářská práce bude uložena v elektronické podobě v univerzitním informačním systému dostupná k nahlédnutí;
- na moji bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, zejm. § 35 odst. 3 ²⁾;
- podle § 60 ³⁾ odst. 1 autorského zákona má UTB ve Zlíně právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;
- podle § 60 ³⁾ odst. 2 a 3 mohu užít své dílo – bakalářskou práci - nebo poskytnout licenci k jejímu využití jen s předchozím písemným souhlasem Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně, která je oprávněna v takovém případě ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které byly Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše);
- pokud bylo k vypracování bakalářské práce využito softwaru poskytnutého Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně nebo jinými subjekty pouze ke studijním a výzkumným účelům (tj. k nekomerčnímu využití), nelze výsledky bakalářské práce využít ke komerčním účelům.

Prohlašuji, že

- elektronická a tištěná verze bakalářské práce jsou totožné;
- na bakalářské práci jsem pracoval samostatně a použitou literaturu jsem citoval.
V případě publikace výsledků budu uveden jako spoluautor.

Ve Zlíně 3.2.2021

1) zákon č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, § 47b Zveřejňování závěrečných prací;

(1) Vysoká škola nevýdělečně zveřejňuje disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce, u kterých proběhla obhajoba, včetně posudků oponentů a výsledků obhajoby prostřednictvím databáze kvalifikačních prací, kterou spravuje. Způsob zveřejnění stanoví vnitřní předpis vysoké školy.

(2) *Dizertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce odevzdané uchazečem k obhajobě musí být těm nejméně pět pracovních dnů před konáním obhajoby zveřejněny k nahlášení veřejnosti v místě určeném vnitřním předpisem vysoké školy nebo není-li tak určeno, v místě pracoviště vysoké školy, kde se má konat obhajoba práce. Každý si může ze zveřejněné práce pořizovat na své náklady výpisy, opisy nebo rozmnoženiny.*

(3) *Platí, že odevzdaním práce autor souhlasí se zveřejněním své práce podle tohoto zákona, bez ohledu na výsledek obhajoby.*

2) zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 35 odst. 3:

(3) *Do práva autorského také nezasahuje škola nebo školské či vzdělávací zařízení, ušije-li nikoli za účelem přímého nebo nepřímého hospodářského nebo obchodního prospěchu k výuce nebo k vlastní potřebě dílo vytvořené žákem nebo studentem ke splnění školních nebo studijních povinností vyplývajících z jeho právního vztahu ke škole nebo školskému či vzdělávacímu zařízení (školní dílo).*

3) zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 60 Školní dílo:

(1) *Škola nebo školské či vzdělávací zařízení mají za obvyklých podmínek právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla (§ 35 odst. 3). Odepírá-li autor takového díla udělit svolení bez vázného důvodu, mohou se tyto osoby domáhat nahrazení chybějícího projevu jeho vůle u soudu. Ustanovení § 35 odst. 3 zůstává nedotčeno.*

(2) *Není-li sjednáno jinak, může autor školního díla své dílo učit či poskytnout jinému licenci, není-li to v rozporu s oprávněnými zájmy školy nebo školského či vzdělávacího zařízení.*

(3) *Škola nebo školské či vzdělávací zařízení jsou oprávněny požadovat, aby jim autor školního díla z výdělků jím dosaženého v souvislosti s užitím díla či poskytnutím licence podle odstavce 2 přinášžené přispěl na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložily, a to podle okolností až do jejich skutečné výše; přitom se přihlídí ke výši výdělků dosaženého školou nebo školským či vzdělávacím zařízením z užití školního díla podle odstavce 1.*

ABSTRAKT

Bakalářská práce se zabývá činností Probační a mediační služby z hlediska zkušeností zainteresovaných pracovníků. Práce je dělena do dvou částí. Teoretická část se zabývá seznámením s danou problematikou, nejzákladnějšími pojmy a souvisejícími zákony a vyhláškami. Taktéž zde najdeme vymezení pojmů probace a mediace. V neposlední řadě jsou v práci nastíněny činnosti, cíle a poslání Probační a mediační služby České republiky včetně postpenitenciární péče. Cílem druhé části je nahlédnout a porozumět zkušenostem pracovníků, kteří pracují s klienty, kterým byl uložen trest domácího vězení. Tyto cíle byly zjišťovány metodou kvalitativního výzkumu.

Klíčová slova: penitenciární péče, Probační a mediační služba, probace, mediace, alternativní tresty, restorativní justice, postpenitenciární péče.

ABSTRACT

This bachelor thesis focuses on the activity of Probation and mediation service based on the experience of the concerned workers. The paper is divided in two parts. The theoretical part talks about the introduction to the problem, basic terms and related laws and public notices. We can find the definition of the terms probation and mediation here, too. The activities, the aims and the mission of the Czech Republic Probation and mediation service are outlined in this paper, as well as the post-penitentiary care. The target of the second part of the thesis is to look at and understand the experience of the workers, that work with the clients, that have been sentenced to home prison. These objectives were found out by the method of qualitative research.

Keywords: penitentiary care, Probation and mediation service, probation, mediation, alternative penalties, restorative judiciary, post-penitentiary care.

Chtěla bych touto cestou poděkovat PhDr. Heleně Skarupské, Ph.D. za cenné rady a odborné vedení při vypracování mé bakalářské práce.

Rovněž bych chtěla poděkovat Iloně a Robertovi Hamplovým za podporu a pochopení v náročném období posledního ročníku a mému příteli, který si nespočetněkrát moji práci přečetl a pomohl mi ji tak doladit k nejlepšímu výsledku.

Prohlašuji, že odevzdaná verze bakalářské/diplomové práce a verze elektronická nahraná do IS/STAG jsou totožné.

OBSAH

ÚVOD	10
I TEORETICKÁ ČÁST	12
1 PENITENCIÁRNÍ PÉČE	13
1.1 PENOLOGIE.....	16
1.2 TREST JAKO VÝCHOVNÝ PROSTŘEDEK.....	17
1.3 VĚZEŇSKÁ SLUŽBA ČESKÉ REPUBLIKY.....	21
1.4 VÝKON VAZBY	22
1.5 VÝKON TRESTU ODNĚTÍ SVOBODY	23
2 PROBAČNÍ A MEDIAČNÍ SLUŽBA ČESKÉ REPUBLIKY	30
2.1 VZNIK PROBAČNÍ A MEDIAČNÍ SLUŽBY V ČESKÉ REPUBLICE.....	33
2.2 RESTORATIVNÍ JUSTICE A JEJÍ PROGRAMY	34
2.3 KONFLIKT	35
2.4 MEDIAČNÍ ČINNOSTI.....	36
2.5 PROBAČNÍ ČINNOSTI.....	41
2.6 ALTERNATIVNÍ TRESTY	43
3 POSTPENITENCIÁRNÍ PÉČE	51
II PRAKTICKÁ ČÁST	57
4 DESIGN VÝZKUMU	58
4.1 CÍLE VÝZKUMU	59
4.2 VÝZKUMNÉ OTÁZKY	59
4.3 POJETÍ VÝZKUMU	59
4.4 VÝZKUMNÝ SOUBOR	60
4.5 VÝZKUMNÁ TECHNIKA	61
4.6 ZPŮSOB ZPRACOVÁNÍ DAT.....	62
4.7 POSTUP ANALÝZY.....	62
5 INTERPRETACE A PREZENTACE VÝSLEDKŮ	66
5.1 ROZHOVOR Č.1 – RESPONDENT MIROSLAV.....	66
5.2 ROZHOVOR Č.2 – RESPONDENTKA KAMILA	69
5.3 ROZHOVOR Č.3 – RESPONDENTKA LEONA	73
5.4 ROZHOVOR Č.4 – RESPONDENT OLDŘICH	75
5.5 ROZHOVOR Č.5 – RESPONDENTKA NATAŠA	78
5.6 SPOLEČNÁ TÉMATA	80
5.7 REFLEXE LIMITŮ VÝZKUMU.....	82

5.8	DOPORUČENÍ PRO PRAXI.....	83
ZÁVĚR		85
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY		87
SEZNAM OBRÁZKŮ		89
SEZNAM TABULEK		90
SEZNAM PŘÍLOH		91

ÚVOD

Bakalářská práce se zabývá tématem postpenitenciární péče na základě odborného pohledu a zkušeností pracovníků Probační a mediační služby České republiky, kteří jsou v dané oblasti nenahraditelnými specialisty. V rámci humanizace vězeňství je cílem trestu korektivních změn osobnosti jedince do takové míry, aby bylo zajištěno jeho úspěšné sociální začlenění a v budoucnu nedošlo k opětovné recidivě. Významnou podporou těmto osobám jsou právě pracovníci Probační a mediační služby, kteří s nimi prochází řadou často velmi obtížných změn a celým procesem nápravy v rámci přiděleného alternativního trestu.

Delikvence spolu s kriminálním chováním představují jeden z nejzávažnějších sociálně patologických jevů. Resocializace odsouzených je v tomto případě důležitá, aby se podařilo zabránit vzniku další trestné činnosti a tím byla také snížena společenská nebezpečnost. V opačném případě by mohlo dojít k ohrožení společnosti z hlediska bezpečí, morálky i mravnosti.

Cílem práce je nahlédnout do zkušeností pracovníků, jenž pracují s klienty, kterým byl uložen trest domácího vězení a porozumět tak jejich náplni práce, rozhodování se a ostatním okolnostem, které je v rámci výkonu jejich práce dennodenně provází.

Teoretický rámeček bakalářské práce je koncipován systematickým sledem oblastí a témat, které jsou důležité k pochopení dané problematiky. V první kapitole jsou uvedeny definice penitenciární péče spolu s pojmy, zákony a vyhláškami, které s dotčenou oblastí souvisí. Do této kapitoly spadá také penologie a její části, oblast trestu a práce Vězeňské služby. Pro účely této práce je důležité nastínění výkonu vazby a výkonu trestu odnětí svobody, které se staly závěrem první kapitoly.

Další kapitola se zaměřuje na činnost Probační a mediační služby České republiky. Setkáme se zde s teoretickou koncepcí, do které spadají definice a cíle, seznámíme se se vznikem této organizace, stejně tak, jako se samotným pojetím restorativní justice. Důležitou navazující částí jsou probační a mediační činnosti spolu s alternativními tresty.

Poslední kapitola se věnuje tématu postpenitenciární péče. Do této části jsou zahrnuty definice, cíle a důvody, které formulují potřebnost této formy pomoci.

Praktická část bakalářské práce je realizována na základě rozhovorů s pracovníky Probační a mediační služby. V tomto oddílu najdeme popsány metody sběru dat, výběr výzkumného souboru a analýzu získaných dat. Cílem praktické části je provést analýzu zkušeností

zainteresovaných odborníků, na základě kterých budou vyvozeny návrhy na změnu a celkové zhodnocení nastavení trestu domácího vězení.

Očekávaný přínos práce spočívá ve zhodnocení možností a limitů Probační a mediační služby v rámci alternativního trestu domácího vězení a v případě vysledování nedostatků uvedení možností, jak efektivitu trestu zvýšit a vyvarovat se chybám.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1 PENITENCIÁRNÍ PÉČE

Penitenciární péče představuje soubor speciální péče o jedince, který se nachází ve výkonu trestu odnětí svobody (Veteška, 2015, s. 39). Zahrnuje řadu zátěžových situací v oblastech potřeb psychických, tělesných a sociálně-kulturních. Vězněná osoba se musí adaptovat na nové prostředí, což samo o sobě značí velkou psychickou zátěž, zvláště u prvotrestaných jedinců. Reakce na uvěznění je ovšem různá. Může docházet k rozvoji agresivního chování, objevit se můžou únikové formy obranných mechanismů či rozvoj psychických poruch a poruch osobnosti (Veteška, 2020, s. 100).

Poruchy chování můžeme definovat jako opakující se vzorce chování, které se vyznačují nedodržováním norem, pravidel a práv druhých (Orel a kol. in Veteška, 2020, s. 46).

Porucha osobnosti představuje extrémní odlišnost charakterových rysů, které se významně odchyľují od rysů, jež jsou patrné u většiny lidí (Praško, Kosová a kol. in Veteška, 2020, s. 46). Najdeme zde patrné projevy maladaptivního chování a dochází k narušení sociální interakce s druhými lidmi (Veteška, 2020, s. 46).

Tomeš (2011, s. 288) vidí **penitenciární péči** jako přípravu vězně na propuštění. Snahou je usnadnit odsouzenému plynulejší a snazší přechod do společenského prostředí mimo věznici. Současné pojetí práce s osobami, které se dopustily spáchání trestné činnosti, je zaměřeno na jejich resocializaci a dodržování základních lidských práv.

Mařádek (2003, s. 49) uvádí, že **pojem penitenciární** se užívá především tehdy, pokud chceme zdůraznit, že podstatu věznění obviněného shledáváme především v nápravě, převýchově a resocializaci. Raszková (2013, s. 7) definuje pojem **penitenciární proces** jako proces nápravy čili pozitivní změny v chování.

Nejdůležitější **zákony a vyhlášky**, které se vztahují k výkonu vězeňství, jsou:

- Listina základních práv a svobod č. 2/1993 Sb., ve znění ústavního zákona č.162/1998 Sb.,
- zákon č. 40/2009 Sb. – trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů,
- zákon č. 293/1993 Sb. – zákon o výkonu vazby,
- zákon č. 169/1999 Sb. – zákon o výkonu trestu odnětí svobody a o změně některých souvisejících zákonů,
- zákon č. 555/1992 Sb. – zákon o Vězeňské službě a justiční strážci České republiky,

- vyhláška ministerstva spravedlnosti č. 109/1994 Sb. – kterou se vydává řád výkonu vazby,
- vyhláška ministerstva spravedlnosti č. 345/1999 Sb. – kterou se vydává řád výkonu trestu odnětí svobody,
- zákon č. 218/2003 Sb. – zákon o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů,
- zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním,
- zákon č. 200/1990 Sb., o přestupcích, ve znění pozdějších předpisů,
- zákon č. 104/2013 Sb. – o mezinárodní justiční spolupráci ve věcech trestních,
- Evropská vězeňská pravidla,
- Vnitřní řád vazební věznice či věznice,
- Organizační řád vazební věznice či věznice,
- Nařízení generálního ředitele Vězeňské služby České republiky č. 21/2010, kterým se stanoví úkoly občanských zaměstnanců a příslušníků Vězeňské služby České republiky při zabezpečování výkonu trestu odnětí svobody, výkonu vazby a výkonu zabezpečovací detence,
- Nařízení generálního ředitele Vězeňské služby České republiky č. 30/2008, kterým se vydává pracovní řád,
- Nařízení generálního ředitele Vězeňské služby České republiky č. 11/2006, o vězeňské a justiční strážce,
- zákon č. 262/2006 Sb., zákoník práce,
- zákon č. 361/2003 Sb., o služebním poměru příslušníků bezpečnostních sborů,
- zákon č. 100/1988 Sb., o sociálním zabezpečení, ve znění pozdějších předpisů,
- zákon č. 129/2008 Sb., o výkonu zabezpečovací detence a o změně některých souvisejících zákonů,
- zákon č. 500/2004 Sb., správní řád (Raszková, 2013, s. 42–43).

Cílem penitenciárního působení je dosáhnout pozitivní změny v chování a postojích odsouzeného. Nejideálnějším cílem, kterého se snaží tato forma pomoci dosáhnout, je taková

změna odsouzeného, aby v budoucnu nedocházelo k páčání další trestné činnosti (Raszková, 2014, s. 13).

Veteška (2020, s. 28) uvádí **dělení trestných činů** na přečiny a zločiny. Do první kategorie spadají všechny trestné činy způsobené nedbalostí a také zde řadíme ty, které mají horní hranici trestní sazby do pěti let. Do oddílu zločinů řadíme všechny ostatní úmyslně spáchané trestní činy.

Kriminalitu můžeme definovat jako způsoby jednání a chování osob, které jsou v dané kultuře či společnosti trestné. Jedná se o souhrn trestných činů, které jsou sankcionovatelné podle trestního zákona (Veteška, 2020, s. 28). Vzniku kriminálního chování předchází řada jevů, které souhrnně označujeme jako poruchy chování. K tomu, aby se dotyčný změnil, je nezbytné, aby si osvojil takové znalosti a dovednosti, které jsou sociálně přijatelné společností (Veteška, 2020, s. 12).

Delikvenci můžeme charakterizovat jako formu společensky závažného a nepřijatelného chování, jež má protispolečenský dopad a kdy dochází k porušování legislativních norem. Delikvenci lze také chápat jako neschopnost plnit požadavky společnosti (Veteška, 2020, s. 27).

Mezi faktory, které zvyšují pravděpodobnost vzniku a rozvoje delikventního chování, řadíme dle Vetešky (2020, s. 30-38) následující:

- **Biologické faktory** – V první řadě zde řadíme pohlaví, neboť u mužů dochází k častějším projevům kriminálního chování, nežli u žen. Značnou roli zde hraje i věk. Jedinci, kteří se dopouští kriminálního chování, jsou většinou v období pubescence a adolescence. Značnou část recidivujících tvoří také osoby do 30 let. Posledním a neopomenutelným biologickým faktorem jsou vrozené dispozice, kdy vyšší míru k poruchám chování představují jedinci se zvýšenou impulzivitou a nižší mírou frustrační tolerance.
- **Psychické faktory** – Zde můžeme zařadit úroveň mentálních schopností, kdy se kriminálního chování obvykle dopouští jedinci, kteří mají nižší úroveň rozumových schopností. Významnou úlohu zde také hraje temperament. Vyšší pravděpodobnost k poruchám chování má jedinec s cholerickým laděním.
- **Sociální faktory** – Nejdůležitějším sociálním faktorem je rodina. Pokud se v rodině objevují patologické jevy, může se to stát rizikem pro rozvoj poruch chování. Rozvoj poruch chování je často spojen s výskytem syndromu týraného, zneužívaného a

zanedbávaného dítěte. Souhrnně můžeme tento syndrom označit jako projevy chování rodičů či blízkých osob dítěte, které dítě poškozují psychicky, fyzicky i emocionálně. Rozvoj inteligence také souvisí s výchovou. Důležitou roli hraje nejen kvalita výchovy, ale také sociokulturní podněty, které nabízí. Pokud je dítě psychicky traumatizováno v průběhu dětství, může dojít k rozvoji specifické poruchy osobnosti. Dalším souvisejícím faktorem je způsob trávení volného času. U valné většiny delikventního chování jedinců můžeme zpozorovat, že volný čas netrávili vhodným způsobem, což vedlo k různým formám závislosti. Dalším faktorem může být vliv sociálních skupin a vrstevníků. Významný je i faktor prostředí, kdy častěji k delikvenci a kriminalitě dochází v městském prostředí.

Podmínkou úspěšnosti pro nalezení možností, jak delikventní chování řešit je, aby pracovníci dokázali **pochopit souvislost** mezi vznikem a rozvojem nežádoucího jednání pachatelů (Veteška, 2020, s. 12). Základem zacházení s vězněnou osobou je osobní penitenciární diagnostika, jenž se skládá z odborného posouzení sociálního a rodinného zázemí, vývoje, zkušeností, stupně kriminální infekce, možností a metod zacházení s odsouzeným (Tomeš, 2011, s. 289).

1.1 Penologie

Penologie je označována jako věda, která zkoumá tresty, trestání a jejich účinky z hlediska volby adekvátního působení (Černíková, 2002, s. 7). Raszková (2013, s. 8) uvádí, že charakter penologie je transdisciplinární, tedy využívá poznatky z řady vědních disciplín, jako jsou především pedagogické, společenské a trestněprávní.

Vymezení penologie je následující:

- **Užší pojetí** – penologie se zabývá reálným výkonem trestů a ochranných opatření.
- **Širší pojetí** – spadá zde i oblast alternativních způsobů řešení trestních věcí včetně jejich účinků (Černíková, 2002, s. 7).

Cílem je dosáhnout korektivních změn v jednání odsouzených a resocializovat pachatele tak, aby po návratu do občanské společnosti vedl řádný život a již se nevrátil zpět do výkonu trestu odnětí svobody (Jůzl, 2017, s. 12–14).

V rámci penologie je výrazný **důraz kladen na individuum**, poznání jeho osobnosti s cílem stanovit adekvátní výchovné zacházení (Černíková, 2008, s. 12).

Každý vězeň může představovat **rizika**, mezi které dle Sochůrka (2007, s. 11-12) řadíme:

- **Vztah ke společnosti** – jedná se o nebezpečí recidivy trestné činnosti.
- **Pobyt ve vězení** – vězeň se může stát nebezpečným jak sobě samému, tak i druhým lidem, mezi které řadíme ostatní vězně i personál.
- **Rizika programů zacházení** – veškeré aktivity představují bezpečnostní riziko, kdy hrozí napadení zaměstnance, vzetí jako rukojmí a další situace.

Úkolem penologie je přispět svými poznatky ke zlepšení účinnosti trestu na základě zkoumání penitenciárního zacházení s pachateli trestných činů během ukládání a vykonávání uloženého trestu spolu s faktory, které spolupůsobí (Černíková, 2002, s. 14).

Předmětem zkoumání penologie jsou metody zacházení s pachatelem, který se dopustil spáchání trestného činu, jež se snaží dosáhnout korektivních změn chování pachatele, aby se mohl integrovat do společnosti jako řádný občan (Štěrbá, 2009, s. 8).

1.2 Trest jako výchovný prostředek

Trest můžeme považovat za prostředek výchovy, a proto by jeho užití mělo být pečlivě zváženo, neboť účinky trestu jsou velmi individuální (Štěrbá, 2009, s. 21). Je považován za jeden z posledních prostředků nápravy a používá se tehdy, selžou-li všechny předchozí výchovné vlivy a prostředky (Černíková, 2002, s. 50).

Patří mezi základní výchovné prostředky a používá se jako významný obranný mechanismus před chováním a jednáním, které porušuje zavedené sociální konvence, pravidla nebo normy. Systém trestů je vymezen sociálními normami, zejména právem. Pro pachatele by trest měl být citelný, až na výjimky jistý a měl by následovat co nejrychleji po provinění (Sochůrek, 2007, s. 11).

Základní **znaky a charakteristiky trestu** jsou:

- **Účel trestu** – kdy základem je chránit společnost před pachateli trestných činů, dále odsouzeným zabránit v páchání další trestné činnosti a vychovat je k tomu, aby vedli řádný život.
- **Přiměřenost trestu** – znamená v první fázi objektivní, nezaujaté a na prokazatelných důkazech založené hodnocení všech aspektů trestního činu konkrétního pachatele. V následující fázi jde o objektivní vynesení výroku o vině a

trestu přiměřené k povaze, charakteru a nebezpečnosti trestného činu. Nepřiměřenost trestu je silným bariéřním momentem pro výchovnou práci s odsouzeným.

- **Objektivní zhodnocení efektivity trestu** – jedná se o konečný cíl penitenciárního zacházení s odsouzeným. Významným kritériem hodnocení efektivity trestu je, pokud odsouzený po propuštění na svobodu nevstoupí na dráhu recidivy (Černíková, 2002, s. 54).

Z pedagogického hlediska jsou tresty umístěny až na nejzazším místě mezi prostředky výchovy. Mezi **základními prostředky výchovy** nalezneme:

- Odměny,
- vysvětlování či přesvědčování,
- metoda přirozených následků,
- tresty, ať už se jedná o tresty psychické či fyzické (Štěrba, 2009, s. 21).

Většinu funkcí ve výkonu trestu odnětí svobody vykonává Vězeňská služba České republiky v rámci terciární prevence (Raszková, 2013, s. 40). Zakotvení v právní normě je základním aktem pro výkon trestní spravedlnosti ve vyspělých státech a společnostech (Černíková, 2002, s. 49).

Mezi **realizačními komponenty** nalezneme:

- **Resocializace** – jedná se o cílevědomě realizovaný proces obnovy. Cílem je navázat a znovu spojit přerušené řetězce socializace a pokusit se formovat budoucí život odsouzeného tak, aby jeho opětovné začlenění do společnosti bylo reálné a bezproblémové.
- **Reedukace** – je korektivní výchovný proces, během něhož dochází v myšlení a vědomí odsouzeného k zásadnímu negování a sebereflexnímu popření blokových souborů všech životních momentů.
- **Readaptace** – znamená systematicky a cílevědomě připravit odsouzené na přijetí obecně a kulturně společenských, ekonomických, morálních a zákonem stanovených podmínek pro nekriminální život.
- **Rehabilitace** – značí posun odsouzeného na takový stupeň životních hodnot, které mu v dalším životě navrátí ztracenou pověst slušného člověka s výrazně akceptovatelnou úrovní mravního a etického chování a myšlení.

- **Reintegrace** – jedná se o proces, završující výchovné funkce trestu ve smyslu efektivního, účelného a trvalého znovu spojení všech dosud kriminalitou narušených vztahů, vazeb, struktur a procesů (Černíková, 2002, s. 101-102).

Teoretická koncepce účelu trestu postupem času směřovala k humanizaci trestu odnětí svobody a lze ji rozdělit do tří následujících teorií:

- **Absolutní teorie**, která zastává názor, že trest je odplatou za spáchání trestného činu, kdy trest má způsobit pachateli stejné utrpení, které způsobil svým proviněním. Za představitele absolutní teorie můžeme považovat Immanuela Kanta či Geoga Wilhelma Friedricha Hegela.
- **Relativní teorie**, jež spatřuje účel trestu v ochraně společnosti před dalším spácháním trestné činnosti daného jedince. Jejými zastánci byli Cesare Lombroso a německý kriminalista P. J. Anselm von Feuerbach.
- **Smíšená teorie** spojuje myšlenky dvou výše zmíněných teorií. Koncept smíšené teorie je uplatňován i v České republice (Raszková, 2013, s. 38–39).

Základním **účelem trestání** je dle Sochůrka (2007, s. 11) chránit společnost před kriminalitou a zajistit nápravu pachatelova jednání, tedy kompenzaci chyby, které se dopustil.

K dosažení **účelu výkonu trestu** je pro každého odsouzeného stanoven individuální program zacházení. U vězňených osob, které jsou odsouzeny k doživotnímu či dlouhodobému trestu odnětí svobody, se uplatňují všeobecné principy výkonu trestu, mezi kterými najdeme:

- Princip individualizace,
- princip normalizace,
- princip odpovědnosti,
- princip bezpečí a bezpečnosti,
- princip neoddělování,
- princip postupu (Raszková, 2013, s. 48).

Netík (1997, s. 26-27) uvádí **tři mechanismy**, kterými lze dosáhnout účinné ochrany společnosti:

- **Pouhá izolace pachatele**, jehož resocializace či pozitivní korekce chování je velmi omezená a zároveň je jeho pobyt na svobodě shledán nebezpečným.
- **Odstrašení**, kdy hrozba trestem znamená pro většinu populace úzkost.
- **Regulace chování**, tedy opuštění nežádoucích návyků, vazeb a způsobů chování.

Výchovná funkce trestu je hlavním cílem a prostředkem k návratu poškozeného zpátky do civilního života. Výchova odsouzeného by měla být komplexní, všestranná, efektivní, cílená a programová. Výchova v trestu odnětí svobody je charakteristická:

- Výchovný proces v režimu výkonu trestu odnětí svobody probíhá kontinuálně. Odsouzení jsou s personálem věznice v nepřetržitém kontaktu, což jim umožňuje ovlivňovat, sledovat, kontrolovat a hodnotit chování odsouzených.
- Výchovný proces ve výkonu trestu odnětí svobody je kooperativní a na jeho realizaci se musí stejnou měrou podílet výchovní specialisté i sám odsouzený.
- Prosazení výchovných vlivů na odsouzeného je přísnější a méně dobrovolné, než je tomu v civilní sféře. Odsouzený naopak může využít funkčních mechanismů vzoru a imitace chování vychovatele, především, jedná-li se o mladistvé vězně.
- Výchovný systém je strukturovanější a více uzavřený, než je tomu v běžné výchově (Černíková, 2002, s. 100).

Mařádek (2003, s. 74) definuje pojem **recidiva** jako tendenci k nežádoucímu návratu do nežádoucích návyků, chyb, poruch či vad. V penologii jde především o návrat odsouzeného po výkonu trestu zpět do věznice.

Realizaci výchovy a vzdělávání můžeme dle Černíkové (2002, s. 104-105) rozdělit následovně:

- **Výchova v širším slova smyslu** – znamená výchovné působení na odsouzeného působením etickým a pozitivně motivovaným chováním všech zaměstnanců vězeňského personálu.
- **Výchova v užším slova smyslu** – spočívá v individuálním přístupu vychovatele k odsouzenému.
- **Systém vzdělávání** – realizuje výchovnou funkci trestu v oblasti, která odsouzenému chybí nebo není dostatečná.

Dle Sochůrka (2007, s. 18) má trest následující **funkce**:

- **Informační** – vystihuje nesprávnost chování.
- **Motivační** – motivuje ke zlepšení chování.
- **Vztahová** – vyjádření negativního vztahu.
- **Preventivní** – vyvarovat se chování, které by vedlo ke spáchání další trestné činnosti.

Raszková (2013, s. 40–41) uvádí sedm následujících funkcí trestu:

- **Odplatná funkce** – účelem je emocionální uspokojení poškozeného vůči pachateli trestného činu.
- **Regulativní funkce** – jejím úkolem je ochrana společnosti prostřednictvím ukládání sankcí.
- **Preventivní funkce** – funkce spočívá v neodvratitelnosti trestu.
- **Restorativní funkce** – tato funkce usiluje o nápravu narušeného vztahu mezi poškozeným a pachatelem.
- **Výchovná funkce** – má za úkol napravit pachatele.
- **Morální funkce** – jedná se o potrestání zla a nastolení spravedlnosti.
- **Represivní funkce** – izoluje pachatele od společnosti.

Z pedagogického hlediska rozlišujeme tři funkce trestu, mezi které patří napravit škodu, zabránit opakování nežádoucího chování a zbavit viníka pocitu viny (Raszková, 2013, s. 41–42).

1.3 Vězeňská služba České republiky

Vězeňská služba České republiky **zajišťuje** výkon vazby a výkon trestu odnětí svobody (Sochůrek, 2007, s. 6). Jedná se o ozbrojený bezpečnostní sbor, který dále zajišťuje výkon zabezpečovací detence, ochranu pořádku a bezpečnost při výkonu soudnictví, správě soudů a při činnosti státních zastupitelství a Ministerstva spravedlnosti (Raszková, 2013, s. 61).

Tato služba **se člení** na:

- **Justiční stráž** – zajišťuje pořádek a bezpečnost v budovách soudů a státních zastupitelství. Střeží, předvádí a eskortuje osoby ve výkonu vazby či ve výkonu trestu odnětí svobody.

- **Vězeňská stráž** – zajišťuje stanovený pořádek, kázeň a má postavení ozbrojeného sboru.
- **Správní služba** – rozhoduje ve správním řízení a zajišťuje organizační, výchovnou, ekonomickou a další odbornou činnost (Sochůrek, 2007, s. 20-21).

Vězeňská služba je organizační složkou státu a hospodaří s jeho majetkem, který potřebuje k plnění svých úkolů. Řídí ji generální ředitel, kterého jmenuje a odvolává ministr spravedlnosti (Raszková, 2013, s. 61).

Základní články organizace Vězeňské služby České republiky představuje:

- Generální ředitelství Vězeňské služby České republiky,
- vazební věznice,
- věznice,
- účelová zařízení Vězeňské služby České republiky (Štěrba, 2009, s. 36).

Vězeňská služba České republiky odpovídá za výkon vazby a výkon trestu odnětí svobody. Jedním ze základních pilířů je profesní a osobnostní kvalita pracovníků, od kterých se odvíjí účinnost výkonu vazby či výkonu trestu odnětí svobody (Černíková, 2008, s. 81).

1.4 Výkon vazby

Výkon vazby je realizován ve **vazebních věznicích** nebo ve zvláštním oddělení věznice pro výkon trestu. Obviněný zde může být poslán pouze na základě písemného příkazu soudu (Štěrba, 2009, s. 42). Vazba trvá jen po nezbytně nutnou dobu a pokud pominou důvody, proč je osoba ve vazbě, musí být obviněný okamžitě propuštěn na svobodu (Raszková, 2013, s. 77).

V rámci výkonu vazby může dojít taktéž k určité formě **prizonizace**, jako v případě výkonu trestu odnětí svobody. Jedinec se musí v novém prostředí zorientovat a následně se do něj adaptovat. Negativní zkušeností je také šikanování či jiné projevy agrese ze strany spoluvězňů (Veteška, 2020, s. 24).

Sochůrek (2007, s. 30) uvádí **důvody**, kdy smí být obviněný vzat do vazby. Jedná se o důvody, ze kterých vyplývá obava, že:

- Obviněný uprchne nebo se bude skrývat,

- bude působit na dosud nevyslechnuté svědky nebo spoluobviněné,
- bude opakovat trestnou činnost, dokoná trestný čin, o který se pokusil nebo vykoná trestný čin, který připravil či kterým hrozil.

Při výkonu vazby jsou omezena některá základní lidská a občanská práva. V případě, kdy je klient umístěn do výkonu vazby, je uplatňován princip presumpce neviny. Obviněný smí být podroben pouze omezením, která jsou nezbytná k tomu, aby byl splněn účel vazby a dodržen vnitřní řád věznice (Sochůrek, 2007, s. 30-31).

Presumpce neviny říká, že na osobu, která se nachází ve výkonu vazby, nahlížíme jako na nevinnou, dokud není pravomocným odsuzujícím rozsudkem vyslovena její vina (Raszková, 2013, s. 76) a zdůrazňuje humanitární výkon vazby (Štěrbá, 2009, s. 41).

Z pohledu českého trestního řádu rozlišujeme **tři typy vazby**:

- **Vazba útěková** – kdy hrozí, že jedinec uprchne či se bude skrývat.
- **Vazba koluzní** – pokud může jedinec působit na dosud nevyslechnuté svědky nebo spoluobviněné.
- **Vazba předstízná** – hrozí riziko opakování trestní činnosti, pro níž je osoba stíhána (Štěrbá, 2009, s. 58).

V trestním řádu se můžeme také setkat s **předběžnou vazbou**, která se týká osob, u kterých je podána žádost o vydání do ciziny. Dále je v trestním řádu specifikována **vazba vydávací**, kdy je o vydání osoby rozhodnuto a **vazba předávací** (Raszková, 2013, s. 78-79).

Hlavní **funkcí vazby** je zabezpečit, aby byl obviněný k dispozici orgánům činným v trestním řízení. O vazbě rozhoduje pouze soud (Raszková, 2013, s. 78).

1.5 Výkon trestu odnětí svobody

Do výkonu trestu odnětí svobody se přijímá odsouzený na základě písemného nařízení výkonu trestu vyhotoveného soudem (Raszková, 2013, s. 86). Při přijetí do výkonu trestu musí být odsouzený **seznámen** prokazatelným způsobem **se svými právy a povinnostmi** (Štěrbá, 2009, s. 63).

Věznice je pevně ohraničený materiální a psychosociální prostor. Odehrávají se zde každodenní mezilidské interakce mezi vězni a vězeňským personálem, s nižší četností také

s orgány činnými v trestním řízení, obhájci, příbuznými a přáteli (Hála in Raszková, 2013, s. 101-102).

Vězeňský systém zahrnuje obecné a zvláštní podmínky vězení, které jsou upraveny zákonem a právními předpisy. Mezi obecné podmínky patří materiální zabezpečení, zdravotní péče, pracovní činnosti a duchovní služby. Zvláštní podmínky se týkají vnitřní diferenciaci odsouzených, skladby vězeňského personálu a uplatňování výchovných procesů (Raszková, 2013, s. 101).

Evropská vězeňská pravidla představují soubor doporučení, která stanovují minimální standardy pro život jedince ve věznicí. Netýkají se pouze obviněných či odsouzených osob, ale také vězeňského personálu. Tento soubor pravidel má devět částí, mezi kterými jsou zahrnuty základní principy, podmínky pro výkon trestu, zdraví, pořádek, vedení věznice a personál, inspekce a kontroly, neodsouzení vězňů, cíle režimu pro odsouzené vězně a aktualizace pravidel (Raszková, 2013, s. 45). Tato pravidla se uvádí jako jeden ze základních principů, že život odsouzených ve vězení se musí ve svém obsahu co nejvíce přibližovat realitě na svobodě (Štern, 2010, s. 126). Důraz je kladen na zachování důstojnosti člověka, lidské a prospěšné jednání, na význam role personálu a na účinné moderní pojetí řízení. Nalezneme zde tedy návod, povzbuzení a směrnice pro ty, kdo jsou činní na všech úrovních vězeňské správy (Černíková, 2008, s. 54).

Černíková (2008, s. 55) uvádí **základní principy**, mezi které patří:

- Odnětí svobody má být prováděno tak, aby byl zabezpečen respekt a důstojnost člověka.
- Pravidla se aplikují nestranně, a tedy není povolena diskriminace. Zároveň je třeba respektovat náboženské vyznání odsouzených a mravní nařízení skupiny, ke které vězeň náleží.
- Je nutné zachovat zdraví a sebeúctu uvězněných, rozvíjet jejich pocit odpovědnosti a formovat postoje a dovednosti, které odsouzeným pomohou při návratu do běžné společnosti.
- Věznice mají být pravidelně kontrolovány inspektory, kteří dohlíží na dodržování platných zákonů a předpisů, cílů a požadavků těchto pravidel.

- Ochrana osobních údajů vězňů se zabezpečuje prostřednictvím kontroly prováděné v souladu s vnitrostátními předpisy soudním nebo jiným úředním oprávněním navštěvovat vězně, aniž by spadali pod vězeňskou správu.
- Tato pravidla mají být přístupná jak v národních jazycích personálu, tak i pro vězně.

Dále se v rámci vězeňství setkáme se standardními pravidly OSN, které představují nejvýznamnější mezinárodní dokument. Jsou rozděleny do tří částí. První část se vztahuje ke standardním obecným pravidlům, která se dotýkají všech věznic. Druhá část představuje standardní pravidla, jež se vztahují na zvláštní kategorii vězněných a odlišné zacházení s nimi. Poslední část je věnována zásadám aplikace těchto pravidel pro zacházení s vězněnými. **Standardní minimální pravidla** obsahují:

- Minimální předpoklady zacházení s vězni,
- přispívají k respektování ochrany základních práv osob,
- jsou projevem morálních a filozofických hodnot,
- jsou kritériem posuzování dosaženého standardu vězeňství,
- sjednocují základní standardy věznic a zacházení s vězněnou osobou,
- podněcují ke zlepšování vězeňství (Černíková, 2008, s. 48-49).

Štěrba (2009, s. 23) uvádí, že každý trest vyvolává v psychice člověka negativní emoční reakce, které vyvolávají nelibé pocity, stav napětí a úzkost. Technikou, která pomáhá, aby se jedinec těchto nepříjemných stavů zbavil, je mechanismus racionalizace. Člověk sám sobě omlouvá své chování, zlehčuje trestný čin, kterého se dopustil a může také dojít k úniku z reality. Objevit se můžou poruchy chování a psychické selhání. To, jak odsouzený na výkon trestu odnětí svobody zareaguje, závisí na jeho osobnosti, sociální zralosti a celkovému způsobu jeho dosavadního života.

V rámci uvěznění odsouzeného můžeme pozorovat **vznik nežádoucího chování** a psychosociálních aspektů, mezi které můžeme zařadit deprivaci, frustraci, adaptaci a resocializaci. Problémem také může být rozvoj nevhodných obranných mechanismů, jako je prizonizace a ideologizace. Těmito aspekty se zabývá penitenciární psychologie (Veteška, 2020, s. 16). Pravidla chování a normy jsou ve vězeňském prostředí značně odlišné s porovnáním většinové společnosti (Veteška, 2020, s. 74). Věznění jedinci se musí na prostředí věznice adaptovat a naučit se zde orientovat. Často dochází ke střídání agresivních a únikových forem obranných mechanismů. V rámci adaptace na vězeňské prostředí dochází

také ke vzniku autentického způsobu vyjadřování, chování a jednání. Objevuje se zde zdůvodnění vlastní kriminální činnosti. Pokud se psychologické a specializované intervenci nepodaří dosáhnou účinnosti, stanou se dotyční plnohodnotnými delikventy. V rámci pobytu ve vězení prochází každý člověk procesem prizonizace. Adaptace v tomto smyslu znamená přijmout normy a pravidla chování delikventní subkultury. Tím dochází k osvojení si vzorců chování v rámci vězeňské subkultury, a naopak dochází k postupnému vyhasínání adaptivního chování, které je potřebné k životu mimo vězení (Veteška, 2020, s. 23-24).

Negativní důsledky, které se objevují v rámci výkonu trestu odnětí svobody, jsou:

- Prizonizace a druhý život vězňů,
- negativní vlivy,
- narušení osobnosti,
- neudržení sociálních vazeb,
- narušení schopnosti navázat vztahy s opačným pohlavím,
- stres, deprese, frustrace,
- nereálná očekávání,
- fixace na vězeňské známosti
- šikana
- sociální stigmatizace
- narušení sebeovládání a samostatnosti,
- změny v oblasti motivace a postojů,
- finanční problémy,
- zkušenost s homosexuálním stykem,
- kontakt s drogami,
- ztráta bydliště a zaměstnání (Raszková, 2014, s. 88-89).

Je důležité také zmínit, že výkon trestu odnětí svobody ovlivňuje nejen individuální, ale také sociální sféru odsouzeného. Dochází ke zpretrhání sociálních vazeb s rodinou i přáteli a člověk se náhle ocitá v izolaci od reálné společnosti (Štěrba, 2009, s. 23).

Věznice by neměla sloužit pouze jako místo, kde jsou posláni pachatelé trestných činů, ale měla by být místem, kde člověk neztrácí svoji důstojnost (Raszková, 2013, s. 48).

Pokud má být **výkon trestu odnětí svobody úspěšným**, je důležité, aby:

- Byl individualizován dle situace a osobnosti odsouzeného,
- následoval bezprostředně po provinění,
- byl účinný a doprovázený odměnami,
- byl vyhrazen pro nejzávažnější delikventní chování,
- zohledňoval vzájemné vztahy mezi pracovníkem ve vězení a odsouzeným,
- působil na kontinuitu od výchovy k sebevýchově (Štěrbá, 2009, s. 24).

V době umístění na nástupním oddělení je s odsouzeným sestavena jeho **penitenciární diagnóza**. Výsledkem je vypracovaná komplexní zpráva o odsouzeném a stanovení programu zacházení (Raszková, 2013, s. 89).

V českých věznicích je jednotný **vnitřní řád**, který je zpracován pro konkrétní typ věznice a v neposlední řadě je přizpůsoben i skladbě odsouzených. Vnitřní řád věznic stanovuje pravidla pro výkon trestu, aby byl zabezpečen pořádek, práva a povinnosti odsouzených, denní rozvrh chodu věznice a způsoby zacházení s odsouzenými jedinci, kteří jsou povinni se vnitřnímu řádu věznice podrobit a respektovat jej (Raszková, 2013, s. 43-44).

Výkon trestu odnětí svobody se vykonává ve věznicích. Činnost věznic je řízena nařízeními generálního ředitele a metodickými pokyny ředitelů odborů generálního ředitelství Vězeňské služby České republiky. Zacházení s odsouzenými je prováděno v souladu s Listinou základních práv a svobod a doporučeními Rady Evropy v oblastech dodržování lidských práv a zacházení s vězněnými osobami (Sochůrek, 2007, s. 36).

Rada Evropy přispívá k vybudování spravedlivé a lidské Evropy. Hájí demokracii, lidská práva a zákony, což se vztahuje i na osoby vězněné. Jako ostatní občané mají přístup k evropskému systému ochrany základních svobod. Garantem dodržování práv a vymezených svobod je Evropská komise lidských práv a Evropský výbor pro prevenci mučení a nelidského nebo ponižujícího zacházení s vězni. Tyto činné orgány kontroly provádí návštěvy v jednotlivých státech, prošetřují stížnosti a optimálně řeší nepřijatelné zacházení s lidmi (Černíková, 2008, s. 58-59). Rada Evropy formulovala základní zásady zacházení s odsouzenými, které platí pro všechny typy věznic, ale liší se míra úsilí potřebná

pro jejich plnění. Patří zde zásada individualizace, normálnosti, odpovědnosti, bezpečnosti a bezpečí, postupu, neoddělování a reintegrace (Černíková, 2008, s. 145-149).

Profilace věznic se stanovuje na základě míry vnější ostrahy věznice, zajištění bezpečnosti a způsobu realizování programů zacházení s odsouzenými. Podle povahy vnější ostrahy se věznice člení na:

- Věznice s ostrahou,
- věznice se zvýšenou ostrahou,
- zvláštním typem jsou věznice pro mladistvé (Raszková, 2013, s. 102).

Diferenciace odsouzených je jedním z mnoha faktorů, který napomáhá zacházení s odsouzenými (Raszková, 2014, s. 33).

Věznice s ostrahou jsou určeny pro pachatele, kterým byl uložen trest za úmyslně spáchaný trestný čin nebo pro ty, kteří byli odsouzeni pro přečin spáchaný z nedbalosti (Sochůrek, 2007, s. 38). V prostorách věznice s ostrahou se odsouzení pohybují pod dohledem zaměstnanců Vězeňské služby a jen výjimečně mají při plnění pracovních aktivit vybraní odsouzení volný pohyb v prostorách věznice. Hlavní dveře ubytoven jsou při každém vstupu i výstupu uzamykány. Pracoviště je ve většině případů uvnitř věznice, popřípadě se jedná o střežená pracoviště mimo věznici, jen zvlášť vybraní odsouzení mohou pracovat na nestřežených pracovištích mimo věznici, dohled v tomto případě vykonává pověřený zaměstnanec Vězeňské služby v intervalech maximálně 45 minut (Raszková, 2013, s. 105-106).

Věznice se zvýšenou ostrahou jsou určeny pro pachatele, kterým byl uložen výjimečný trest, trest odnětí svobody za čin, který byl spáchaný ve prospěch organizované zločinecké skupiny, kterým byl uložen trest ve výměře nejméně osmi let za spáchání závažného zločinu nebo kteří byli odsouzeni za úmyslně spáchaný trestný čin a v posledních pěti letech uprchli z vazby nebo z výkonu trestu. V tomto typu věznice se odsouzení pohybují pouze na základě přímého dohledu příslušníka Vězeňské služby. Odsouzení jsou uzamykáni v celách, které jsou vybaveny hygienickým zařízením. Práci vykonávají pouze v celách či na pracovištích uvnitř věznice pod kontrolou zaměstnance v intervalu maximálně 30 minut (Raszková, 2013, s. 104-106).

Vedle základních dvou typů nalezneme i **věznici pro mladistvé**. Zacházení s mladistvými se výrazně liší od zacházení s dospělými (Raszková, 2013, s. 106).

Ochranná opatření zahrnují dle trestního zákoníku ochranné léčení, zabezpečovací detenci, zabránění věci nejiné majetkové hodnoty a ochranná výchova. V **zabezpečovací detenci** se nachází osoby, které opakovaně maří účel ochranného léčení, odmítají se mu podrobit, utíkají z léčeben, ohrožují zdraví či životy ostatních a představují pro společnost nebezpečí (Raszková, 2014, s. 68). Zabezpečovací detenci může uložit pouze soud samostatně, při upuštění od potrestání nebo vedle trestu (Raszková, 2014, s. 68).

Ústavy pro výkon zabezpečovací detence jsou svěřeny pod správu Vězeňské služby České republiky. Jedná se o kombinaci léčebného a současně vězeňského zařízení. Důvodem vzniku byla potřeba zajistit přísnou izolaci klientů od majoritní společnosti a současně udržet vnitřní bezpečnost, kdy je v případě potřeby možné použít donucovací prostředky k vynutitelnosti ukázněného chování (Hendrych, 2010, s. 55). Zabezpečovací detence se vykonává v ústavu pro výkon zabezpečovací detence. Detenční ústav je něco mezi vězením a léčebnou (Raszková, 2014, s. 72-76). Osoby, které se nacházejí ve výkonu zabezpečovací detence, se nazývají chovanci. Důvodem umístění osob do tohoto zařízení je především ochrana společnosti (Raszková, 2013, s. 66).

2 PROBAČNÍ A MEDIAČNÍ SLUŽBA ČESKÉ REPUBLIKY

Probační a mediační služba je **specializovaná sociální služba**, která působí v rámci Ministerstva spravedlnosti České republiky a její činnost je zaměřena na práci s pachateli a oběťmi trestných činů (Matoušek, 2005, s. 283). Byla založena na základě zákona č. 257/2000 Sb., O probační a mediační službě, ve znění pozdějších předpisů. Tento zákon vstoupil v účinnost k 1. 1. 2001 (Štern, 2010, s. 9). Zrod této instituce souvisel především se zavedením alternativních trestů a opatření (Raszková, 2014, s. 128).

V čele instituce stojí ředitel, kterého jmenuje či odvolává ministr spravedlnosti. Nadřízeným orgánem je Ministerstvo spravedlnosti České republiky, které nad Probační a mediační službou vykonává dohled a vytváří podmínky k řádnému výkonu probace a mediace po stránce personální, hospodářské a finanční. Člení se na ředitelství a střediska, kterých je čtyřiasedmdesát. Ředitel se stará o chod instituce po stránce personální, organizační, finanční, materiální a hospodářské, také jedná jménem instituce. O plnění úkolů ve vztahu k soudům, státním zastupitelstvím a orgánům Policie České republiky se starají již zmíněná střediska. Za řádný chod středisek je v daném regionu odpovědný regionální vedoucí. Za chod jednotlivých středisek jsou odpovědní vedoucí středisek, které jmenuje ministr spravedlnosti na návrh ředitele po projednání v Radě pro probaci a mediaci (Štern, 2010, s. 38).

Hendrych (2010, s. 32) uvádí **definici** jako organizaci, která usiluje o zprostředkování účinného a společensky prospěšného řešení konfliktů, které jsou spojené s trestnou činností. Současně organizuje a zajišťuje efektivní a důstojný výkon alternativních trestů.

Tato služba by měla vytvářet předpoklady k tomu, aby konkrétní věc mohla být projednána v některém ze zvláštních druhů trestního řízení, aby mohl být uložen a vykonán trest, který není spojený s odnětím svobody či vazby a bylo uloženo jiné opatření. Dále je obviněnému poskytováno odborné vedení a pomoc, sleduje se a kontroluje jeho chování a spolupracuje s rodinnými příslušníky a sociálním prostředím, ve kterém obviněný žije (Větrovec, 2002, s. 12).

Činnost probačních pracovníků spočívá v zjištění výkonu a kontroly výchovných a trestních opatření a také v předjednání případu před rozhodnutím státního zástupce či soudu (Štern, 2010, s. 130). Probační a mediační služba prostřednictvím individuálního vyhodnocování potřeb a rizik pachatele rozlišuje, komu je nezbytné se dlouhodobě a intenzivně věnovat a u koho postačí jen krátkodobá intervence (Štern, 2010, s. 124).

Cílovou skupinou Probační a mediační služby jsou osoby, jež se dostaly do konfliktu se zákonem a osoby, které byly trestným činem poškozeny. Probační a mediační služba pracuje s dospělými pachateli, s mladistvými pachateli a s dětmi mladšími 15 let, které se dopustily činu jinak trestného (Matoušek, 2005, s. 284). Mezi klienty patří obvinění pachatelé trestných činů, poškození a zprostředkovaně i společnost. Podnět k zahájení probační či mediační činnosti může přijít od soudce, státního zástupce, policejního orgánu, obviněného či jeho příbuzných, obhájce, poškozeného nebo jeho zmocněnce. Účinným prostředkem jsou odklony a alternativy, které umožňují ukončit trestní stíhání jiným způsobem než uložením trestu, a pokud je nutné trest uložit, nabízí jiné sankce namísto nepodmíněného trestu odnětí svobody (Větrovec, 2002, s. 9-12).

Probační a mediační služba přispívá zejména k:

- Prevenci trestné činnosti a ochraně společnosti,
- zjednodušení soudního řízení,
- posílení individuálního přístupu k řešení konkrétního trestného případu,
- úspoře finančních prostředků,
- pomoci obviněným se začleněním do společnosti,
- posílit aktivní účast obviněných na řešení trestných věcí,
- zvýšit účinnost trestních sankcí (Štěrba, 2009, s. 129).

Mezi **základní cíle** Probační a mediační služby dle Šterna (2010, s. 14) patří integrace pachatele, podpora poškozeného a ochrana společnosti.

Činnost této organizace je shledávána ve vytvoření předpokladů pro projednání věci v některém ze zvláštních druhů řízení, pro uložení trestů, které nejsou spojeny s odnětím svobody a pro nahrazení vazby jiným opatřením. Pokud to nevyklučuje zákon či rozhodnutí, které bylo učiněno v rámci trestního řízení, má Probační a mediační služba možnost zahájit činnost ve věci nejen na pokyn soudu a státního zástupce, ale také z podnětu stran trestního řízení. V takovém případě informuje o svém postupu příslušný orgán činný v trestním řízení (Větrovec, 2002, s. 37). Matoušek (2005, s. 286) uvádí, že činnost Probační a mediační služby směřuje k naplnění cílů, mezi které patří integrace obviněného, participace poškozeného a ochrana společnosti.

V rámci **přípravného trestního řízení** a řízení před soudem nabízí tato organizace obviněnému i poškozenému služby, které jsou zaměřené na urovnání konfliktního stavu v souvislosti se spáchanou trestnou činností. V tomto případě hovoříme o programu mediace či o dalších činnostech, které směřují k urovnání konfliktního stavu. Cílem je připravit a zajistit pro soudce či státní zástupce potřebné podmínky pro uložení některého z alternativního trestu. **Ve vykonávacím řízení** je navázáno na činnost Probační a mediační služby před pravomocným rozhodnutím. Probační a mediační služba se stará o organizaci, výkon a kontrolu alternativních sankcí či opatření (Štern, 2010, s. 14).

V případě provinění mladistvých a dětí, které jsou mladší 15 let, pak činnost Probační a mediační služby směřuje k možnosti uplatnění některého z alternativního způsobu řízení nebo k možnosti uložení některého z výchovných, ochranných či trestních opatření (Matoušek, 2005, s. 290).

Posláním Probační a mediační služby je vytvořit vhodné podmínky pro uplatnění alternativních postupů v trestním řízení, zajistit účinný výkon alternativních trestů a nalézt účinné reakce na spáchanou trestnou činnost. Součástí poslání je také prevence a snaha snížit riziko opakování trestné činnosti (Matoušek, 2005, s. 286). Pomáhá při odstraňování následků trestného činu poškozeným a dalším osobám, které byly spácháním trestného činu dotčeny. Zvláštní péče je věnována mladistvým obviněným a osobám ve věku blízkému věku mladistvých. Dále přispívá k ochraně práv osob poškozených a koordinuje sociální a terapeutické programy práce s obviněnými. V neposlední řadě se služba podílí na prevenci trestné činnosti (Větrovec, 2002, s. 13).

Klíčem k užití alternativních sankcí je **součinnost všech zúčastněných složek** a subjektů orgánů činných v trestním řízení. Jedná se o státní zastupitelství, soud, Policii ČR i další instituce (Štern, 2010, s. 139).

V návaznosti **spolupráce Probační a mediační služby s Policií České republiky** je nutnost bez zbytečného odkladu informovat o zahájení trestního stíhání příslušné středisko Probační a mediační služby. Na základě žádosti Policie České republiky poskytuje pracovníkům Probační a mediační služby informaci o:

- Aktuálním místu pobytu obviněného a prověření místa aktuálního pobytu,
- informaci o recidivě provinění, zda bylo vyhlášeno pátrání,
- dále nabízí případnou asistenci při návštěvě klienta v místě bydliště (Štern, 2010, s. 139-140).

2.1 Vznik Probační a mediační služby v České republice

V dobách, kdy existovalo Československo, se různé skupiny odborníků na poli trestního práva, kriminologie, penologie a dalších oblastí snažili o prosazení změn v tehdejší trestní politice. Jednalo se především o posílení sociálně-výchovných prvků při práci s pachateli trestných činů. V letech 1968–1971 vzniklo **experimentální středisko postpenitenciární péče**. Cílem bylo ověření podmínek a účinků metod práce s občany, jež byli označováni za sociálně nepřizpůsobivé. Tím byl zahájen proces uplatňování nové profese, a tedy sociálních kurátorů. Po několika letech v návaznosti na sociální kurátory začala vznikat místa, která se specializovala na práci s delikventní mládeží. V rámci systému vězeňství byla zřízena místa sociálních pracovníků, kteří se mimo jiné aktivity věnovali také umožnění odsouzeným udržovat kontakt s rodinou a sociálním prostředím a připravovali podmínky pro případné propuštění z vězení. S ohledem na tehdejší politickou situaci byly rozběhnuté projekty zastaveny (Štern, 2010, s. 10-11).

Po roce 1989 se objevily důsledky dlouhotrvajících nedostatků minulého režimu, především z důvodu vysokého nárůstu drobné kriminality a pokračující represi justičního systému. V roce 1991 uskutečnili odborníci Ústavu státu a práva ČSAV experiment, který byl nazván jako Mimosoudní alternativa pro delikventní mládež. Autoři projektu se inspirovali zkušenostmi sociálních pracovníků západních zemí a začali využívat odklony trestního řízení. Díky tomuto projektu se nově objevil **prvek aktivního zapojení pachatele**, který se specializoval na odstranění následků jeho jednání a odškodnění poškozeného. Poprvé zde byly uplatněny **prvky mediace** jako metody řešení sporu mezi poškozeným a obviněným spolu za účasti třetí strany. Prosazování probačních a mediačních aktivit a alternativních sankcí či opatření se u nás začíná objevovat začátkem devadesátých let 20. století. V roce 1993 byla zavedena novela trestního zákoníku, kde se objevuje **první alternativní institut diverze**, tedy možnost podmíněného zastavení trestního stíhání. Roku 1996 byly do trestního zákoníku zavedeny další dva instituty alternativ, kterými byl **trest obecně prospěšných prací a narovnání**. V roce 1997 byly do trestního zákoníku zavedeny další alternativní tresty, kterými bylo podmíněné upuštění od potrestání s dohledem probačního úředníka a podmíněné odsouzení k trestu odnětí svobody s dohledem. V roce 2000 byl schválen Parlamentem České republiky návrh zákona o Probační a mediační službě jako celostátně působící organizaci (Štern, 2010, s. 11-13).

2.2 Restorativní justice a její programy

Restorativní justice se zaměřuje na újmy, které vznikly spácháním trestné činnosti a usiluje o zohlednění potřeb oběti, podporuje odpovědnost pachatele a zapojuje poškozeného, pachatele a komunitu do procesu řešení (Štern, 2010, s. 30). Snaží se uvést věci do původního stavu a odstranit příčiny, které vedly pachatele ke spáchání trestného činu (Zehr in Štern, 2010, s. 31).

Retributivní justice nabízí jako východisko trest, zatímco restorativní justice se snaží především zaměřit na odstranění způsobené újmy a přijetí vhodných opatření, které sníží riziko recidivy pachatele (Štern, 2010, s. 35).

Mezi **principy restorativní justice** nalezneme respekt, odpovědnost, dialog, participaci, vyváženost, dobrovolnost, pospolitost a individualitu (Štern, 2010, s. 33–34).

Štern (2010, s. 34–45) uvádí tři **nejčastěji využívané programy**:

- **Mediace mezi obětí a pachatelem** – kdy je cílem zprostředkovat přímé setkání mezi těmito stranami za účasti třetí nestranné osoby, jež se nazývá mediátor a všechny zúčastněné strany mediačního procesu se snaží o odstranění způsobené újmy na základě společné dohody.
- **Skupinové komunitní a rodinné konference** – oproti mediaci zde nalezneme širší zaměření, kdy se jednání účastní také rodinní příslušníci, přátelé a zástupci místní komunity.
- **Kruhy společného rozhodování** – na základě tohoto programu se průběhu účastní také zástupci justice, mezi které patří soudce, žalobce a obhájce. Výsledkem je společné rozhodnutí o řešení trestního sporu včetně uložení sankce pachateli.

Reedukace, resocializace a náprava by měla vést k dosažení změny v chování přímým působením na odsouzeného, neutralizování společenské nepřizpůsobivosti, odstranění škodlivých návyků a vytvoření reálných perspektiv (Mezník in Raszková, 2014, s. 10). Je důležité, aby byl jedinec motivován ke změně a byl ochoten změnit své chování (Raszková, 2014, s. 10).

V nápravě pachatele sehrává důležitou roli také doba, po kterou jedinec tráví čas ve vězeňském zařízení. Čím delší je pobyt ve věznici, tím více dochází ke sžití s vězeňskou subkulturou. Následkem může být pokračování v páchání trestné činnosti. Ve vězeňských

zařízeních se snažíme na odsouzené působit tak, aby se po propuštění znovu začlenili do běžné společnosti (Raszková, 2014, s. 8).

2.3 Konflikt

Matoušek (2003, s. 135) **charakterizuje** konflikt jako impulz ke změně a přehodnocení vztahů, a to tehdy, je-li řešen efektivně.

Důležitým předpokladem pro efektivní spolupráci mezi lidmi je vhodná komunikace, která by pro obě strany měla být vyvážená a přátelská. Konflikt v tomto případě znamená střetnutí, které vyvolává neslučitelné a různě významné cíle. Pro řešení konfliktů existuje speciální forma sociální komunikace, kterou je mediace (Veteška, 2015, s. 49).

Holá (2003, s. 14) definuje konfliktní situaci jako systém interakcí, kdy účastníci konfliktu otevřeně vystupují a nepřátelsky si zasahují do svého jednání.

Mezi **základní typy konfliktů** (Nakonečný in Veteška, 2015, s. 72) patří:

- **Konflikt apatence – apatence**, kdy se má subjekt rozhodnout mezi dvěma objekty, jež jsou pro něj stejně atraktivní.
- **Konflikt averze – averze**, které staví jedince do situace, kdy se má rozhodnout pro jednu ze dvou nepřijemných alternativ.
- **Konflikt apatence – averze**, na základě kterého se subjekt rozhoduje pro objekt, který v něm současně budí touhu i odpor.

Holá (2003, s. 12) dělí konflikty **podle počtu zúčastněných osob** následovně:

- **Intrapersonální konflikty** – jedná se o osobní (vnitřní) konflikty jedince.
- **Interpersonální konflikty** – označují konflikt mezi dvěma osobami.
- **Skupinové konflikty** – vznikají uvnitř skupiny.
- **Meziskupinové konflikty** – probíhají mezi dvěma a více skupinami.

Konflikty podle Holé (2013, s. 12-13) můžeme dělit také **podle psychologické charakteristiky střetávajících se tendencí**:

- Konflikty představ,
- konflikty názorů,

- konflikty existují,
- konflikty zájmů.

Mezi **způsoby řešení konfliktů** nejčastěji dle Vetešky (2015, s. 77-78) nalezneme:

- **Autoritativní řešení** – které je založeno na síle, vlivu a moci, kterou disponuje nějaká ze zúčastněných stran.
- **Alternativní řešení** – poskytuje zúčastněným stranám svobodnou možnost k rozhodnutí. Obě strany mohou svým jednáním ovlivnit průběh i způsob dohody. Princip spočívá v pomoci třetí strany, která konflikt napomáhá řešit. V této souvislosti je nejčastěji uváděna mediace.
- **Intervence třetí strany** – patří zde facilitace, arbitáž, smíření, vyjednávání, rozhodnutí autority, prosazení silou, ombudsman, soudní spor či rozhodcovská komise.

Cílem řešení konfliktu je změna konfliktní situace na nekonfliktní, a to:

- Aktivním řešením dané situace,
- adaptací na tuto situaci,
- změnou vnímání dané situace (Holá, 2003, s. 18).

Konflikty ohrožují fungování společenských celků. Aby mohlo dojít k efektivnímu vyřešení konfliktu, je zapotřebí rychle odhalit příčiny a nalézt možná řešení. Konflikt nemusí vždy představovat něco negativního, neboť může být začátkem změny a jistou výzvou pro všechny zúčastněné (Veteška, 2015, s. 75-78).

2.4 Mediační činnosti

Mediační činnosti jsou odborné postupy, které realizují pracovníci Probační a mediační služby v přípravné fázi trestního řízení před vyřčením verdiktu soudu či státního zástupce. Cílem je urovnat konfliktní stav mezi obětí a pachatelem, odstranit příčiny, jež vedly ke spáchání trestné činnosti a připravit podklady, ke kterým může přihlídnout soud či státní zástupce během soudního procesu (Štern, 2010, s. 39).

Mediaci lze charakterizovat jako přímé, osobní a dobrovolné setkání oběti s pachatelem trestného činu za účasti mediátora. Pokud mediaci nelze uskutečnit, přichází na řadu využití

jiných činností, které směřují k urovnání konfliktního stavu. Obsahem odborných činností je spolupráce pracovníka s pachatelem, obětí, zástupci postižené komunity a případně dalšími osobami. Výsledkem je zpracování zprávy pro soudce či státního zástupce (Štern, 2010, s. 39).

Mediaci lze v nejobecnější rovině chápat jako neformální proces, který **slouží k urovnání konfliktů**, jež jsou spojeny s trestným činem a zprostředkováním alternativního řešení trestních věcí, které jsou usměrňovány třetí osobou, a tedy mediátorem (Svoboda, 2005, s. 21).

Matoušek (2003, s. 135-136) definuje mediaci jako alternativní metodu pro řešení sporů, která pomáhá snížit překážky v komunikaci a podporuje sociální sbližování lidí. Uvádí pět různých stylů řešení konfliktů, mezi které patří přizpůsobení se, prosazení se, únik, kompromis a dohoda neboli konsenzus, přičemž dohoda je výsledkem mediace.

Mediace patří mezi významné způsoby **řešení konfliktů mimosoudní cestou**. Důležitou myšlenkou bylo, že konflikt v sobě skrývá řadu pozitivních aspektů a role mediátora nespočívá v odpovědnosti za řešení, ale za probíhající proces (Šišková, 2012, s. 9). Celý průběh mediace se odehrává v bezpečném prostředí, kde účastníci mohou své postoje a pohledy přednést a řádně je projednat s ostatními (Šišková, 2012, s. 20).

Mediace může probíhat podobou osobního setkání poškozeného a obviněného, případně může probíhat zprostředkovaně, což znamená, že strany spolu komunikují přes **mediátora** (Matoušek, 2005, s. 290). Mediátor v rámci mediačního procesu vystupuje jako nezávislá a nezaujatá osoba, která pomáhá zúčastněným stranám identifikovat jejich zájmy a podporuje je v hledání společných reálných řešení (Matoušek, 2003, s. 138-139). Štern (2010, s. 40) zmiňuje, že mediátor musí respektovat presumpci nevinu a postupovat vyváženě, nestranně.

V rámci mediačního procesu mediátor nerozhoduje o výběru vhodného řešení, ale dbá na vyvážené rozdělení komunikačního prostoru a usměrňuje ho v zájmu dosažení cíle. Zároveň mediátor podporuje strany při zvažování jednotlivých variant řešení (Riskin in Svoboda, 2005, s. 30).

Mediaci lze dle Šiškové (2012, s. 20) užít v oblastech:

- Trestněprávní,
- rodinné,
- pracovní,

- obchodní,
- spotřebitelské sfěře,
- interetnické,
- komunitní,
- školní a vrstevnické,
- zdravotnictví apod.

Cílem mediace je dosáhnout vzájemného porozumění a nalézt konstruktivní možnosti řešení. Výsledkem je jasně formulovaná, srozumitelná a prakticky uskutečnitelná dohoda, která zahrnuje konkrétní postupy řešení, rozdělení odpovědností, úkolů i sankcí v případě, že nebude dodržena. Na konstrukci celé dohody se podílejí všichni účastníci mediačního procesu a v určité formě může nabývat charakteru právní smlouvy (Matoušek, 2003, s. 139).

Za cíl můžeme dle Svobody (2005, s. 21) považovat dosažení řešení, které je akceptovatelné z hlediska veřejného zájmu a promítnutelné do určitého rozhodnutí v trestním řízení.

Klíčové principy mediace jsou dle Vetešky (2015, s. 108) zejména:

- Dobrovolnost,
- důvěrnost,
- neutralita,
- nezávislost,
- nestrannost,
- svoboda rozhodování.

Výhodou mediace jsou podle Matouška (2003, s. 140) nižší finanční náklady než u soudního řízení, dále zmiňuje menší psychický otřes a možnost stran utvářet vyhovující řešení rychleji než v případě soudního procesu.

Veteška (2015, s. 100-101) uvádí **seznam zájmových organizací**, které působí v oblasti mediace v České republice:

- Společnost pro řešení sporů mediací,
- Asociace mediátorů ČR,
- Evropský institut pro smír, mediaci a rozhodčí řízení, o. p. s.,

- RUBIKON Centrum,
- Conflict Management International,
- Centrum pro řešení sporů, s. r. o.,
- Česká andragogická společnost.

V případech, kdy není možné mediaci uskutečnit, směřuje Probační a mediační služba k urovnání konfliktu jinými způsoby. Může jít o přípravu podkladů pro uplatnění alternativního způsobu trestního řízení nebo o vypracování zprávy před rozhodnutím. I v těchto případech je nutný souhlas obou zúčastněných stran (Matoušek, 2005, s. 291).

Mediační proces se skládá z několika na sebe navazujících a vzájemně se prolínajících částí. Holá (2003, s. 106-109) uvádí následující **fáze mediace**:

- Zahájení mediace,
- získání informací,
- porozumění zájmům,
- hledání řešení,
- vytváření a sepsání dohody,
- závěrečné slovo.

Podstatou mediace je zprostředkování alternativního řešení sporu při současném uspokojení oprávněných zájmů všech dotčených subjektů trestným činem. Smyslem je zprostředkovat řešení konfliktu (Svoboda, 2005, s. 26).

Spolupráce s Probační a mediační službou je ve fázi před rozhodnutím soudu pro pachatele dobrovolná. Základním předpokladem je ochota některé ze stran spolupracovat. Pracovník mapuje potřeby obou stran trestního konfliktu a dojednává kroky, které společně budou činit (Štern, 2010, s. 40-41).

Realizace mediačních činností je podmíněna úzkou spoluprací mezi Probační a mediační službou a orgány činnými v trestním řízení. Účast na mediačním procesu nabízí zpravidla konkrétní policisté, kteří případ vyšetřují. V další fázi trestního řízení může tuto možnost navrhnout státní zástupce či soudce. Pokud by činnost Probační a mediační služby mohla vyšetřování narušit, může orgán činný v trestním řízení rozhodnout, že činnost Probační a mediační služby nebude v tomto případě umožněna (Štern, 2010, s. 54).

V rámci **spáchání trestného činu** následují kroky, které realizuje mediátor:

- **Individuální jednání se stranami sporu** – slouží k mapování potřeb a zájmů jednotlivých stran trestního sporu.
- **Konzultace s obviněným** – zde se mediátor snaží obviněnému vysvětlit veškeré nejasnosti a pomoci mu s orientací ve složitých procesech trestního stíhání. V další fázi pracovník předkládá obviněnému jednotlivé nabídky a možnosti řešení, jak odstranit způsobenou újmu. Na závěr schůzky je obviněnému předložena nabídka ke společnému setkání.
- **Konzultace s poškozeným** – pracovník zde poskytuje oběti trestného činu informace k rozhodnutí, zda využije nabídky pracovníka ke spolupráci. Zde dochází k vyjasnění otázek, s nimiž oběť přichází. Dále se pracovník snaží pomocí otázek porozumět celé události a vyhodnotit všechny následky spáchaného činu vůči oběti. V samotném závěru je předložena oběti trestného činu nabídka o společném setkání s pachatelem trestného činu.
- **Příprava společného setkání** – Obě strany musí být adekvátně seznámeny s tím, co mohou od společného setkání očekávat.
- **Společné setkání pachatele a obětí** – setkání mezi obětí a pachatelem je výsledkem týdny trvajícího společného úsilí a příprav. Mediátor se snaží vytvořit pro obě strany bezpečné prostředí. Výsledek mediace může ovšem přinést nečekané události. Společné setkání umožňuje pachateli i oběti hovořit o jejich pohledu na trestný čin, co to pro ně mělo za důsledky a také toto setkání vede k tomu, aby si strany vzájemně naslouchaly.
- **Dohoda** – je cílem závěrečné fáze mediace. Pokud se strany vzájemně dohodnou, může mediátor zpracovat písemnou dohodu, která upravuje závazky pachatele ve prospěch oběti. Mediace ovšem může skončit i v případě, že se stranám nepodaří dospět ke společné dohodě. V tomto případě jim může být nabídnuto pokračování v procesu formou dalších setkání, případně může dojít k ukončení mediace (Štern, 2010, s. 42-51).

Velká část mediací vyústí v **podmíněné zastavení trestního stíhání**. Tento odklon v rámci trestního řízení může být využit u přečinů se souhlasem obviněného. Pokud by mělo dojít k podmíněnému zastavení trestního stíhání, musí se pachatel k činu doznat, nahradit škodu

způsobenou trestným činem či učinit potřebná opatření k její náhradě. V rozhodnutí o podmíněném zastavení trestního stíhání je stanovena zkušební doba, která může být šest měsíců až dva roky. Obviněnému je v tomto případě stanovena povinnost v průběhu zkušební doby hradit způsobenou škodu. Do konce stanovené zkušební doby musí ze strany pachatele dojít k úhradě celé škody (Štern, 2010, s 57).

Štern (2010, s. 58) dále zmiňuje **instit ut narovná ní**, kdy ho lze využít pouze u podmíněného zastavení u přečinů, a to pouze se souhlasem obou zúčastněných stran. V tomto případě musí pachatel prohlásit, že skutek doopravdy spáchal, zároveň musí uhradit poškozenému škodu nebo jinak odčinit újmu vzniklou přečinem. Obviněný dále musí na účet soudu či státního zastupitelství složit peněží částku, která je určena konkrétnímu adresátovi nebo k obecně prospěšným účelům. Pokud dojde k pravomocnému rozhodnutí o narovná ní trestního řízení, je definitivně trestní stíhání ukončeno a nemůže v něm být pokračováno.

2.5 Probační činnosti

Probační činnosti zahrnují zajištění výkonu a organizaci dohledu probačního úředníka u uložených alternativních trestů a opatření. Do této skupiny řadíme podmíněný trest spojený s dohledem, trest obecně prospěšných prací, podmíněné propuštění z výkonu trestu odnětí svobody spojené s dohledem, trest zákazu vstupu na sportovní a jiné společenské akce a propuštění z ochranného léčení spojené s dohledem (Štern, 2010, s. 71).

Pod probační činnost patří nejen výkon probačního dohledu nebo činnost vztahující se k přiměřeným omezením či povinnostem, ale spadá zde také:

- **Soudní pomoc** – shromažďování podkladů a aktuálních informací o obviněném, jeho sociální situaci, finančních a pracovních poměrech. Tyto informace slouží soudu k posouzení osoby obžalovaného a jeho poměrů před rozhodnutím o věci. Součástí této zprávy soudní pomoci je stanovisko poškozeného a analýza vzniklé situace z hlediska jeho pohledu.
- **Včasná pomoc** – je povahou blízká probačnímu dohledu. Jedná se o práci probačního úředníka s osobou, jež byla propuštěna z vazby na slib, tedy obviněný se zavázal spolupracovat s probačním úředníkem anebo mu tato spolupráce byla uložena soudem v rozhodnutí o propuštění z vazby (Svoboda, 2005, s. 48-49).

Probace znamená individuální práci úředníka s klientem formou pravidelného osobního kontaktu. Zahrnout zde můžeme vytvoření probačního programu v rámci dohledu, zpracování zpráv o průběhu dohledu a rovněž spolupráci Probační a mediační služby s poskytovateli probačních a jiných programů (Matoušek, 2005, s. 292). Uplatnění probace vede ke zvýšení účinnosti trestní sankce a k dosažení vyváženého poměru mezi trestní represí a prevencí (Svoboda, 2005, s. 37).

Probační program je zpracováván při prvních společných konzultacích úředníka a klienta. Tento plán dohledu odráží délku zkušební doby, uložené povinnosti a omezení stanovená soudem a upravuje další podmínky výkonu dohledu. Klient musí být seznámen o následcích, které vyplynou, nebude-li probační program plnit (Matoušek, 2005, s. 293).

O průběhu výkonu dohledu je úředník povinen zpracovávat zprávy, kde je také obsaženo úředníkově zhodnocení spolupráce s klientem a jeho návrhy na další průběh dohledu včetně návrhu na opatření, pokud klient podmínky dohledu neplní (Matoušek, 2005, s. 293).

Dohled probačního úředníka může být uložen v rámci rozhodnutí o podmíněném trestu, podmíněném upuštění od potrestání, podmíněném propuštění z výkonu trestu odnětí svobody, součástí rozhodnutí o náhradě vazby dohledem a také může být dohled uložen mladistvému jako jedno z výchovných opatření nebo v rámci trestního opatření jako součást podmíněného odsouzení a podmíněného propuštění z výkonu odnětí svobody. Rovněž může nahradit vazbu mladistvého a může být uložen na dobu před nástupem mladistvého do ochranné výchovy. Dohled může být uložen také dítěti mladšímu 15 let, které spáchalo čin jinak trestný (Matoušek, 2005, s. 293).

Dohled lze tedy charakterizovat jako opatření, které soudce či státní zástupce ukládá, pokud považuje za důležité po určitou dobu sledovat a kontrolovat chování pachatele. Jedná se o pravidelný osobní kontakt pachatele s probačním úředníkem, kdy je kontrolováno dodržování podmínek trestu (Raszková, 2014, s. 133). Ukládá se tedy obviněnému či odsouzenému, pokud soud nebo státní zástupce považuje za účelné sledovat po určitou dobu chování klienta a obvykle je mu uloženo přiměřené omezení nebo povinnost (Hendrych, 2010, s. 32).

Dohled pracovníka **může být uložen** v případech, kdy jde o:

- Náhradu vazby dohledem,
- dohled v rámci podmíněného upuštění od potrestání,

- dohled nad podmíněně odsouzeným pachatelem,
- dohled po podmíněném propuštění odsouzeného z výkonu trestu odnětí svobody,
- dohled v případě předčasného ukončení protialkoholního či protitoxického léčení,
- dohled v případě porušení podmínek výkonu trestu obecně prospěšných prací (Štern, 2010 s. 83-84).

Dohledem se rozumí pravidelný osobní kontakt pachatele s pracovníkem, probíhá vzájemná spolupráce při vytváření a realizaci probačního plánu dohledu a kontrola, zda dochází k dodržování uložených podmínek. Účelem je sledování a kontrola chování pachatele, odborné vedení a pomoc pachateli, aby v budoucnu vedl řádný život (Štern, 2010, s. 73).

2.6 Alternativní tresty

České právo v současné době obsahuje kromě trestu odnětí svobody i možnost **vykonávání alternativních trestů**. V současnosti bývají stále více nahrazovány pojmem trest vykonávaný ve společnosti. Cílem je dosáhnout pachatelova náhledu na spáchaný trestný čin a na následující trest jako na spravedlivou a přiměřenou reakci společnosti (Veteška, 2015, s. 182-183). Uložení trestů, které nejsou spojeny s odnětím svobody, jsou chápány jako **projev důvěry** vůči pachateli (Černíková, 2008, s. 189).

Mezi **důvody**, které objasňují existenci trestů vykonávaných na svobodě, nalezneme:

- **Humanitní důvody**, kdy pachatel pro společnost nepředstavuje přílišné riziko a nemusí tak dojít k jeho zbavení svobody.
- **Ekonomické důvody**, neboť alternativní trest na svobodě je levnější než pobyt ve věznici.
- **Pragmatické důvody**, kdy je snahou pomoci pachateli zachovat si ve svém okolí určité postavení, což se v případě výkonu trestu odnětí svobody zcela vylučuje (Štěrba, 2009, s. 123).

Přístupy k zacházení s pachateli můžeme rozdělit na retributivní a restorativní. **Retributivní spravedlnost** považuje trest za přirozený následek kriminálního chování. **Restorativní spravedlnost** se zaměřuje na vytvoření vhodných podmínek pro odstranění následků spáchaného činu a ochranu společnosti (Raszková, 2014, s. 141).

Obecně prospěšné práce jsou jednou z možností, jak výchovně působit na odsouzenou či obviněnou osobu. Trestní zákon umožňuje uložit tento trest v rozmezí 50 až 400 hodin, přičemž za každé dvě neodpracované hodiny je stanoven jeden den trestu odnětí svobody. Souhlas k uložení obecně prospěšných prací není v České republice od pachatele potřebný. Probační úředník průběžně kontroluje aktuální možnosti pro výkon tohoto alternativního opatření u poskytovatelů, kteří nabízejí místo pro výkon, dojednává s konkrétní institucí způsob, jakým budou požadavky na výkon obecně prospěšných prací kontrolovány a evidovány (Veteška, 2015, s. 184-185). Matoušek (2005, s. 294-295) uvádí, že smyslem obecně prospěšných prací je **umožnit odsouzeným vykonat trest na svobodě** způsobem, který je prospěšný pro společnost a nenarušuje dosavadní rodinný a pracovní život odsouzeného. Tato alternativní forma trestu může být uložena pachatelům trestných činů, u nichž je možné uložit nepodmíněný trest odnětí svobody s horní hranicí trestní sazby do 5 let. Práce v rámci výkonu trestu obecně prospěšných prací nesmí sloužit k výdělečným účelům, odsouzený ji provádí bezplatně ve svém volném čase nejpozději do jednoho roku od nařízení výkonu práce.

Štern (2010, s. 90-91) charakterizuje trest obecně prospěšných prací jako alternativní trest, který umožňuje pachateli méně závažné trestné činnosti odčinit vlastní aktivitou, kterou je realizace obecně prospěšných prací. Role pracovníka je v tomto případě zajištění kontroly výkonu trestu, práce s odsouzeným, spolupráce s poskytovateli míst pro jeho výkon, komunikace se soudy a v rámci přípravného řízení je zjištění, zda je či není vhodné uložení tohoto trestu a dále zjištění stanoviska samotného pachatele k uložení tohoto alternativního trestu.

Zákaz vstupu na sportovní, kulturní a společenské akce je určen zejména problémovým fanouškům či pachatelům, kteří se dopustili spáchání úmyslného trestného činu v souvislosti s návštěvou určité akce. Patří zde také problémoví návštěvníci hudebních skupin. Trest spočívá v zákazu účasti odsouzeného na soudem stanovených akcích (Veteška, 2015, s. 185). Zavedení tohoto trestu je reakcí společnosti na násilí, které se odehrávalo na sportovních utkáních. Smyslem přijetí této alternativy je zabránit odsouzeným v další trestné činnosti prostřednictvím zamezení jejich přístupu na daný typ akce. Zajištění výkonu tohoto zákazu je v kompetenci Probační a mediační služby. V případě tohoto trestu je odsouzenému udělena povinnost dostavit se v termínech bezprostředně souvisejících s konáním zakázané akce na služebnu Policie České republiky (Štern, 2010, s. 160–162).

Částečná detence je alternativní způsob výkonu trestu odnětí svobody. Odsouzený se nachází ve vězení, ale během výkonu trestu je mu umožněno, aby pracoval či se vzdělával mimo vězeňské zařízení (Veteška, 2015, s. 185).

Trest domácího vězení je možné uložit dospělým za spáchané trestné činy nebo mladistvým za spáchaná provinění. Jedná se o omezení osobní svobody pachatele, kdy se musí v daném časovém rozmezí zdržovat v místě svého obydlí, ale na druhou stranu se pachatel stále pohybuje na svobodě. Tento alternativní trest může být soudem uložen až na dvě léta. Pokud odsouzený poruší sjednané podmínky, může být trest přeměněn celý či jeho zbytek na trest odnětí svobody, přičemž každý nevykonaný den alternativního trestu se přeměňuje na jeden den trestu odnětí svobody (Veteška, 2015, s.185-186). Trest domácího vězení vstoupil v platnost roku 2010. Ohlédneme-li se do minulosti, můžeme zpozorovat, že trest domácího vězení je starý jako lidstvo samo. V historii najdeme řadu osobností, jimž byl tento trest uložen. Za své názory byl v domácím vězení i Galileo Galilei či Napoleon Bonaparte (Štern, 2010, s. 149-150).

Trest domácího vězení je alternativou k trestu odnětí svobody, přičemž je ukládán pachatelům, kteří nesplňují podmínky pro uložení mírnějšího trestu odnětí svobody podmíněně odloženého a není nutné jim uložit trest vzhledem k povaze a závažnosti trestného činu uložit trest odnětí svobody. Pojetí trestu domácího vězení si klade za cíl vhodně vyvážit prevenci a represí, kontrolovat a potlačit kriminalitu, přičemž je odsouzenému dán prostor žít běžným a spořádaným životem, neztratit své sociální zázemí a vazby a v neposlední řadě také umožnit odsouzeným plnit si své povinnosti (Štern, 2010, s. 150).

Trest domácího vězení spočívá v povinnosti odsouzeného zdržovat se v určeném obydlí. S přihlédnutím k poměrům pachatele může soud stanovit odlišnou dobu zdržování se v určeném místě, než je běžné. Tento trest může být uložen pachatelům, kteří jsou starší 15 let. Maximální doba, po kterou může být trest domácího vězení určen, jsou dva roky. Před rozhodnutím soudu podává pachatel soudu písemný slib, že se ve stanovené době bude zdržovat v obydlí na určené adrese a v případě kontroly probačním úředníkem poskytne potřebnou součinnost. Rovněž může být k tomuto trestu soudem uložena přiměřená omezení nebo přiměřené povinnosti, které směřují k tomu, aby odsouzený vedl řádný život. Dále je odsouzenému podle vlastních sil uloženo, aby nahradil škodu, kterou způsobil dopuštěním se trestného činu. V případě nedodržení stanovených podmínek, tedy maření trestu, je

soudem stanoven náhradní trest odnětí svobody. Kontroly realizuje probační úředník prostřednictvím namátkových kontrol. Na financování nákladů domácího vězení se odsouzený spolupodílí. V případě potřeby odsouzeného může soud začátek trestu odložit, přerušit jeho průběh nebo změnit rozložení hodin či místo výkonu trestu (Štern, 2010, s. 150-151).

Soud může trest domácího vězení uložit odsouzenému jako obdobu, kdy se rozhoduje o podmíněném propuštění z výkonu trestu odnětí svobody u odsouzeného za přečin ještě před vykonáním poloviny trestu odnětí svobody (Štern, 2010, s. 151).

Základní a důležitou podmínkou, aby trest domácího vězení adekvátně fungoval, je kvalitní spolupráce Probační a mediační služby se soudem, neboť **úspěšnost trestu závisí na:**

- Kvalitních informacích, které poskytne pracovník Probační a mediační služby soudu před rozhodnutím o formě trestu,
- připravenosti obviněného, jeho motivaci a informovanosti, což zajišťuje pracovník Probační a mediační služby v rámci spolupráce s obviněným (Štern, 2010, s. 151).

V rámci trestu domácího vězení je **role pracovníka** probační a mediační služby následující:

- **Předběžné šetření** – kdy se pracovník před rozhodnutím soudu podílí na výběru a vyhodnocení případu pachatele a zjišťuje jejich postoj a zájem napravit důsledky, které vznikly pácháním trestné činnosti. Pracovník poskytuje obviněnému informace o průběhu trestu domácího vězení a zprostředkovává jeho písemný slib, jež je zákonnou podmínkou pro rozhodnutí soudu. Dále zjišťuje podmínky bydliště, zaměstnání a posuzuje sociální a rodinné poměry, aby trest domácího vězení neznamenal pro rodinné příslušníky zátěž.
- **Projednávání podmínek pro nařízení trestu** – Po pravomocném rozhodnutí soudu je úkolem pracovníka vést odsouzeného k zařízení si osobních a rodinných záležitostí, aby trest nemusel být měněn, odkládán či přerušován. Současně je úkolem pracovníka vyhodnotit obydlí klienta v kontextu bezproblémového provádění kontrol, aby byla zajištěna bezpečnost pracovníků, kteří vykonávají namátkové kontroly.
- **Kontrola trestu** – pracovník kontroluje, zda trest plní svůj účel a klient dodržuje uložené podmínky. Současně pomáhá klientovi řešit osobní problémy formou odborné pomoci a poradenství. Cílem je vést klienta k vedení řádného života. Taktéž

je pracovník po celou dobu výkonu trestu v kontaktu s rodinou či komunitou, která s klientem sdílí společné obydlí. Důvodem je snížit pravděpodobnost nevhodného chování klienta a zamezit tak vzniku nového kriminálního chování. Namátkové kontroly jsou doplňovány konzultacemi s pracovníkem na středisku Probační a mediační služby. Pracovník reaguje na veškeré zjištěné okolnosti, které projednává s odsouzeným a o výsledku svého šetření informuje soud a navrhuje další postup (Štern, 2010, s. 156-157).

Terapeutická zařízení poskytují odsouzenému specializovanou léčebnou péči. U nás může soud uložit **ochrannou léčbu**, pokud lze nápravu pachatele a ochranu společnosti tímto opatřením zajistit lépe než jiným trestem. Státní zástupce nebo soud může na základě některých netrestněprávních činů uložit přiměřenou povinnost. Jedná se o povinnost podrobit se léčení závislosti na návykových látkách, které není chápáno podle trestního zákoníku jako ochranné léčení (Veteška, 2015, s. 187).

Pokuta či peněžitý trest je sankce, která se nejčastěji uplatňuje jako systém denních pokut. Závažnost spáchaného trestného činu je stanovena soudem na počet dní, které pachatel nemusí strávit ve vězení, ale může je finančně vykompenzovat. Objem peněz se odvíjí na základě majetkových a příjmových poměrů pachatele, přičemž v České republice může být uložen peněžitý trest ve výši 2 tisíce až 5 milionů Kč. Částka může být rozdělena v rámci měsíčních splátek (Veteška, 2015, s. 187-188).

Propadnutí majetku představuje nejpřísnější majetkový trest. Týká se závažných a společensky nebezpečných zločinů, prostřednictvím kterých se pachatel snažil nabýt majetku pro sebe či pro jinou osobu. Tento alternativní trest může postihnout část či veškerý majetek, přičemž majetek propadá státu. Propadnutí věci slouží ke zneškodnění věci, která by mohla pachateli sloužit k páčání trestné činnosti. Majetek v takovém případě připadá státu (Veteška, 2015, s. 188).

Narovnání neboli kompenzační opatření představuje přijatelné odčinění škod, které vznikly v důsledku spáchaní trestného činu. Kompenzace zahrnuje materiální i morální odškodnění.

Institut tohoto odškodnění zahrnuje také povinnost pachatele odškodnit zájmy společnosti prostřednictvím odpracování určitých hodin bezplatné práce ve prospěch společnosti (Veteška, 2015, s. 188). Narovnání můžeme dle Větrovce (2002, s. 71) definovat jako dohodu mezi obviněným a poškozeným, s procesními důsledky zastavení trestního stíhání. Podstatou je uspokojení nároků poškozeného a složení částky ve prospěch obecně prospěšných účelů.

Morální sankce se realizují na základě osobní omluvy poškozenému a příspěvku na veřejně prospěšné účely. Nejčastěji se tento alternativní trest uplatňuje u mladistvých pachatelů (Veteška, 2015, s. 188).

Podmíněné odsouzení představuje alternativní způsob výkonu trestu odnětí svobody. Trest odnětí svobody je za určitých podmínek odložen a soudem je stanovena zkušební doba podmíněného odsouzení, v České republice maximálně 5 let. Tento trest může být kombinován s dalším trestem (Veteška, 2015, s. 188-189).

Parole představuje možnost podmíněného propuštění odsouzeného z výkonu trestu odnětí svobody s dohledem. Pracovník Probační a mediační služby připravuje podklady formou individuálních konzultací s klientem, jeho sociálním okolím, s pracovníky věznice a dalšími osobami. Podklady obsahují doporučená opatření, která minimalizují opakování trestné činnosti, přispějí k ochraně společnosti a napomohou pachateli s integrací do běžného života (Matoušek, 2005, s. 296). Pojem parole blíže definuje Raszková (2014, s. 135) jako označení pro podmíněné propuštění na čestné slovo, tedy slib odsouzeného, že bude vést řádný život.

V případě rozhodnutí o podmíněném propuštění odsouzeného, Probační a mediační služba provádí kontrolu plnění podmínek zkušební doby podmíněného propuštění a dále poskytuje klientovi pomoc při řešení problémů, které souvisí s návratem odsouzeného do života na svobodě (Hendrych, 2010, s. 33). Svoboda (2005, s. 38-39) definuje pojem parole jako probační práci s osobami, které byly propuštěné z výkonu trestu odnětí svobody a koncept je postaven na přesvědčení, že postupný návrat odsouzeného na svobodu spolu s vedením a kontrolou probačního úředníka napomáhá včlenění do běžného společenského života.

Štern (2010, s. 103) uvádí, že pojem parole představuje označení situace, kdy pachatel je z vězení propuštěn na svobodu za podmínky, že slíbí podrobit se po propuštění po určenou dobu stanoveným podmínkám. O podmíněné propuštění může požádat každý, kdo vykonal polovinu uloženého trestu odnětí svobody. Výjimku zde mají odsouzení, kterým byl uložen výjimečný trest. Ti mohou o podmíněné propuštění požádat až po uplynutí dvou třetin trestu ve vězení. V případě odsouzených na doživotí mohou tyto osoby požádat až po uplynutí minimálně dvaceti let vykonaného trestu ve vězení. Odsouzení, kterým se k jejich žádosti o podmíněné propuštění připojí ředitel věznice se svým kladným doporučením, mohou být propuštěni i dříve než po uplynutí poloviny trestu.

Role pracovníka je v tomto případě stanovena do dvou oblastí. V té první se jedná o situaci, kdy je odsouzený stále ve výkonu trestu odnětí svobody ve vězení. Probační a mediační služba může odsouzeným nabídnout možnost dobrovolné spolupráce půl roku před jejich podmíněným propuštěním. Činnost jejich práce spočívá ve zkoumání připravenosti odsouzeného zvládnout návrat do běžné společnosti. Druhou oblastí uplatnění pracovníka Probační a mediační služby je v období, kdy je odsouzený z věznice podmíněně propuštěn a na základě rozhodnutí soudu se musí podrobit dohledu pracovníka. Pracovník odsouzeného kontroluje a vede, aby jeho život na svobodě probíhal v souladu se zákonem. Zároveň dochází k poskytování podpory a odborné pomoci při řešení aktuálních problémů (Štern, 2010, s. 104).

Zákaz činnosti se využívá v případě, kdy je zapotřebí pachateli zabránit v opakování trestné činnosti tím, že je mu znemožněna činnost, kterou ke spáchání trestného činu využil (Veteška, 2015, s. 189).

Zákaz pobytu se uděluje pachateli, aby se zamezilo páchání další trestné činnosti, přičemž se tento trest nemůže vztahovat na místo trvalého bydliště. Pokud z nějakého důvodu potřebuje dotyčný navštívit zakázané místo, musí dostat povolení od Policie České republiky. (Veteška, 2015, s. 189).

Vyhoštění může být uděleno pouze cizinci. Účelem je zabránit pachateli páchání trestné činnosti na tomto území. Alternativní trest vyhoštění může být pachateli udělen na dobu od 1 do 10 let (Veteška, 2015, s. 189).

Trest ztráty čestných titulů nebo vyznamenání může být udělen pachateli, který se dopustil spáchání úmyslně trestného činu ze zvlášť zavrženíhodné pohnutky k nepodmíněnému trestu odnětí svobody nejméně na dvě léta. Ztráta vojenské hodnosti představuje trest, kdy je pachatel odsouzen za čin spáchaný ze zvlášť zavrženíhodné pohnutky k nepodmíněnému trestu odnětí svobody nejméně na dvě léta. Může být uložen vedle jiného trestu, jestliže to vzhledem k povaze spáchané trestné činnosti vyžaduje kázeň a pořádek v ozbrojených silách. Ztráta vojenské hodnosti spočívá v tom, že se odsouzenému sníží hodnost v ozbrojených silách na hodnost vojína (Veteška, 2015, s. 189).

3 POSTPENITENCIÁRNÍ PÉČE

Přechod vězně z výkonu trestu odnětí svobody do života na svobodě je považován za náročnou životní situaci, kdy je potřeba tomuto jedinci poskytnout odbornou pomoc na základě možností postpenitenciární péče (Černíková, 2008, s. 209).

Tomeš (2011, s. 289) **definuje** postpenitenciární péči jako péči, která navazuje na penitenciární péči a poskytuje se osobám propuštěným z výkonu trestu odnětí svobody či dalším osobám, jež lze označit za nepřizpůsobivé.

Dle Štěrbý (2009, s. 117) je postpenitenciární péče soubor sociálních služeb, které slouží k prevenci recidivy trestné činnosti. Obsah a rozsah závisí na sociální politice státu. Cílem je pomoci jedinci k nápravě po propuštění z výkonu trestu odnětí svobody.

Dělení postpenitenciární péče dle Netíka (1997, s. 46) je následující:

- **Nucená postpenitenciární péče** – jedná se o vymezení zákonem. Tato forma v určité míře propuštěného dále omezuje.
- **Dobrovolná postpenitenciární péče** – klient se sám může dobrovolně rozhodnout o zahájení i ukončení kontaktu.

Mezi **důvody vzniku a potřebnosti** postpenitenciární péče nalezneme argumenty, jako jsou:

- Cíle penitenciárního procesu nebyly zcela dosaženy nebo nejsou vhodně ustáleny a jedinec potřebuje další pomoc k tomu, aby se reintegroval do běžné společnosti.
- První dny na svobodě provází pocit nejistoty, kdy jedinec může snadno podlehnout negativním vlivům. Objevit se také může pocit krize prvních dnů na svobodě.
- Mezi nejrizikovější období patří průběh prvního roku na svobodě či po ukončení ochranné výchovy. Může se objevit krize prvních dnů na svobodě.
- Jedince může zastihnout bezradnost při řešení problémů, konfliktů či úzkostí, které mohou vyústit v nevhodné sociální chování.
- Objevit se mohou také problémy s překonáním stigmatu kriminálního.
- Problémy v oblasti obnovení rodičovské role či problémy spojené s obnovením partnerských vztahů.

- Jedince mohou zastihnout důsledky prizonizace či prožívání sociální vykořeněnosti po dlouhodobých a opakovaných trestech odnětí svobody (Černíková, 2008, s. 209-210).

Tyto důvody potřebnosti postpenitenciární péče **dále rozvádí** Sochůrek (2007, s. 48), jenž dále připojuje:

- Nutnost splácet dluhy a škody vzniklé na základě spáchání trestné činnosti.
- Negativní ovlivňování ze strany bývalých kamarádů.
- Riziko relapsu zneužívání drog, alkoholu či patologického hráčství.
- Obnovení pracovních návyků a profesních dovedností.

Ústředním tématem, kterému je zapotřebí věnovat pozornost, je **sociální integrace propuštěných spolu s adaptací**. Psychosociálními aspekty návratu osob po skončení výkonu trestu odnětí svobody do běžné společnosti se zabývá postpenitenciární psychologie. K tomu, aby tato reintegrace byla úspěšná, je zapotřebí vybudovat funkční sociální zázemí, interpersonální vztahy a taktéž pracovní uplatnění spolu s akceptovatelným způsobem společenského fungování (Veteška, 2020, s. 17).

Delikventní subkultura se vyznačuje drogovou závislostí, nízkým stupněm dosaženého vzdělání a často tito delikventi pochází z nefunkčních rodin. Pokud k tomu přidáme další negativní vlivy jako krádeže, závislosti, ztráta zaměstnání, exekuce či rozvod, je pravděpodobnost recidivy značná. V případě uvěznění či po dlouhém působení ve výkonu trestu odnětí svobody při návratu do běžné společnosti je důležitá adaptace dotyčného. Adaptace je zásadní pro následnou úspěšnost resocializace a eliminaci recidivy (Veteška, 2020, s. 22).

Po propuštění jedince z výkonu trestu odnětí svobody prochází propuštěný **adaptační fází**, jež je u každého člověka individuálně dlouhá, přičemž netrvá déle než dva roky. Délka se odvíjí na základě podmínek, do kterých se klient vrací a jeho motivaci k trestní bezúhonnosti, adaptační kapacitě osobnosti, poruchách osobnosti a dalších aspektech. V této fázi nejčastěji dochází k recidivě kriminálního chování. Jedním z úkolů postpenitenciární péče je pomoc při překonání této životní etapy (Netík, 1997, s. 48).

Jako **perspektivní klienti**, tedy ti, kteří se znovu nevrátí k páčání trestné činnosti, jsou především:

- Mladí,

- prvotrestaní,
- klienti bez poruchy chování v anamnéze,
- po krátkodobém trestu,
- s nenarušenými či bohatšími extramurálními vazbami,
- s pevnými pracovními návyky,
- dobře motivovaní.

Působnost postpenitenciární péče můžeme rozdělit do následujících kategorií:

- Pomoc při hledání pracovního zařazení,
- pomoc při zprostředkování ubytování,
- pomoc při začlenění se do sociálního prostředí,
- finanční podpora,
- sociálně-výchovné a poradenské působení ve věcech sociálně-právních (Štěrba, 2009, s. 117).

Postpenitenciární péče představuje specifickou oblast sociální péče o člověka, který prošel trestním řízením, výkonem trestu odnětí svobody, ochranným léčením či ochrannou výchovou. Je to určitá nabídka sociální služby a obsah i rozsah je určen sociální politikou státu. Podílí se na dosažení sociální reintegrace odsouzeného po propuštění z výkonu trestu (Černíková, 2008, s. 213). **Cílovou skupinou** postpenitenciární péče jsou tedy především osoby propuštěné po výkonu trestu odnětí svobody (Tomeš, 2011, s. 289).

Tuto formu sociální péče **poskytují** převážně **odborníci**. Jedná se o nabídku dílčí pomoci prostřednictvím sociálních služeb. Primárním úkolem je zabránit opakování trestné činnosti. O jejím rozsahu a konkrétních opatřeních vždy rozhoduje sociální politika státu (Hendrych, 2010, s. 25).

Mezi **nejpotřebnějšími nástroji** postpenitenciární péče nalezneme dle Hendrycha (2010, s. 25) následující:

- Podpora při zprostředkování bydlení,
- poskytnutí základního finančního zabezpečení,
- orientace při hledání zaměstnání,

- pomoc při sociálním začlenění,
- odborné sociálně-právní poradenství.

Postpenitenciární péče je v odborné literatuře **vymezená** nejednotně. Autoři pracují se třemi pojetími:

- **V užším smyslu** – postpenitenciární péče je poskytována odsouzeným osobám po výkonu trestu odnětí svobody a pouze na základě dobrovolnosti. Jedná se o formu sociální péče a sociální pomoci, která probíhá mimo zařízení věznice.
- **V širším smyslu** – postpenitenciární péče je poskytována odsouzeným osobám po výkonu trestu odnětí svobody na základě dobrovolnosti a také na základě povinného dohledu určené osobám, kde je velké riziko opětovného sociálního selhání.
- **V nejširším pojetí** – jedná se o situaci, kdy je postpenitenciární péče poskytována bezplatně všem pachatelům, nejen osobám po výkonu trestu odnětí svobody a poskytuje ji společnost na bázi dobrovolnosti. Najdeme zde také pojem raná pomoc, kdy se tato forma péče a pomoci poskytuje v momentě konfliktu již v přípravném trestním řízení. Používáme označení kontinuální sociální péče (Černíková, 2008, s. 213).

Kontinuální sociální péče zahrnuje práci s klientem ve všech fázích trestního řízení, ať už se jedná o klienta ve vazbě či na svobodě. Tato forma pomoci umožňuje řešit problémy obviněných a odsouzených v co největším předstihu a tím se snaží minimalizovat následky jejich nepříznivé situace (Černíková, 2008, s. 215). Štěrba (2009, s. 116) uvádí, že kontinuální sociální péče je transformace postpenitenciární péče, kdy dochází k prohloubení, propojení a spolupráci pachatele a jednotlivých organizací.

Můžeme zde rozlišit:

- Penitenciární sociální péči, jež je vykonávána ve věznicích pro výkon vazby a pro výkon trestu sociálním pracovníkem Vězeňské služby České republiky a vztahuje se k resocializačnímu procesu a jeho cílům.
- Raná pomoc a postpenitenciární péče je vykonávána sociálními kurátory ve vazební věznici nebo po propuštění vězňů z výkonu trestu odnětí svobody (Štěrba, 2009, s. 117).

Cílem kontinuální sociální péče je navázání vzájemného socioterapeutického vztahu tak, aby nedocházelo k jeho sociální izolaci. Jedná se především o práci s rodinou klienta,

omezení vlivu sociálně patologických skupin na klienta a pomoc klientovi při zabezpečování kontaktu s institucemi při řešeních, jako je poskytování zdravotní péče nebo materiálního vybavení či pomoc při jiných úředních jednáních (Černíková, 2008, s. 215).

Mezi **subjekty kontinuální sociální péče** patří:

- **Sociální pracovník** – Který je zaměstnancem Vězeňské služby České republiky a mezi jeho stěžejní činnosti patří příprava informací pro zpracování sociální anamnézy, především pro účely resocializačního procesu.
- **Sociální kurátor** – Který je zaměstnancem městského úřadu a mezi jeho činnosti patří poskytnutí určené rané sociální pomoci verzi vazebního i nevazebního vyšetřování, zmírnění důsledků pobytu ve výkonu vazby či příprava odsouzeného na život v extramurálních podmínkách.
- **Státní subjekty** – Zde nalezneme státní zdravotnické instituce určené pro ochranná léčení, speciální školská výchovná zařízení určená pro ochrannou výchovu, úřady práce a správy sociálního zabezpečení.
- **Nestátní subjekty** – Jedná se o církevní, občanské a charitativní sdružení a organizace, které jsou specializované na pomoc jedincům, kteří se dostali do konfliktu se zákonem (Štěrba, 2009, s. 117–118).

Cílem postpenitenciární péče je resocializace odsouzeného a prevence před dalším kriminálním chováním (Tomeš, 2011, s. 289). Netík (1997, s. 46) uvádí, že cílem postpenitenciární péče je podpořit jedince, který byl propuštěn z výkonu trestu odnětí svobody, aby se znovu začlenil do společnosti.

Činnost systému v rámci postpenitenciární péče může být realizována dvěma způsoby:

- **Postpenitenciární diagnostika**, která se primárně zaměřuje na poznání osobnosti klienta v sociálním poli. Jedná se tedy o předpoklady k výkonu profese, vytvoření či udržení partnerského vztahu a také zde zahrnujeme předpoklady k udržení či rozšíření pozitivních sociálních vazeb.
- **Postpenitenciární zacházení s klientem**, které navazuje na předchozí část a jedná se o poradenskou činnost a intervenci. Cílem je klientovi poskytnout pomoc, aby si osvojil účinné způsoby řešení problémů a zvládl náročné situace (Netík, 1997, s. 47–48).

Postpenitenciární péče je realizována na základě odborných poznatků a postupů obsažených v sociální práci. Její obsah a rozsah je stanoven sociální politikou ve státu (Černíková, 2008, s. 213). Do systému postpenitenciární péče můžeme zařadit subjekty, které na odsouzeného působí ve výkonu trestu odnětí svobody a dále vnější subjekty, mezi které patří kurátor pro dospělé, Probační a mediační služba České republiky a nestátní neziskové organizace (Raszková, 2014, s. 112).

II. PRAKTICKÁ ČÁST

4 DESIGN VÝZKUMU

Zvýšeného společenského zájmu se v současné době těší problematika kriminality, neboť v důsledku páchání kriminálního chování dochází k ohrožení společnosti. Odborná i laická veřejnost projevuje zájem o informace, které objasní zdroje a příčiny vzniku, společenský dopad páchání trestných činů a také možnosti jejich řešení (Veteška, 2020, s. 11). Ochrana obyvatelstva před kriminálními činy zahrnuje sociální práci s osobami, které byly propuštěny z výkonu trestu odnětí svobody, pomoc obětem trestných činů a policejní ochranu (Tomeš, 2011, s. 287).

V zájmu státu je snížit trestní recidivu a poskytnout osobám propuštěným z výkonu trestu odnětí svobody či osobám, které se dopustily spáchání trestné činnosti a jimž byl uložen trest alternativní dostatečnou podporu a pomoc ze strany specializovaných pracovníků, aby se jedinec znovu integroval do společnosti a vedl řádný život. Průběh resocializace definuje Veteška (2015, s. 24) jako proces transformace identity, během kterého se člověk učí novým rolím a odnaučuje se některé stránky těch starých.

Význam působení pracovníků Probační a mediační služby České republiky je spatřován především v resocializaci odsouzeného a prevenci před dalším pácháním kriminálního chování a v dostatečné podpoře jedince, aby se znovu začlenil do běžné společnosti (Tomeš, 2011, s. 289).

Vliv pracovníků z Probační a mediační služby České republiky je často pro klienta velmi důležitou podporou a motivací, aby klient překonal obtížnou životní situaci a adekvátně obnovil sociální role spolu s vyhledáním zaměstnání a vedením řádného života občana České republiky (Černíková, 2008, s. 143).

Výzkumného šetření v podobě kvalitativního výzkumu se na základě polostrukturovaného rozhovoru zúčastnilo pět probačních pracovníků. Se získanými daty bylo dále pracováno na základě interpretativní fenomenologické analýzy, která se s ohledem na výzkumné otázky vyjevila jako nejvhodnější metoda.

Cílem bakalářské práce bylo analyzovat zkušenosti pracovníků Probační a mediační služby při práci s klienty, kterým byl uložen trest domácího vězení, přičemž jejich náměty na zlepšení mohou pomoci ke zkvalitnění služeb.

4.1 Cíle výzkumu

Hlavním cílem výzkumu je nahlédnout do zkušeností pracovníků Probační a mediační služby České republiky s klienty, kterým byl uložen trest domácího vězení a zjistit, jak se získané zkušenosti promítají do průběhu práce vybraných odborníků zainteresovaných v dané problematice s jejich klienty.

První dílčí cíl výzkumu se soustředí na spolupráci pracovníků Probační a mediační služby a soudců.

Druhý dílčí cíl výzkumu je zaměřen na zkušenosti vzájemné spolupráce Probačních a mediačních úředníků s Policií České republiky.

4.2 Výzkumné otázky

1. Jaké jsou zkušenosti pracovníků Probační a mediační služby České republiky v rámci práce s klienty, kterým byl uložen trest domácího vězení?
2. Jakým způsobem se zkušenosti pracovníků Probační a mediační služby České republiky promítají do jejich práce s klienty?
3. Jaká je zkušenost pracovníků Probační a mediační služby České republiky se vzájemnou spoluprací se soudci a Policií České republiky?

4.3 Pojetí výzkumu

Za účelem zjištění, jak se zkušenosti pracovníků Probační a mediační služby České republiky promítají do náplně jejich práce, bylo zvoleno **pojetí kvalitativního výzkumu**. Zde se nabízí několik různých druhů designů a přístupů, které je možné využít k práci s daty. Jak konstatuje Hendl (2008, s. 49), hlavním úkolem kvalitativní výzkumné strategie je objasnit, proč lidé v daném prostředí jednají určitým způsobem a jaký je způsob organizace jejich každodenních aktivit a interakcí. Švaříček (2007, s. 28) zdůrazňuje, že je důležité posuzovat celý proces kvalitativního zkoumání a nikoliv se ubírat pouze k výsledku výzkumu.

Ústředním důvodem výběru kvalitativního přístupu bylo porozumění osobním zkušenostem pracovníků ve smyslu, jak na základě svých vlastností a zkušeností pracují s klienty a jak se

tyto faktory dále promítají do jejich přístupu ke klientům. Snahou výzkumu je také odkrýt, jaké zkušenosti mají tito pracovníci se vzájemnou spoluprací se soudci a Policií České republiky a jak tuto součinnost hodnotí. Na základě stanoveného výzkumného cíle bylo zvoleno **fenomenologické zkoumání**, které, jak uvádí Hendl (2008, s. 126), popisuje a analyzuje prožitou zkušenost se specifickým fenoménem.

Výzkumník se v případě fenomenologického zkoumání snaží vstoupit do vnitřního světa dotazovaného a porozumět významům, které dotýčný své zkušenosti přikládá. Získaná data se analyzují, vytváří se popis a interpretace sdělených prožitků, aby bylo možné poskytnout vhled do dané problematiky těm, kteří jej předtím neměli (Hendl, 2008, s. 126).

4.4 Výzkumný soubor

Důležitou součástí výzkumu je výběr vhodných účastníků, neboť na správném výběru závisí úspěšnost daného šetření. Řiháček (2013, s. 13) uvádí, že interpretativní fenomenologická analýza pracuje s nižším počtem respondentů. Smith in Řiháček (2013, s. 13-14) zdůrazňuje, že je zapotřebí, aby respondenti dobře reprezentovali daný fenomén, a tedy je nutné, aby výzkumník pečlivě vybral vhodné participanty, přičemž volba respondentů vychází ze záměrného výběru.

V rámci výzkumného šetření byli osloveni pracovníci Probační a mediační služby České republiky z různých středisek po celé České republice. Prvotní komunikace probíhala s hlavní vedoucí střediska, která na základě předložených požadavků vytypovala vhodné respondenty – homogenní vzorek. Požadavky byly kladeny na délku praxe a zaměření na práci s osobami, kterým byl uložen alternativní trest domácího vězení. Vzhledem k probíhající pandemii, která znemožnila osobní setkání s pracovníky, byly rozhovory uskutečněny pomocí telefonních rozhovorů.

V interpretativní fenomenologické analýze preferujeme bohatost dat před jasně stanoveným počtem respondentů (Smith in Řiháček, 2013, s. 14). Výzkumu se zúčastnilo pět osob, se kterými byl proveden polostrukturovaný rozhovor. V případě nedostatečných dat bylo možné obrátit se i na další respondenty, což díky bohatému obsahu nebylo potřeba.

Jak již bylo nastíněno, první podmínkou výběru byla již zmíněná délka praxe, která byla v tomto případě stanovená na minimální dobu pěti let, po kterou jsou respondenti pracovníky

Probační a mediační služby České republiky. Tato podmínka byla stanovena z důvodu adekvátního množství získaných zkušeností v oboru.

Druhou podmínkou realizace výzkumu je specializace pracovníků na práci s dospělými osobami, kterým byl uložen trest domácího vězení. Vzhledem ke specifickému zaměření výzkumu mají tito pracovníci k dané problematice nejbližší a dokážou tak v rámci svých zkušeností danou problematiku adekvátně přiblížit.

Po přepsání rozhovorů a následné analýze byly nahrávky smazány z důvodu ochrany osobních údajů. Účastníci výzkumu odpovídali na čtyři otevřené otázky, které jim byly poslány k seznámení před uskutečněním rozhovoru.

4.5 Výzkumná technika

V rámci výzkumu byla pro sběr dat zvolena **metoda polostrukturovaného rozhovoru**. Tato forma rozhovoru, jak uvádí Hendl (2008, s. 164), se vyznačuje definovaným účelem, danou osnovou a velkou pružností celého procesu, během kterého dochází ke sběru informací.

Smith in Řiháček (2013, s. 15) zdůrazňuje, že tvorba dat má probíhat takovým způsobem, aby poskytla bohatý a detailní popis respondentovy zkušenosti v první osobě. Polostrukturovaný rozhovor je nejčastěji užívanou metodou sběru dat v rámci interpretativní fenomenologické analýzy, kdy respondent volně mluví o tématu a rozvíjí své myšlenky, zatímco výzkumník v reálném čase sleduje, co se v rozhovoru vynoří a v případě potřeby lze rozhovor usměrnit tak, aby nedošlo k odchýlení se od tématu (Smith in Řiháček, 2013, s. 15).

Ve výzkumné fázi této práce respondenti předem v dostatečném časovém předstihu obdrželi kopii připravených otázek, aby se na téma rozhovoru mohli předpřipravit. Při vedení rozhovoru se občas vynořila podotázka, která byla respondentům položena, ale ve valné většině respondenti odpovídali na otázky obsáhle, popisovali své zkušenosti a sdělovali své názory.

Výzkum se primárně soustředil na zkušenosti pracovníků, které vyplývají ze vzájemné spolupráce s klienty. Pracovníci interpretovali své zkušenosti, popisovali problémové i běžné zkušenosti a uváděli své osobní názory na účel trestu domácího vězení.

4.6 Způsob zpracování dat

Pro hlavní výzkumný cíl, který si klade za cíl analyzovat zkušenosti pracovníků Probační a mediační služby České republiky a zjistit, jak zkušenosti ovlivňují průběh jejich práce s klienty, **byla použita interpretativní fenomenologická analýza**. Pomocí této metody byla analyzována data, získaná z rozhovorů s účastníky výzkumu. Tato metoda se vyznačuje specifickým vedením rozhovoru, v němž se účastník výzkumu snaží přiblížit výzkumníkovi své zkušenosti se zkoumaným fenoménem. Analýza vede k porozumění zkušeností člověka se zaujetím pro to, jaký význam přisuzuje své zkušenosti určitý člověk v určitých podmínkách či v konkrétní situaci (Řiháček, 2013, s. 9).

Zkušenosti z výzkumu ukazují, že nejvhodnějším postupem pro zpracování dat je po uskutečnění prvního rozhovoru provést doslovný přepis předtím, než se povede další rozhovor. Smith in Řiháček (2013, s. 15) dále uvádí, že je důležitý doslovný přepis nahrávek, přičemž je zásadnější obsah, a proto neverbální doprovod zaznamenáváme pouze v nutné míře. Přepsaný text se doporučuje vytisknout s očíslováním stran i řádků a dostatečným místem po stranách, kde je možné zapisovat myšlenky při zpracování dat.

Výše uvedená tvrzení byla akceptována, což se ukázalo jako velmi výhodné a zpracování dat tak bylo velmi usnadněno. Rozhovory byly přepisovány postupně a jejich formát byl upraven na základě výše uvedených doporučení. Při přepisu byl odstraněn nadbytečný a obsahově nevýznamný text, jako opakuující se slova či reakce na okolní dění.

4.7 Postup analýzy

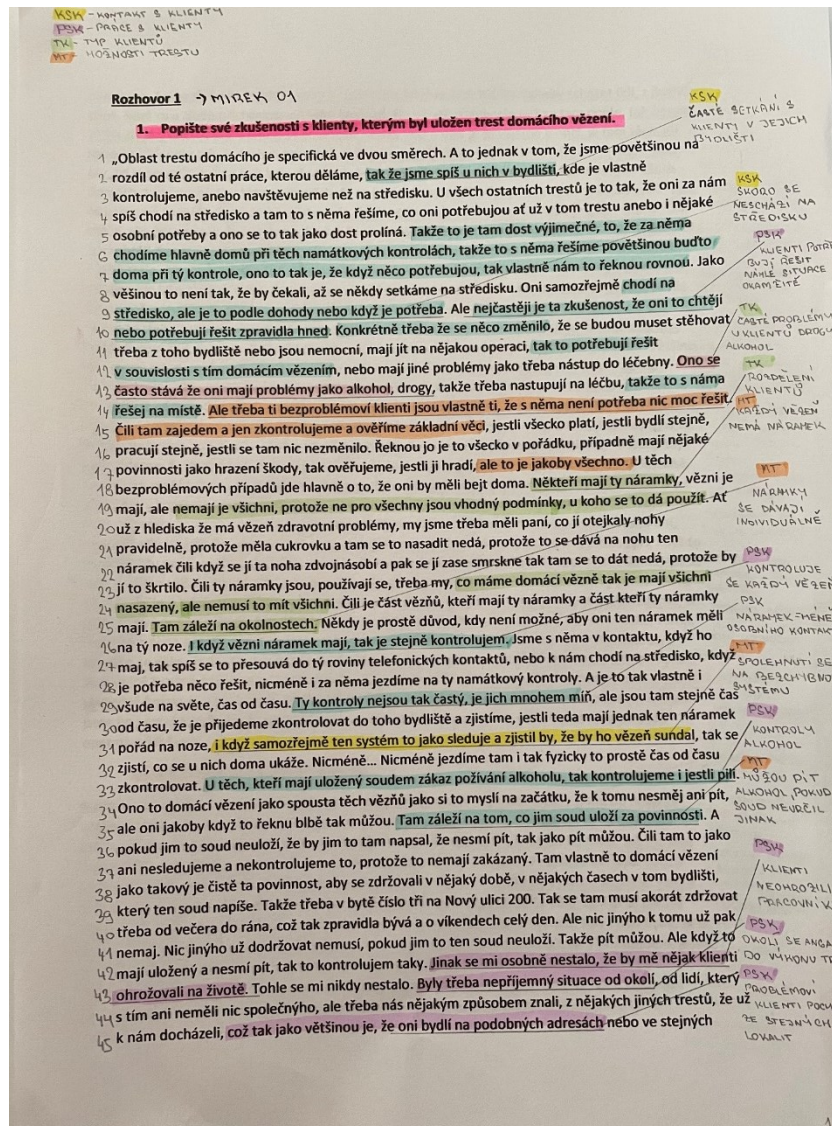
I přesto, že Smith in Řiháček (2013, s. 16) zdůrazňuje, že neexistuje přesný způsob při provádění analýzy, nabízí začátečníkům postup, který napomůže ke kvalitnímu zpracování dat. Tento obecný postup byl využit i v rámci zpracování dat v této bakalářské práci.

Nultou fází výzkumu je reflexe výzkumníkovy vlastní zkušenosti s tématem, která uvádí, že je užitečné reflektovat vlastní vztah výzkumníka pro práci s daným tématem. Tato reflexe slouží k zajištění validity analýzy a uvědomění si vlastní motivace pro práci s tématem (Smith in Řiháček, 2013, s. 17). Osobně mě práce Probační a mediační služby zajímá a zastávám názor, že ve výkonu trestu odnětí svobody by měli být lidé, kteří spáchali opravdu hrozná zločiny. Trest domácího vězení je dle mého názoru perfektní alternativou pro méně závažné trestné činy, se kterou máme do jisté míry kvůli pandemii a nařízením

v podobě lockdownu zkušenosti všichni. Také s ohledem na děti si myslím, že je alternativní trest domácího vězení vítaným, neboť děti nepřijdou o kontakt se svými rodiči, a naopak rodiče jsou součástí toho, jak děti rostou a podílí se na jejich výchově. Pokud by se rodiče ocitli ve výkonu trestu domácího vězení, přišli by o čas, kdy uvidí své děti vyrůstat, a to už by jim nikdy nikdo nevrátil.

První krok analýzy představuje důkladné pročtení výpovědí respondentů, kdy se výzkumník snaží vžít do respondentových odpovědí a vidět svět jeho očima (Smith in Řiháček, 2013, s. 17). V rámci opakovaného čtení docházelo k detailnímu seznámení se zkušenostmi, které se respondent snažil předat. Autenticitu atmosféry umocnily také opětovné poslechy nahrávek.

Následující druhý krok analýzy lze označit jako počáteční poznámky a komentáře. Výzkumník pracuje s přepsaným textem a jedná se o nejdetailnější část analýzy. Nutná je výzkumníkova plná otevřenost vůči obsahu. Nedoporučuje se zavrhnout žádné části výzkumného materiálu, neboť se později mohou ukázat jako důležité, i když tomu tak na první pohled nemuselo být (Smith in Řiháček, 2013, s. 17-18). Počáteční poznámky byly psány po pravé straně textu, levá strana sloužila k označení řádků. Snahou bylo zabývat se i sebemenším detailem, kdy cílem této fáze bylo zachytit všechno zajímavé a významné. Tyto pasáže byly zvýrazněny a na pravé straně textu se shromažďovaly první myšlenky, které se začaly objevovat.

Obrázek 1 Ukázka druhé fáze pracování s daty

Třetí fáze analýzy zahrnuje redukci dat a poznámek prostřednictvím formulování rodících se témat. Zde se výzkumník zabývá především vlastními komentáři. Cílem je přetavit poznámky do výstižných témat (Smith in Řiháček, 2013, s. 19). Pro přehlednost práce byla ke každému respondentovi vytvořena tabulka. Do jednotlivých řádků se zapisovala všechna témata, která se při opakovaném čtení objevovala. Číselná kombinace ve druhém sloupci sloužila pro rychlou a přehlednou práci s textem a skládala se z čísla strany a řádku, kde se konkrétní výrok nachází.

Čtvrtým krokem analýzy je mapování vzájemného propojení všech témat. Z některých témat se stanou hlavní, jiná se stanou nadřazená a některá se propojí v jedno (Smith in Řiháček, 2013, s. 19-20). Témata byla na základě tohoto doporučení seskupena v tematické

shluky. Nedůležitá témata byla vyřazena. Také došlo k propojení několika témat v jedno nadřazené téma, které dostalo vystihující název.

Stejným způsobem proběhla analýza čtyř dalších případů, přičemž každá analýza byla prováděna samostatně, doposud bez propojení s ostatními výroky respondentů.

Závěrečnou fází analýzy je propojení jednotlivých témat mezi všemi zkoumanými případy. Hledáme souvislosti, které z témat se jeví jako nejsilnější, dochází k revizi či přejmenování jednotlivých témat. Díky uvědomění si, které z témat se stalo nadřazeným, můžeme analýzu posunout na teoretičtější úroveň (Smith in Řiháček, 2013, s. 21). V rámci této poslední fáze bylo taktéž zvoleno tabulkové znázornění, ve kterém jsou nadřazená témata seřazená podle jednotlivých respondentů.

5 INTERPRETACE A PREZENTACE VÝSLEDKŮ

Prezentace výsledků spočívá v převedení témat do vyprávěcí podoby. Témata jsou doplněna o vlastní komentáře a přímé citace respondentů. Výsledky výzkumu jsou strukturovány podle pořadí rozhovorů s jednotlivými respondenty.

5.1 Rozhovor č.1 – respondent Miroslav

Prvním účastníkem výzkumu se stal respondent Miroslav, kdy jsme si přes e-mailovou korespondenci domluvili termín telefonního rozhovoru. Předem byly také zaslány otevřené otázky, které byly pokládány všem respondentům. Pan Miroslav byl velmi ochotný a upovídaný, vyprávěl především ze svých zkušeností, a tak se povídání stalo ještě zajímavější. Celý rozhovor probíhal v rámci hodinového telefonního rozhovoru. Přímé citace jsou vyznačeny kurzívou, jako u ostatních rozhovorů.

Starost o klienty

Rozhovor začal zdůrazněním rozdílu oproti jiným alternativním trestům. *...že jsme spíš u nich v bydlíšti, kde je vlastně kontrolujeme, anebo navštěvujeme než na středisku... Takže to je tam dost výjimečné, to, že za něma chodíme hlavně domů při těch namátkových kontrolách... nejčastěji je ta zkušenost, že oni to chtějí nebo potřebují řešit zpravidla hned...* V rámci poskládání těchto vět můžeme vidět, že klienti nemají zájem dobrovolně, řekněme nadměru, než je nezbytně nutné, docházet na střediska a často se na pracovníky obrací v rámci namátkové kontroly. Pro pracovníky to může být problém, neboť pokud klienti potřebují řešit neodkladné situace na poslední chvíli, musí se pracovník přizpůsobit a o změnách informovat příslušné orgány téměř ihned.

Klíčová je spolupráce

U klientů se projevil také to, že oceňují kontrolu ze strany pracovníků. *...tak u spousty z nich slyšíme, že jim to jako pomáhá, že mají nad sebou takový bič... že jim to hrozně pomohlo a že to u některých bylo jediný období v životě, kdy byli schopni abstinovat a fakt na to mysleli...* Pracovník na základě svých zkušeností také uvedl, že velmi pomáhá intenzivní kontakt s klienty, podpora a zpětná vazba. *...co mají dělat a nemají dělat, tak spousta z nich to potřebuje, aby jim to někdo říkal... To se mi osvědčuje, je chválit, že to dělají dobře, ale zároveň jim dát tu zpětnou vazbu, že něco dělají blbě a dávat jim co nejdřív. To bych tam opravdu vyzdvihl, že je důležité na to reagovat co nejdřív. Takže když něco*

udělají blbě, poruší to, nejsou doma, tak my to musíme oznámit soudu a je důležité, aby soud zareagoval co nejdřív... Klienti potřebují co nejrychlejší zpětnou vazbu, pokud poruší svůj uložený trest, která často ale nepřichází ani v řádu týdnů, bohužel právě během několik měsíců. Důležité je také zjistit okolnosti, proč došlo k porušení trestu, neboť některé (například zdraví ohrožující) situace je možné tolerovat. Pracovník je povinen zjistit důvod porušení trestu, neboť v zákoně není pevně stanovené, jak se v takovém případě má s klienty zacházet, a tak záleží vždy na konkrétním soudu, jestli dá klientovi další šanci, uloží mu jiný trest či dojde k přeměně trestu v rámci výkonu trestu domácího vězení. ...nemusí to být tak, že ho hned zavřou, ale že třeba si ho pozvou, projednají to s ním a jako dají mu tu zpětnou vazbu, že takhle ne a postraší ho, když to řeknu takhle... V zákoně právě není řešené, že jednou a dost, takže se soud rozhoduje individuálně... Změny by obecně měly přicházet rychleji, ať už se jedná o vyřízení stěhování klienta, ale také porušení trestu, neboť se na to čeká dlouho a klienti pak nemusí dodržovat povinnosti, protože ví, že se to bude řešit až za delší dobu a do té doby to neřeší. ...Například že by změny měly přicházet rychleji, protože jsou tu věci, který hrozně dlouho trvají... Takže jsou to fakt spíš ty věci ze zákona, že je spousta věcí udělaná zbytečně složitě... Trvá to hrozně dlouho, některé ty změny, který tam jsou... Naopak spolupráci s Policií České republiky si respondent chválil a neshledal žádný zádrhel, který by brzdil výkon práce probačních úředníků. ...spolupráce s jednotlivými obvodními odděleními policie byla vždy bez problémů...

Nejednotnost a nedostatky ztěžují práci

Důležitou zmínkou je také to, že klienti si často myslí, že alkohol nesmějí v případě uložení trestu užívat. Pokud ovšem toto omezení nemají uložené soudem, nikdo jim v tom nemůže bránit a často tak záleží pouze na jejich prioritách, ovšem problematika alkoholismu je častým problémem a pokud je o klientovi známo, že problémy s požíváním alkoholu má, trest domácího vězení mu není ze strany probačních úředníků doporučen. ... a pokud jim to soud neuloží, že by jim to tam napsal, že nesmí pít, tak jako pít můžou... Pracovník se osobně s agresí u klientů neseťkal, což můžeme opodstatnit tím, že probační úředníci mají možnost si tyto tresty předjednat a eliminovat tak rizika. ...jinak se mi osobně nestalo, že by mě nějak klienti ohrožovali na životě. Tohle se mi nikdy nestalo. Byly třeba nepříjemný situace od okolí, od lidí, který s tím ani neměli nic společnýho... Na druhé straně můžeme vidět, že se i tak zaměstnanci Probační a mediační služby mohou setkat s nepříjemnou situací, neboť klient sám o sobě riziko představovat nemusí, ale okolí ano. ...Není to tak, že by byli agresivní, spíš je to nepříjemný, když člověk neví, co se může stát... je blbě to, že člověk

nikdy neví, co se může stát v té situaci. Že vlastně se dopředu se nedá připravit na všechno... V návaznosti na problematické okolí, neboť většina klientů i z jiných trestů bydlí ve stejné lokalitě, musí pracovníci každý případ vyhodnotit individuálně. *...takže tam spíš ty problémové situace řešíme tak, jak se to dá, to je tedy prevencí. Že tam jezdíme v časech, kdy předpokládáme, že tam žádný konflikt nebude jako třeba problém z toho okolí...* Pokud ovšem zaměstnanci během předjednání vyhodnotí, že je lokalita příliš riziková, mohou doporučit soudu nevhodnost konkrétního případu k uložení alternativního trestu domácího vězení *...že si to tak jako zmapujeme a ve chvíli, kdy je to vysoce rizikový, tak to komunikujeme s tím soudem, jestli vůbec mu tady ten trest ukládat, jestli je to vůbec vhodné...* a klientovi může být uložen jiný alternativní trest, který pro pracovníky není rizikem. *...třeba dohled na probační službě...*

Dlouhý trest se mívá výchovným účinkem

Účastník výzkumu zhodnotil, že maximální délka trestu, která je v České republice u dospělých lidí stanovená na dva roky, je opravdu dlouhá. *...co se týče délka, tak v porovnání se světem to máme docela dlouhý. ...ale ta nejdelší délka je 2 roky, a to je vražedná délka toho trestu.* V tomto případě se objevují psychické problémy, klient strádá a v případě, že si například najde zaměstnání, tak stále je velmi omezen a ztrácí motivaci do budoucna, protože dva roky je opravdu dlouhá doba být v takovém omezení. *...ty dva roky to už je opravdu dlouhý trest a oni ve chvíli, kdy se změní a začnou chodit do práce, tak jim ten trest jakoby překáží, že ve chvíli, kdy se změní, tak tam furt běží třeba rok a půl...* Zmíněným problémem je také nejednotný přístup v přeměnách trestu. *...některý soudce to přeměňuje od prvního porušení toho trestu, některý zas od data, kdy se koná veřejné zasedání a projednává to s tím odsouzeným tak promíjí ten zbytek až od tohohle data. Někteří to přeměňují až od data nabití právní moci...*

Shrnutí

Respondent na základě svých letitých zkušeností shledává za velmi důležité s klienty pracovat na úrovni podpory, motivace, poskytování klientům zpětné vazby, a především je podle něj klíčové reagovat na vzniklé situace nejlépe okamžitě. *...to bych tam opravdu vyzdvihl, že je důležité na to reagovat co nejdřív...* Osobně shledává alternativní trest domácího vězení účinným a dodává, že klienti často dodržují stanovené podmínky, protože si uvědomují, že se jedná o jejich poslední možnost prokázat, že jsou ochotní se změnit, aby se nedostali do výkonu trestu odnětí svobody.

Rizikem pro něj osobně nikdy klient nebyl, ale protože se často problémoví jedinci shlukují ve stejných lokalitách, je podle něj problém právě v okolí, kdy ...*člověk neví, co se může stát...* Důležité je proto na základě výpovědi trest domácího vězení předjednat předtím, než bude soudem uložen a nařízen. Díky předjednání se eliminují rizika jak pro pracovníky Probační a mediační služby, tak samozřejmě pro ostatní členy rodiny, pokud se v rodině objevuje domácí násilí, závislost na drogách nebo jiné závažné problémy. ...*když je to hodně rizikový, tak se nemusí uložit...* Na základě zkušeností pracovníka je komunikace se soudy nepříliš dobrá, neboť trvá velmi dlouhou dobu, než se klientovi od soudu dostane zpětné vazby. Naopak spolupráci s Policií České republiky hodnotí bezproblémově, zde by žádné náměty na zlepšení neměl.

Nadřazená témata Podtémata

<i>Starost o klienty</i>	Návštěvy u klientů, okamžité řešení situací, individualita, kontrola
<i>Klíčová je spolupráce</i>	Trest jako poslední šance, předjednání
<i>Nejednotnost a nedostatky ztěžují práci</i>	Alkohol a drogy, ohrožení okolím, pomalá reakce soudů
<i>Dlouhý trest se májí výchovným účinkem</i>	Dlouhý trest není účinný, přeměny trestu

Tabulka 1 Seznam témat vzešlých z analýzy rozhovoru respondent Miroslav

5.2 Rozhovor č.2 – respondentka Kamila

Druhý rozhovor byl realizován o pár dní později po analýze prvního rozhovoru. Obsahově odpovídal výrookům z rozhovoru s respondentem Mirkem. Paní Kamila byla velmi ochotná a řekla bych, že perfektně doplnila první rozhovor.

Starost o klienty

Důležitou zmínkou je individuální přístup. ...*nastavení systému podle mě není vhodné nastavit centrálně, ale individuálně...* Každý klient představuje specifickou osobu, která má specifické požadavky a možnosti. V rámci uložení tohoto trestu je zapotřebí, aby byly zohledněny okolnosti, jako je dostupnost obchodů v místě bydliště, autobusové spoje a klientům byl zajištěn dostatečný čas pro obstarání těchto nezbytností. ...*je potřeba hodně*

individuálně posuzovat, kolik ten člověk potřebuje času na cestu do práce, ale taky v jaké lokalitě bydlí... Individuálně se také posuzuje použití náramku, kdy je potřeba zohlednit situaci, jestli potřebujeme s klientem navázat intenzivnější vztah a sledovat častěji dění v domácnosti, nebo je cílem něco jiného. ...je to individuální a rozhodně když by byl náramek, je ta spolupráce s tím klientem méně intenzivní... Klientka shledává těžkost v tom, že jí denně do očí klienti lžou a také, pokud píše nějakou zprávu o klientovi, který nedodržel stanovený trest, tak je pro ni těžké si říct, že promarnil svoji poslední šanci. ...mnohdy je to konečná. Že ty argumenty, které jste posbírali, tak jsou ty, které mu dávají to, že půjde do toho vězení...

Klíčová je spolupráce

Respondentka ihned ze začátku uvedla, že je velmi výhodné a důležité, pokud probační úředník dostane možnost uložení trestu domácího vězení předjednat. V rámci předjednání s klienty dochází k navázání užšího kontaktu a je sledována míra jejich aktivity. *...trest domácího vězení bych považovala za jeden z nejnáročnějších trestů vzhledem k vlastní aktivitě a hlídání vlastně toho klienta, protože on sám sebe musí hlídat a musí u toho projevovat i velkou schopnost jako být zodpovědný... Taktéž zdůraznila, že je pro pracovníky Probační a mediační služby velmi důležité mít možnost předjednání, neboť na základě toho dochází k eliminaci rizik, která by později mohla vyplout na povrch. ...mně se vždycky osvědčilo, že lepší bylo, když to bylo předjednané ten trest... V rámci předjednání je také možné vysledovat, jestli má klient o tento trest doopravdy zájem a důležité je také navázat kontakt s rodinou. ...jak se na to dívají rodinní příslušníci, jak budou poskytovat součinnost... otevírají jeho děti, jeho manželka, jeho matka a vždycky probíhá nějaká společenská konverzace... Pracovník tedy v rámci namátkových kontrol komunikuje také se sociálním okolím a s klienty je navázán úzký kontakt. Aby bylo uděláno maximum pro eliminaci domácího násilí, je opět velmi důležité trest předjednat. ...je důležité, obzvlášť důležité, aby se ten trest předjednával, my jsme do té rodiny mohli dojít, mluvili s těmi lidmi z té společné domácnosti, s těma partnerkama, matkama a tak dále a snažili se ověřit o to, jestli tam aktuálně to domácí násilí neprobíhá...*

Nejednotnost a nedostatky ztěžují práci

Jako v prvním rozhovoru, i zde respondentka uvedla, že se nikdy necítila být klienty ohrožená. Naopak potvrdila tvrzení prvního účastníka výzkumu. *... Rizikem může být spíš ta samotná lokalita, ve které on žije... Jako riziko bylo uvedeno i užívání alkoholu, kdy se v tomto případě uložení trestu nedoporučuje, aby došlo k eliminaci potenciálních rizik jak*

pro klienta, tak jeho rodinu a samozřejmě pro pracovníka. ... *není schopen abstinovat, tak my nedoporučujeme uložení tohoto trestu....* Problém představují drogy i užívání alkoholických nápojů. ...*to považují za rizikový faktor, když se opije nebo vezme drogy, tak může být rizikem jednak pro probačního úředníka, ale taky pro lidi, kteří s ním žijí ve společné domácnosti....* Zmíněným problémem se také objevuje problém s přepočítáváním lhůt, stejně jako v případě prvního rozhovoru. Soud pracuje dlouho a objevují se dlouhé čekací lhůty. ...*oni se tím zabývají, ale má to své lhůty a limity a vy s tím prostě musíte jako počítat...*

Dlouhý trest se mívá účinkem

Klienti často zůstávají v sociální izolaci, kdy klienti ušetřené peníze investovali do počítačů a došlo tak ke značnému využívání sociálních sítí, aby se alespoň nějakým způsobem zmírnil dopad izolovanosti klienta. Klientka uvedla ... *aby si aspoň s někým mohli popovídat...* Na základě zkušeností respondentky se ukázalo, že tresty do jednoho roku byly vhodnější, kdy často došlo i k tomu, že se navázal lepší vztah s partnerkou, neboť v domácím vězení měli partneři čas na to, na co dřív ne. ...*hodně si to manželky chválily, chlapi seděli po práci doma, vymalovali, dotáhli všechny šroubky a všechno, takže to způsobilo takový klid v tom vztahu...* V rámci dvouletých trestů se ukázalo, že rychle nabitá svoboda v klientovi vyvolala pocit, že musí dohnat všechno, co mu za tu dobu uteklo. ...*mám informaci, že se vrátili k tomu závislostnímu chování... Ale to se ukázalo až u těch dlouhodobých.*

Shrnutí

Druhá respondentka potvrdila, že problém nastává v případě, kdy trest není ze strany probačních úředníků projednán. Probační a mediační služba se snaží tuto možnost získat a na základě zjištěných výsledků rozhodnout o doporučení či nedoporučení. ...*takže když už teda máme tu variantu tu lepší, za kterou se probační služba výrazně snaží, je, abychom dávali stanovisko k tomu, jestli doporučujeme uložit trest domácího vězení, nebo nedoporučujeme...* Je také zmíněno, že pomocí předjednání je s klientem nastaven přátelštější vztah a také se ukazuje zájem klienta o vzájemnou spolupráci. Na základě toho se dá zhodnotit, jestli klient o trest vážně stojí, nebo pravidla spíš nebude dodržovat. Pro klienty je tento trest náročný především z důvodu izolovanosti. ...*těžkostí bývá docela dost, když třeba žijí sami a byli zvyklí, že jdou do práce a z práce si s kámošema zašel na pivo třeba, ale teď on nemůže jít...* S ohrožením ze strany klienta se respondentka nesetkala, neboť se jedná o případy, kdy klienta znají a mají možnost si trest předjednat a tím eliminovat možná rizika. ...*ale jinak naši klienti, kde je doporučený domácí vězení, a to ve většině*

případů u nás tak je, nejsou pro nás rizikem... Na základě zkušeností se ukázalo, že alkohol přináší komplikace, a proto se nedoporučuje trest v tomto případě ukládat. ...alkohol to může komplikovat, pokud člověk není připraven abstinovat a může pak být agresivní. Ale nikdy jsem se necítila ohrožená... Soud nemusí o předjednání Probační a mediační službu žádat, ale na základě zkušeností se ukázalo, že je to osvědčující. ...soud je nezávislý a tu probační službu nepotřebuje. Jenom zjistili, že když probační služba udělá všechny úkony, tak jim se potom lépe rozhoduje a ten trest je lépe vykonatelný... Problém, který v domácnosti u klienta může nastat, se může objevit v případě, kdy se jedná o člověka, který užívá drogy. ...dřív třeba byl schopen si třeba vzít pervitin, jít si ven a tam si dělat něco svého, jenže teď je omezen vevnitř a může docházet k rizikovým situacím mezi jako jednotlivými členy domácnosti... protože on to předtím řešil tak, že on odešel, ale když by neměl kam odejít, tak by to nebylo dobré. Takže jsem tento trest nedoporučila. To neznámá, že by nemohl být udělen jiný... Respondentka také uvedla, co vidí jako možnost řešení. Jedná se o nějaké uvolnění v půlce trestu, neboť se díky tomu ukáže, jestli je člověk i bez kontroly fungovat, nebo se ihned při prvním uvolnění vydá opět špatným směrem. ...tak by bylo fajn je v polovině trochu uvolnit. Tady by se ukázalo, jestli do toho znovu spadnou... Důležité je také zmínit, že někdy by mohl intenzivní kontakt s klientem chybět, především pokud má uložený náramek, tak se namátkové kontroly konají podstatně méně než v opačném případě. ...co tím chci sledovat. Když tam mám mladého kluka, který založil rodinu, má doma dítě, a přitom problémy s alkoholem a drogama, tak rozhodně by bylo lepší s ním spolupracovat osobně. Pokud budu mít někoho, kdo má nějakou ekonomickou trestnou činnost, tak proč ne náramek. Ale nejde říct, co je lepší a co je horší. Je to individuální... Spolupráce se soudy by potřebovala podpořit, aby se práce urychlila. S Policií České republiky respondentka nemá v rámci vzájemné spolupráce výhrady. ...já bych řekla, že spolupráce s policií je nastavena výborně...

Nadřazená témata Podtémata

<i>Starost o klienty</i>	Kontakt v obydlení klientů, okamžité řešení situací, včasné reakce, individualita, kontrola, syndrom vyhoření
<i>Klíčová je spolupráce</i>	Předjednání je výhodou
<i>Nejednotnost a nedostatky ztěžují práci</i>	Alkohol a drogy značí problém, rizikem je lokalita, nejednotnost soudů
<i>Dlouhý trest se májí výchovným účinkem</i>	Dlouhý trest nemá adekvátní účinek, izolace

Tabulka 2 Seznam témat vzešlých z analýzy rozhovoru respondentka Kamila

5.3 Rozhovor č.3 – respondentka Leona

Po zpracování druhého rozhovoru byl uskutečněn třetí rozhovor, tentokrát s dlouholetou zaměstnankyní Leonou. Jako předchozí rozhovory trval rozhovor necelou hodinu.

Starost o klienty

Pracovníci musí zhodnotit také bydlení klienta, majetkové poměry, dluhy či jeho zaměstnání. Při kontrole místa, kde by se trest domácího vězení vykonával, také probační úředníci vyhodnocují rizika. ... *jaké tu jsou možnosti pro nás a na místě vyhodnocujeme rizika, tedy vyhodnotíme, jestli nehrozí riziko nám, pokud bychom dělali namátkové kontroly, případně jestli nehrozí riziko někomu jinému v případě realizace toho trestu...* Pokud dojde k doporučení tohoto alternativního trestu, snaží se pracovníci vytvořit i časový harmonogram na míru, aby se žádné aktivity nepřekřížovaly, přičemž se bere ohled na zaměstnání a případně vybrané zájmové činnosti. ... *aby se to po rozhodnutí soudu nekřížilo, kdyby náhodou soud stanovil časy, kdy má být doma po dobu kdy třeba vykonává to své zaměstnání. Takže k tomu přihlížíme...*

Klíčová je spolupráce

Ihned ze začátku bylo vyzdvihnuto, že práce probíhá především na základě pověření soudů nebo státních zástupců, díky čemuž mají pracovníci možnost trest předjednat. ... *jestli je pro toho klienta vhodný nebo ne... na úvodní konzultaci mapujeme tu jeho situaci, mapujeme vůbec možnosti, jestli je reálné s ním ten trest předjednat...* Pokud klient poruší z nějakého

důvodu nařízený trest, je na místě, aby pracovníci zmapovali důvod a ten doložili příslušnému soudu. *...měla jsem třeba klientku, která měla bydlela s dcerou a ta byla úplně mladá, patnáctiletá holka, která měla dítě a ta máma se o to dítě starala víc než skutečná matka, a tak se stalo, že v době, kdy měla být doma, tak jela mimo své bydliště něco pro to dítě sehnat, já nevím asi sunar nebo nějaký nákup a takové věci...* V tomto případě by měl soud přihlídnout ke skutečnosti, že se jednalo o situaci, která si vyžadovala bezodkladné řešení. Respondentka se často snaží klienty motivovat ke změně, ale často se klienti jen tváří, že o nějakou změnu stojí, což může být pro pracovníka demotivující. *...je to boj s větrnými mlýny, ale co jiného chcete dělat, než na ně tlačit... A to je potom taková beznaděj. To bych řekla, že je ten nejtěžší moment, že chcete něčeho dosáhnout, ale máte na to omezené možnosti...*

Nejednotnost a nedostatky ztěžují práci

Trest domácího vězení může být uložen každému, ale v případě, že se jedná o osobu, která užívá drogy, tak se uložení tohoto trestu nedoporučuje. *...může být z nějakého důvodu ten trest nevhodný, třeba pro osoby drogově závislé...*

Dlouhý trest se mívá výchovným účinkem

Respondentka spolu s dalšími kolegy žádala, aby opatření o změnách mohli provádět probační úředníci, neboť tak zbytečně dochází k časovým prodlevám, než se tomu může věnovat soud. *...my jsme žádali, aby ty změny u té realizace výkonu trestu potom, aby to opatření o změnách, že se třeba klient v průběhu výkonu trestu přestěhuje, abychom si to dělali sami...* Kritickou částí se stala také maximální doba, která je i v případě zkušeností této respondentky dlouhá a tím se stává neefektivní. *...ta maximální doba dvou let je až moc dlouhá, myslím, že by stačil rok...*

Shrnutí

Třetí respondentka potvrdila výše zmíněné výroky obou respondentů. V rámci předjednání dochází k mapování možností klienta. *...kdy se s ním seznámíme v případě, že to není náš klient, tak se s ním seznámíme a získáme od něj takové ty základní informace...* Oproti ostatním rozhovorům pracovnice zmínila, že se často, pokud je to vhodné, snaží uskutečnit i mediaci. *...V případě, že je to věc, která by se třeba případně hodila i k mediaci, tak pokračujeme jednou linkou, že děláme zprostředkování řešení toho konfliktu s tím poškozeným a druhou linkou předjednáváme ten trest domácího vězení...* Ani ve zkušenostech třetí respondentky neshledáváme obavy, zkušenosti s ohrožením či

s agresivními klienty. ...*problémy ve smyslu takové, že by ti klienti na nás byli agresivní, nebo že bychom se báli jezdit do těch jejich domovů, s tím jsem se já nesetkala...* Klienty si středisko oproti jiným na konzultace realizované na středisku nezvou, pokud nemají přiměřené povinnosti. ...*sice vím, že někteří kolegové z jiných středisek si je zvou, ale my si je nezveme na střediska...* Klientům je někdy uloženo splácet milionové škody podle jejich schopnost a možností, kdy se může stát, že klient o splácení dluhů nemá zájem a dělá všechno pro to, aby zaměstnání nezískal a dluhy splácet nemusel. ...*pokud mu soud uloží, že podle jeho možností a schopností, a jeho schopnosti jsou takové, že je na úřadu práce, a když mu domluví práci, tak tam sice jde, ale domluví se, aby tu práci nezískal tak to máte potom těžký...* Já třeba teď mám klienta... *a on posílá na ty milionové dluhy po stovce měsíčně, tak to je potom těžké se s tím smířit, že nemáte žádnou jinou možnost, než ho neustále kontrolovat a motivovat, protože pokud on má tohle dělat podle svých možností a schopností, a on ukazuje, že tohle jsou jeho možnosti a schopnosti, tak vy zase nemáte nic...* Spolupráce se soudy není tak náročná, neboť respondentka pracuje v malém regionu, kde není vysoký nátlak. S Policií České republiky jako ostatní respondenti má výborné zkušenosti a nemá výhrady na změny.

Nadřazená témata Podtémata

<i>Starost o klienty</i>	Kontrola bydliště, přihlíží se k možnostem klienta
<i>Klíčová je spolupráce</i>	Předjednání trestu, snaha motivovat klienty, možnost doložit porušení trestu
<i>Nejednotnost a nedostatky ztěžují práci</i>	Drogy, nedostatečná motivace
<i>Dlouhý trest se májí výchovným účinkem</i>	Zdlouhavý proces, změny v legislativě, trest je moc dlouhý

Tabulka 3 Seznam témat vzešlých z analýzy rozhovoru respondentka Leona

5.4 Rozhovor č.4 – respondent Oldřich

Čtvrtý rozhovor byl taktéž realizován až po zpracování předchozího rozhovoru. Respondent byl ochotný, sděloval své zkušenosti a také uvedl velmi zajímavé možnosti zlepšení. Rozhovor probíhal necelou hodinu.

Starost o klienty

Respondent uvedl problematiku nočních výjezdů, neboť se v případě jeho poli působnosti jedná o rozsáhlé oblasti, kdy bylo obtížné časově zvládnout všechny kontroly. Často tak docházelo k tomu, že pracovníci jezdili na noční výjezdy za tmy a vraceli se naopak za světla. *...já si třeba pamatuji jeden výlet, kdy jsme s kolegyní vyjeli o půl 9 večer a vrátili jsme se, než jsme to všechno dvakrát objeli, tak jsme se vrátili někdy v 5 ráno... V rámci nevyzpytatelných situací respondent ocenil, že na noční kontroly jezdili ve dvou. ...je opravdu dobře, že na ty kontroly se jezdí ve dvou, že ten druhý mohl tomu člověku poskytnout podporu... Důležité je zohlednit každý případ zvlášť. ...když je ten trest dobře vybrán, tak si myslím, že je tomu člověku k užítku...*

Klíčová je spolupráce

Velkou zajímavostí byla zkušenost pracovníka, kdy spolu s kolegy absolvoval výcvik na středisku Policie České republiky, kdy ocenil především modelové situace a chování při dopravních nehodách. Naopak poukázal na to, že jednodenní kurzy sebeobranu jsou neefektivní a znovu doporučil kvalitně zařízené prostory výcvikového střediska. *...protože si ukážete v tělocvičně nějaký věci a když to člověk netrénuje, tak je to celkem k ničemu... tak tam mají prostory, které jsou různě vybavený, třeba jako kancelář, diskotéka, byt a prostě cokoli, zastávka autobusová třeba, nebo takové věci, mají tam různé pomůcky, které člověk využívá. A my jsme tam třeba měli kancelář a bylo to udělané jako napadení v kanceláři... Takže jako během těch let to se dělalo takhle a člověk se dostal do různých situací... Občas se setkal s agresivními klienty a problém představoval i pes klienta. ...pak jsme taky měli nějaké agresivní klienty, kdy tady jeden agresivní klient, kdy jsem se na ty kontroly hlásil já většinou, protože děvčata se s ním dostávaly do sporu... Důležité je předjednání trestu před jeho uložením. ...při předjednávání těch podmínek zjistili že ten člověk nemůže být doma s těma dětma, že bydleli na ubytovně, měli tam třeba 3-4 děti a on byl psychicky labilní...*

Nejednotnost a nedostatky stěžují práci

Problém i v tomto případě představují drogy. *...Samozřejmě aktivní život drog taky, není na sto procent, že to tomu člověku nedoporučíme, ale pokud tady nejsou tendence, aby se sebou ten člověk něco dělal, tak to nedoporučujeme... Pokud soud uloží trest bez předjednání, tak je to složité, protože pracovník nemá informace ani o klientovi, ani o místě, kde bydlí. ...někdy se setkáváme taky s tím, že soud rozhodl o uložení toho trestu bez toho, aby nás*

požádal o přešetření těch podmínek, takže teď třeba mám člověka na stole, o kterém jsem nikdy neslyšel, nevím, kde bydlí, jak bydlí, a má domácí vězení... Pracovník také uvedl, že by se měla zlepšit komunikace se soudy, aby nedocházelo k tomu, že se trest domácího vězení uloží bez jejich předjednání a aby soud akceptoval, pokud pracovníci nedoporučí uložení alternativního trestu domácího vězení. ...samozřejmě by se měla zlepšit i ta komunikace se soudem, možná ale spíš ten pohled těch soudců na tu akceptaci našich stanovisek někdy, nebo takové to ukládání bez předjednání... Další problém představuje nejednotný systém, kdy není určeno, který klient má mít náramek a který ne. ...soudy automaticky předpokládají, že když je uložený trest domácího vězení, tak je automaticky ten náramek. Stanovisko probační služby je takové, nebo údajně je to podpořený zákonem, že v okamžiku, kdy ten soud tam nedá výslovně uložení elektronického monitorovacího systému tak se náramek nenasazuje...

Dlouhý trest se mívá výchovným účinkem

Dva roky i tento respondent shledává jako dlouhou dobu a uvádí nevýhody. ...co to sleduju, tak u těch dlouhodobých trestů, tak tam ta tendence k porušení začíná být zjevná... Ty tendence jsou ale v tom dlouhodobém režimu vyšší, ale to je dané i tím, že by měl ty problémy i v tom výkonu...

Shrnutí

Předposlední respondent výzkumu uváděl špatné zkušenosti kvůli nočním kontrolám, kdy se jednalo především o to, že měl na starosti rozsáhlou část území, často se vracel pozdě a docházelo i k dopravním nehodám. ...ta zátěž byla poměrně velká, protože jsme to museli rozdělit na dvě skupiny... Tím bylo potvrzeno, že je pro pracovníky lepší, pokud mají možnost jezdit ve více lidech, i když ředitelství mělo opačný názor. ...jako by našemu ředitelství bylo jakoby jedno, nebo spíš nechápali, proč bychom měli jezdit ve dvou na ty kontroly... Novinkou oproti předešlým rozhovorům byla perfektní zkušenost s výcvikem, který byl realizován ve výcvikovém středisku Policie České republiky. Zkušenost si pracovníci na středisku tak chválili, že se snažili o celorepublikovou působnost výcviku, což se jim bohužel nepodařilo. ...takže víceméně jako co se tam ukázalo jako praktický, a bohužel se to nepodařilo přenést po těch 3 letech jako by do celorepublikové působnosti... A my jsme tam třeba měli kancelář a bylo to udělané jako napadení v kanceláři....hodně to bylo podnětný v okamžicích, kdy jsme byli v bytech, kdy měl i vyloženě zařízený byt, ve které byla vlastně rodina početnější, měli tam i služebního psa puštěného, plus tam křičela panenka jako dítě... my jsme chodili po 2 do toho bytu a nevěděli jsme, jestli nás napadnou, nebo tam

bude nějaký konflikt nebo jestli se nám podaří nějakým způsobem z toho vybruslit, takže víceméně člověk byl v tu chvíli oddělený od toho kolegy nebo kolegyně a vlastně jako byl v úpětí kdy okolo něj kroužili tři čtyři lidi, který tam byly jakoby z té rodiny. To si myslím, že třeba to bylo důležité... V rámci namátkových kontrol se na základě zkušeností tohoto respondenta ukázalo, že v případě, že měl klient zdravotní problémy, bylo pro pracovníky nepříjemné jej kontrolovat. ...což člověk bere jako takový zásah do intimity těch lidí, jako když si představím, že by se mi to mohlo stát taky, tak to není nic příjemného... V některých případech pracovník nevidí u některých klientů význam tohoto trestu, neboť za sebou mají tolik spáchané činnosti a alternativních trestů, že uložení trestu domácího vězení by bylo nejen dalším, ale také je velmi malá šance, že klient bude trest dodržovat. ...navrhnu tomu soudu, aby se spíš přiklonil k tomu výkonu trestu ve vězení, protože ten člověk už měl tolik alternativních trestů, tolik milostí v uvozovkách od toho soudu že to je až do nebe volající...

Nadřazená témata Podtémata

<i>Starost o klienty</i>	Noční kontroly zatěžují, individuální zhodnocení
<i>Klíčová je spolupráce</i>	Předjednání, policejní výcvik
<i>Nejednotnost a nedostatky ztěžují práci</i>	Drogy jsou problém
<i>Dlouhý trest se májí výchovným účinkem</i>	Nejednotný soud, dlouhá délka trestu

Tabulka 4 Seznam témat vzešlých z analýzy rozhovoru respondent Oldřich

5.5 Rozhovor č.5 – respondentka Nataša

Poslední rozhovor byl realizován s respondentkou Natašou, která do zkoumané problematiky přinesla další nový poznatek, který oproti předchozím rozhovorům nebyl zmíněn. Rozhovor byl dlouhý necelou jednu hodinu.

Starost o klienty

Trest domácího vězení je v mnoha ohledech specifický. ...je to různě individuální, je to klient od klienta... Po nasazení náramků došlo k větší efektivnosti kontrol klientů. ...když nebyly ty náramky, tak oni to tak po různu zkoušeli, dělali si nějaký evidence, kdy, kdo jezdí, v kolik hodin, jaké časy... takže s těma náramkama to pak bylo lepší... Na druhou stranu je

vlivem používání náramků snížen intenzivní kontakt s klienty. ...*samozřejmě si voláme, náhlé změny řešíme telefonicky, ale ten intenzivní osobní kontakt tam chybí...*

Klíčová je spolupráce

Je důležité, jestli byl trest uložen s předjednáním, či nikoliv. Tento trest se také bere jako poslední šance pro klienty před uložením výkonu trestu odnětí svobody. ...*bereme to tak, že domácí vězení se bere jako poslední alternativa, která se dává před uložením soudu toho trestu odnětí svobody...* Často vyplynou na povrch situace v rodině klienta. ...*je důležité předjednání toho trestu, protože když vidíme, že když ti lidi jsou spolu defacto několik měsíců až dva roky, jak může být ten trest uložen, spolu a do té doby nebyli zvyklí jako trávit tolik času spolu, tak často tady bývají ty problémy, a to vidíme poměrně často...*

Nejednotnost a nedostatky ztěžují práci

Nejen klienti si často myslí, že je výkon tohoto trestu snadný a nemusí se vlastně o nic starat. ... *ty lidi podporujeme, aby do toho zaměstnání chodili, aby odčinily případné ty důsledky, ty následky své trestné činnosti...* Obrovský problém shledává respondentka v nutnosti platit výkon tohoto trestu, což si musí platit každý, komu je tento trest uložen a jedná se o částku 50 Kč na den. ...*že často to je ze strany těch odsouzených že to nikdy nezaplatí a vznikají tu další dluhy vůči soudu, což je pak problém...* Soudci často tento trest neukládají, neboť s ním nemají zkušenosti. Ukládají ho ti, kteří ještě nemají moc zkušeností, ale soudci s dlouholetou praxí se mu vyhýbají. ...*vidíme to spíš, když tady máme soudce, kteří jsou mladí mají 30 let, byli zrovna jmenováni, tak ti mají chuť zkusit uložit něco nového oproti těm co tu jsou dlouho a mají zajetý způsob ukládání těch trestů...*

Dlouhý trest se mívá výchovným účinkem

Respondentka uvedla, že dlouhý trest představuje riziko, že dojde k selhání klienta. ...*já vždycky říkám, že čím delší ten trest má uložený, tím se zvyšuje i to riziko toho selhání a nevykonání...* *ty dva roky, tam většinou ta vykonatelnost pak není, většinou nám v průběhu toho trestu selžou a přemění se ten trest domácího vězení na odnětí svobody...*

Shrnutí

Poslední respondentka zdůraznila, že je velmi výhodné pro všechny strany, aby byl trest předjednan. Stejně jsou i negativní zkušenosti s uložením nejdelšího možného trestu. Dále v rozhovoru vyplynulo, že respondentka má zkušenosti jak s klasickým trestem bez náramků, tak i s náramky. ...*tady byl vidět ten rozdíl, kdy s těma náramkama je to více*

kontrolovatelný... Občas došlo k nějaké verbální agresi, ale nikdy se pracovnice necítila ohrožená, což potvrzuje i výroky předešlých respondentů. ...nikdy jsem se ale ani v jednom případě necítila nějak ohrožená... Trest osobně považuje za něco, co v systému alternativních trestů chybělo, ale myslí si, že je o něm špatná a nedostatečná informovanost. ...jinak si myslím, že takový trest nám chyběl... Často si lidé myslí, že je ten trest fajn, protože ten člověk může být doma, v teple, nemusí nic dělat, ale je nutné si uvědomit, že to všechno vychází z principů té restorativní justice a je snahou toho trestu aby ten člověk nemusel do toho vězení a neprobíhal zde ten proces prizonizace, toho přijímání té vězeňské kultury a takovýhle, ale aby ten člověk opravdu mohl být se svoji rodinou, docházet do zaměstnání, protože to si většina lidí neuvědomuje, že si myslí, že když mají domácí vězení, tak si myslí, že nesmí nikam... Nově zmíněnou informací byly náklady na výkon trestu domácího vězení, kdy je každý, komu je uložen trest domácího vězení nebo má nasazený elektronický monitorovací systém, povinen splácet 50 Kč denně. ...a musí to zaplatit i ti, co ten trest nedokončí řádně... v rámci dvou let je to poměrně hodně a co si budeme povídat, řada našich klientů je už před tím trestem ve finančních problémech, často jsou v insolvenci nebo mají statisícové dluhy, takže tohle je pak problém, to neuhrazení na ten výkon trestu domácího vězení...

Nadřazená témata Podtémata

<i>Starost o klienty</i>	Trest je individuální
<i>Klíčová je spolupráce</i>	Pomůže předjednání, poslední šance pro klienta
<i>Nejednotnost a nedostatky ztěžují práci</i>	Problém jsou náklady na výkon trestu, chybná představa o trestu
<i>Dlouhý trest se májí výchovným účinkem</i>	Dlouhý trest je rizikem

Tabulka 5 Seznam témat vzešlých z analýzy rozhovoru respondentka Nataša

5.6 Společná témata

Po transkripci rozhovorů a provedení analýzy jednotlivých rozhovorů se dostáváme k samotnému závěru, kdy se jedná o vyhledávání společných témat a jejich vzájemného propojení. Cílem je nalézt typické rysy pro zkoumaný fenomén.

V následující části budou shrnuty všechny společné motivy, které během výzkumného šetření vyplynuly a zároveň budeme hledat odpovědi na hlavní a dvě vedlejší výzkumné otázky. V této fázi nebudou uvedeny přímé citace respondentů.

Všichni z respondentů uváděli, jak důležité je pro správné plnění výchovné funkce alternativního trestu **mít možnost trest před uložením předjednat**. K tomuto zjištění došli na základě dlouhodobých zkušeností, neboť všichni pracovníci ve středisku pracují déle než pět let, mnohdy právě kolem patnácti i dvaceti let. Díky tomu můžeme vidět, že jejich zkušenosti jsou nejen obdobné, ale také jim přikládají velkou důležitost. Uvádí, že pokud není trest předjednan, bývá ukládán někomu, kdo trest nebere vážně, neprokazuje snahu, pílí. V tomto ohledu byla také zmíněna **nutnost individuálního posouzení**, ať už tedy mluvíme o uložení trestu vhodným klientům, tak také o nastavení časového harmonogramu. Přihlíží se k místní dostupnosti spojů hromadné dopravy, vzdálenosti bydliště od práce, přizpůsobit se v omezené míře může i potřebný čas k venčení psů.

Všichni respondenti se shodli na tom, že **dlouhá délka trestu je neefektivní**. Klienti, kterým byl uložen trest s nejvyšší možnou sazbou, což jsou dva roky, se po skončení trestu chovají jako klienti podmíněné propuštění a dochází k tomu, že se okamžitě vrací do zajetých kolejí a snaží se dohnat všechno, co považují, že jim trestem domácího vězení bylo odepřeno a znemožněno vykonávat a zažívat.

Čtyři respondenti uvedli, že jako problém vidí **problematiku alkoholu a drog**, přičemž v tomto případě nedoporučují, aby byl trest domácího vězení uložen. Na základě zkušeností se totiž ukázalo, že v takovém případě mohou být klienti rizikem pro pracovníky, sami pro sebe a také pro svoji rodinu. Vzhledem k tomu, že by porušili stanovená pravidla, by mohlo v jejich domácnosti dojít k hádce, kdy klient nemůže z domu odejít, a proto se můžou objevit prvky domácího násilí, neshody, hádání se. Klient by také mohl pro klienta být rizikem, pokud by během namátkové kontroly bylo zjištěno, že požil alkohol či drogy. I to je důvod, proč zaměstnanci doporučují trest předjednat, aby bylo možné rizika eliminovat a vyhnout se komplikacím a problémům.

Respondenti také uvedli, že **se nikdy necítili být v rámci namátkových kontrol ohroženi na zdraví či na životě**. Na základě zjištěných výroků shledáváme, že je to způsobeno možností tresty předjednat. Trest se neukládá agresivním klientům, a proto k žádným problémům ve smyslu agresivního jednání proti pracovníkům nedochází. Občas dochází k tomu, že jsou klienti sprostí, ale to pro pracovníky nemělo význam v té podobě, že by měli

strach, aby nebyli napadeni. Pouze jeden z respondentů uvedl, že se střetl s agresivnějším klientem, ale jednalo se o verbální agresi, kterou nepovažoval za zvlášť nebezpečnou.

V návaznosti na vedlejší výzkumné otázky respondenti uváděli, že **soudy pracují dlouho** a na jejich odpověď se čeká déle, než je vhodné. Na základě zkušeností pracovníků jsme mohli zaznamenat, že je pro klienty důležité, aby se jim zpětná vazba dostávala co nejdříve. Bohužel jsou soudy natolik zaneprázdňené, že se na odpovědi čeká i několik měsíců. Samozřejmě záleží na velikosti okresu, neboť jedna z respondentek uvedla, že díky tomu, že jsou součástí menšího kraje, tak vyřizování probíhá o něco rychleji, než je tomu v jiném případě. Někteří také uváděli, že někdy soud vyhodnotí uložení trestu domácího vězení bez předjednání Probační a mediační služby, což se jeví jako problematické v návaznosti na další kroky, které pracovníky s klienty podnikají. Uvedeno také bylo, že by ocenili, aby některé činnosti mohli obstarávat sami a nemuseli čekat na vyhodnocení soudu. Jedná se například o situace, kdy se klient přestěhuje nebo ho čeká operace a je nutné, aby nějakou dobu pobyl v nemocničním zařízení. Spolupráce se soudy je tedy hodnocena řekla bych průměrně, neboť se soud i pracovníci snaží vycházet si navzájem vstřícně, ale vlivem nadměrného zatížení dochází k velkému zpoždění reakcí soudu.

Všichni respondenti byli tázáni ohledně **spolupráce také s Policií České republiky**, kdy všichni uvedli, že spolupráce je **na výborné úrovni** a nemají žádné podněty ke zlepšení.

5.7 Reflexe limitů výzkumu

Výsledky analýzy vycházejí z pěti rozhovorů probačních úředníků, kteří pracují s klienty, kterým byl uložen trest domácího vězení a mají více jak pětileté zkušenosti v této oblasti. Protože byl každý z účastníků výzkumu z jiné části České republiky, můžeme vidět, že se často rozlišuje, jestli se jedná o větší či menší okres, kdy v případě, že je okres rozsáhlý, je výkon práce ztížen a spolupráce se soudy je velmi zdlouhavá.

Získané výsledky mohou být zkresleny subjektivním viděním a nedostatkem nadhledu, ale s tím se v rámci zpracování interpretativní fenomenologickou analýzou počítá. Výsledky nebyly v žádném případě vědomě ovlivňovány, přeměňovány ani znehodnocovány.

5.8 Doporučení pro praxi

Výsledky výzkumu ukazují, že se všichni respondenti potýkají s letitými zkušenostmi v oboru a přináší tak nové poznatky, které je možné využít v rámci doporučení.

Nejdůležitějším bodem, na který apelovali všichni pracovníci, je **potřeba mít možnost trest předjednat** předtím, než bude uložen. Soudy by k tomuto měly vždy přihlížet, aby nedocházelo k ohrožení žádných dalších osob a byl vybrán adekvátní trest, který splní svoji výchovnou funkci. Spolupráce se soudy by se také měla lépe nastavit, aby probační úředníci měli možnost o nějakých věcech rozhodovat sami, aniž by potřebovali čekat na vyjádření soudu. V tomto směru máme na mysli pouze banálnější činnosti, jako změnu bydliště, kde bude klient trest vykonávat, přerušeni z důvodu nutné operace a další podobné situace. Také můžeme vidět, že vlivem předjednání dochází k tomu, že jsou pracovníci mnohem více chráněni. Mohou si díky tomu klienty prověřit ze všech stránek, ať už máme na mysli jejich majetkové poměry, bydliště, spolubydlící, vztahy a podobně. V opačném případě by mohlo docházet k častějším konfliktům, ať už mezi klientem a pracovníkem nebo rodinným příslušníkem. I když většina respondentů uvedla, že se nikdy necítili ohroženi, lze se na základě výpovědí domnívat, že je to způsobeno právě možnostmi předjednání trestu.

Vzhledem k předjednání by také, na základě výpovědi respondentky Nataši, mělo být zjištěno, jaké jsou **majetkové poměry odsouzeného** a k tomu přihlížet, neboť by se kvůli povinnosti splácet výkon trestu domácího vězení mohl klient dostat do dalších finančních problémů.

Respondentka Kamila uvedla svůj návrh, aby se klientům **trest v půlce řádně vykonané doby uvolnil**. Mohlo by to vést k tomu, že by se zjistilo, jak bude klient po půlce vykonaného trestu na uvolnění a nové možnosti svobody reagovat, a přitom by se s nimi dále pracovalo ve smyslu podpory, motivace a kontroly, než když se po skončení trestu s pracovníky rozloučí a najednou mají ze dne na den dovolené všechno, co předtím několik měsíců, ne-li let, nesměli.

Posledním doporučením je návrh od respondenta Oldřicha, který z praktických důvodů chválil **možnost výcviku u Policie České republiky**. Pan Oldřich uvedl, že nevidí význam, aby se probační úředníci vzdělávali na jednodenním kurzu sebeobrany, neboť pokud nedochází k pravidelnému tréninku, tak se nenaplní očekávaný význam. Naopak doporučuje, aby se každý mohl zúčastnit speciálního výcviku v rámci modelových situací, kdy se pracovníci dostanou do neznámé situace, kterou musí vyhodnotit a reagovat.

Podmínky jsou přitom nastaveny perfektně, neboť se jedná o profesionály, kteří mají mnoho pomůcek, které danou modelovou situaci více podtrhnou, a ta se stává mnohem věrohodnější.

V závěru můžeme vidět, že na základě zkušeností zainteresovaných odborníků v problematice výkonu trestu domácího vězení je několik návrhů na zlepšení, které by mohly vést k efektivnější a snazší práci s klienty.

ZÁVĚR

Bakalářská práce se zabývala tématem Probační a mediační služby v rámci možností a limitů v postpenitenciární péči. Byla rozdělena na teoretickou a praktickou část. V teoretické části byly zmíněny nejdůležitější pojmy, definice a souhrn teorie, která je klíčová k pochopení dané problematiky. Veškeré informace byly čerpány z dostupné odborné literatury. Cílem teoretické části je seznámit čtenáře s Probační a mediační službou a vším, co s tímto oborem souvisí, ať už mluvíme o trestu, konfliktu, mediačních činnostech, alternativních trestech a dalších důležitostech.

Empirická část práce byla věnována samotnému výzkumnému šetření. Pro získání potřebných dat byl zvolen kvalitativní přístup, konkrétněji byly použity polostrukturované rozhovory, se kterými se dále pracovalo na základě interpretativní fenomenologické analýzy.

Cílem výzkumného šetření bylo nahlédnout do zkušeností dlouhodobých pracovníků Probační a mediační služby, kteří se specializují na klienty, kterým byl uložen trest domácího vězení. Důvodem tohoto zaměření byla probíhající pandemie, kdy si myslím, že každý z nás pocítil, jaké je mít takové menší domácí vězení, a protože jsem viděla, jak špatně na to lidé v okolí reagují, zajímala mě tato problematika mnohem více.

Prostřednictvím rozhovorů se čtyřmi probačními úředníky bylo zjištěno, jaké mají zkušenosti s klienty, jak s nimi pracují, co je v rámci jejich práce obtížné, jaká je vzájemná spolupráce pracovníků s dalšími orgány činnými v trestním řízení a v neposlední řadě jsem se seznámila s doporučeními, které pracovníky uvedli na základě svých letitých zkušeností v oboru.

Hlavním cílem výzkumu bylo nahlédnout do zkušeností letitých pracovníků Probační a mediační služby, kteří se věnují oblasti trestu domácího vězení. Na základě výroků jsou jejich zkušenosti patrné, často také došlo k vyprávění jejich příhod, kterým přisuzují smysl ve smyslu poučení se. Díky zkušenostem pracovníků, kteří se s tímto poměrně mladým trestem dennodenně setkávají, je možné shledat, v čem je potřeba udělat změny. V tomto případě se dotýkáme vedlejších výzkumných otázek, neboť spolupráce se soudy je často zdoluhavá a čekání znesnadňuje výkon práce probačních úředníků. Na druhou stranu můžeme vidět, že spolupráce s Policií České republiky je oceňována kladně a jeden z respondentů se spolu se svými kolegy zasazoval, aby v rámci celé České republiky bylo možné absolvovat tresty u těchto odborníků na základě modelových situací.

Práce probačních úředníků s oběťmi trestných činů je dle mého názoru nepostradatelná a nutná. Často se stávají pro klienta motivací, kontrolou a autoritou, a navzdory neúspěšnosti

se nevzdávají a snaží se každému dalšímu klientovi poskytnout stoprocentní servis v podobě pomoci a podpory. Myslím si, že probační úředníci nefungují pouze na bázi pracovní, ale v jejich přístupu ke klientům je vidět lidskost a pochopení pro těžkosti, se kterými se klienti setkávají. Myslím si, že pracovníci Probační a mediační služby vnímají svoji práci jako poslání.

Bakalářská práce naplnila své cíle a zodpověděla na všechny položené výzkumné otázky. Námětem pro zpracování změny sledávám, na základě zjištěných údajů, aby Probační a mediační služba měla větší pravomoc a nemuseli se s každým požadavkem obracet na soud. Taktéž mě zaujala myšlenka policejního výcviku, protože modelové situace jsou perfektním tréninkem pro nenadále situace, které se mohou kdykoliv stát. A je důležité tyto pracovníky chránit.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

- [1] ČERNÍKOVÁ, Vratislava a Vojtěch SEDLÁČEK. Základy penologie pro policisty. Praha: Vydavatelství Policejní akademie České republiky, 2002. ISBN 8072511041.
- [2] ČERNÍKOVÁ, Vratislava. Sociální ochrana: terciární prevence, její možnosti a limity. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2008. Vysokoškolské učebnice (Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk). ISBN 9788073801380.
- [3] HENDL, Jan. Kvalitativní výzkum: základní teorie, metody a aplikace. 2., aktualiz. vyd. Praha: Portál, 2008. ISBN 9788073674854.
- [4] HENDRYCH, Igor. Vybrané kapitoly z penologie. Opava: Slezská univerzita v Opavě, Fakulta veřejných politik v Opavě, Ústav pedagogických a psychologických věd, 2010. ISBN 9788072485741.
- [5] HOLÁ, Lenka. Mediace: způsob řešení mezilidských konfliktů. Vyd. 1. Praha: Grada, 2003. 190 s. Psyché. ISBN 80-247-0467-6
- [6] JŮZL, Miloslav. Penitenciariá jako věda žalární. Vydání I. Praha: Univerzita Jana Amose Komenského, 2017. ISBN 9788074521317.
- [7] NETÍK, Karel. Psychologie v právu. 1. vyd. Praha: C. H. Beck, 1997. 140 s. ISBN 80-7179-177-6
- [8] MAŘÁDEK, Vladimír. Výkladový slovník penologie. Ostrava: Ostravská univerzita, 2003. ISBN 8070422564.
- [9] MATOUŠEK, Oldřich. Metody a řízení sociální práce. Vyd. 1. Praha: Portál, 2003. 380 s. ISBN 80-7178-548-2
- [10] MATOUŠEK, Oldřich. Sociální práce v praxi: specifika různých cílových skupin a práce s nimi. Vyd. 1. Praha: Portál, 2005. 351 s. ISBN 80-7367-002-X
- [11] RASZKOVÁ, Tereza a Stanislava SVOBODA HOFERKOVÁ. Kapitoly z penologie I. Hradec Králové: Gaudeamus, 2013. ISBN 9788074352645.
- [12] RASZKOVÁ, Tereza a Stanislava SVOBODA HOFERKOVÁ. Kapitoly z penologie II. Hradec Králové: Gaudeamus, 2014. ISBN 9788074353789.
- [13] ŘIHÁČEK, Tomáš a Ivo ČERMÁK a Roman HYTYCH. Kvalitativní analýza textů: čtyři přístupy. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2013. 190 s. ISBN 978-80-210-6382-2

- [14] SOCHŮREK, Jan. Úvod do penologie. Liberec: Technická univerzita v Liberci, 2007. ISBN 9788073722876.
- [15] SOCHŮREK, Jan. Kapitoly z penologie. Liberec: Technická univerzita v Liberci, 2007. ISBN 9788073722036.
- [16] SVOBODA, Ivo. Úvod do studia mediace a probace. Vyd. 1. Zlín: Univerzita Tomáše Bati, 2005. 118 s. Učební texty vysokých škol. ISBN 80-7318-261-0
- [17] ŠIŠKOVÁ, Tatjana. Facilitativní mediace: řešení konfliktu prostřednictvím mediátora. Praha: Portál, 2012. ISBN 9788026200918.
- [18] ŠTERN, Pavel, OUŘEDNÍČKOVÁ, Lenka a Dagmar DOUBRAVOVÁ, ed. Probace a mediace: možnosti řešení trestných činů. Praha: Portál, 2010. ISBN 9788073677572.
- [19] ŠTĚRBA, Vladislav. Penologie. 2. vyd. Praha: Armex: TRIVIS, 2009, 167 s. ISBN 9788086795744.
- [20] ŠVARŤÍČEK, Roman a Klára ŠEĐOVÁ. Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách. Praha: Portál, 2007. ISBN 978-80-7367-313-0.
- [21] TOMEŠ, Igor. Obory sociální politiky. Praha: Portál, 2011. ISBN 9788073678685.
- [22] VETEŠKA, Jaroslav a Slavomil FISCHER. Psychologie kriminálního chování: vybrané otázky etiologie, andragogické intervence a resocializace. Praha: Grada, 2020. Psyché (Grada). ISBN 978-80-271-0731-5.
- [23] VETEŠKA, Jaroslav. Mediace a probace v kontextu sociální andragogiky. Praha: Wolters Kluwer, 2015. ISBN 9788074788987.
- [24] VĚTROVEC, Vladislav a kol. Zákon o mediaci a probaci: komentář. Praha: Eurolex Bohemia, 2002. 115 s. Komentované zákony (Eurolex Bohemia). ISBN 8086432327.

SEZNAM OBRÁZKŮ

Obrázek 1 Ukázka druhé fáze pracování s daty.....	64

SEZNAM TABULEK

Tabulka 1 Seznam témat vzešlých z analýzy rozhovoru respondent Miroslav	69
Tabulka 2 Seznam témat vzešlých z analýzy rozhovoru respondentka Kamila	73
Tabulka 3 Seznam témat vzešlých z analýzy rozhovoru respondentka Leona.....	75
Tabulka 4 Seznam témat vzešlých z analýzy rozhovoru respondent Oldřich	78
Tabulka 5 Seznam témat vzešlých z analýzy rozhovoru respondentka Nataša	80

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha P I: Polostrukturovaný dotazník

Příloha P II: Ukázka rozhovoru s respondentem Mirkem

PŘÍLOHA P I: POLOSTRUKTUROVANÝ DOTAZNÍK

1. Popište vaše zkušenosti s klienty, kterým byl uložen trest domácího vězení.
2. Popište situace, které vás změnily a nějakým způsobem ovlivnily.
3. Popište spolupráci se soudci a Policií České republiky.
4. Popište problémové oblasti trestu domácího vězení.

PŘÍLOHA P II: UKÁZKA ROZHOVORU S RESPONDENTEM OLDŘICHEM

1. Popište své zkušenosti s klienty, kterým byl uložen trest domácího vězení.

Bylo to ze začátku, když se spustil ten trest domácího vězení, tak ty noční kontroly, ty noční jízdy byly docela velkým zásahem do naší práce a poměrně zatěžovaly celé středisko. Ono vlastně v těch začátcích, my jsme krajské středisko, takže zaštiťujeme tři okresy, tak máme poměrně rozsáhlé oblasti. Je to obrovský problém, který my jsme museli obsáhnout těma jízdama. Postupně nám soudci začali dávat ten trest domácího vězení, že nám narostlo kroku 2012, to jsme byli skoro na 25 domácích vězení, po novém roce jsme čekali dalších pět, takže to bylo náročné, naštěstí v té době přišla amnestie a všechno nám to spadlo. Ta zátěž byla poměrně velká, protože jsme to museli rozdělit na dvě skupiny, pracovní jsme tomu říkali jih a sever, protože vlastně když člověk vyjel a dělali se dvojité namátkové kontroly, že to zabralo tolik času, že já si třeba pamatuji jeden výlet, kdy jsme s kolegyní vyjeli o půl 9 večer a vrátili jsme se, než jsme to všechno dvakrát objeli, tak jsme se vrátili někdy v 5 ráno. Takže to bylo dost namáhavé poměrně, hlavně ta jízda, různýma kotěhůlkama okolo, kde ta cesta nebyla v té tmě ani vidět, a párkrát se nejen mně, ale i kolegům podařilo zabloudit různě. V té době bylo úsměvný, že jsme si všichni z jara připadali, že jezdíme safari, protože všude bylo strašně zvířecí. Kdy to bylo do první bouračky, prvního sražení se zvířecí, což jsem měl dokonce já s kolegyní, že jsme ráno v půl 5 srazili srnu, a to bylo taky docela vlastně situace, kdy jsme potom zpětně vyhodnotili, že je oprava dobře, že na ty kontroly se jezdí ve dvou, že ten druhý mohl tomu člověku poskytnout podporu, protože kolegyně se z toho úplně sesypala. Čekali jsme nějakou dobu na policii, a ta, než došla, tak uběhla nějaká doba. Naštěstí auto bylo nějakým způsobem pojízdný, takže to jsme přijeli kolem 6 hodiny ráno domů, co jsme předtím 3 hodiny řešili tu dopravní nehodu. Takže to se ukázalo jedna z takových věcí, kdy je opravdu důležitý i z hlediska takových případných situací že jsou dva, protože kdysi nebo jako na začátku byla teorie, že stačí, aby jezdil jeden člověk. Proti tomuhle jsme z hlediska bezpečnosti to se opomíjelo, a jako by našemu ředitelství bylo jako by jedno, nebo spíš nechápali, proč bychom měli jezdit ve dvou na ty kontroly. Což se pak ukázalo ve výsledku z hlediska bezpečnosti osob, kdy jsme v té době zhruba 2012 absolvovali ve výcvikovém středisku u Policie ČR, ale to byl jen náš kraj, tam jsme měli asi 3 roky po sobě tří denní kurz. Původně to bylo zaměřené na sebeobranu, pak to vykristalizovalo na modelové situace a pak to byla i vlastně první pomoc nebo jako chování při dopravních nehodách, což se v tom posledním roce ukázalo jako mnohem

podstatnější než nějaká sebeobrana, která třeba kolegyni byla k ničemu víceméně, protože si ukážete v tělocvičně nějaký věci a když to člověk netrénuje, tak je to celkem k ničemu. Takže víceméně jako co se tam ukázalo jako praktický, a bohužel se to nepodařilo přenést po těch 3 letech jako by do celorepublikové působnosti, bylo, že oni, jak tam mají vlastně různě to výcvikové středisko, tak tam mají prostory, které jsou různě vybavený, třeba jako kancelář, diskotéka, byt a prostě cokoliv, zastávka autobusová třeba, nebo takové věci, mají tam různé pomůcky, které člověk využívá. A my jsme tam třeba měli kancelář a bylo to udělané jako napadení v kanceláři. Kdy oni třeba využili spoustu svých kolegů, kteří vlastně byli, a bylo to natáčené na dvě kamery, a to se pak vyhodnotilo podle těch našich reakcí nebo jako jakým způsobem jsme se bránili a jak jsme ten konflikt řešili, tak vyhodnocovali, na co si máme dát pozor, hodně to bylo podnětný v okamžicích, kdy jsme byli v bytech, kdy měl i vyloženě zařízený byt, ve které byla vlastně rodina početnější, měli tam i služebního psa puštěného, plus tam křičela panenka jako dítě a vlastně oni, jak mají zmáknutý chování vlastně, protože oni trénují policii, tak předvedli, že člověk musí toho kolegu, my jsme chodili po 2 do toho bytu a nevěděli jsme, jestli nás napadnou, nebo tam bude nějaký konflikt nebo jestli se nám podaří nějakým způsobem z toho vybruslit, takže víceméně člověk byl v tu chvíli oddělený od toho kolegy nebo kolegyně a vlastně jako byl v upětí, kdy okolo něj kroužili tři čtyři lidi, který tam byli jakoby z té rodiny. To si myslím, že třeba to bylo důležitý hlavně pro moje kolegyně, které si uvědomily, že to není žádná pohoda a že ty návštěvy v tom místě bydliště nebo ty kontroly domácích vězňů, že tam ty rizika prostě jsou. To jsme se snažili, aby to bylo celorepublikové, protože ty výcvikové střediska jsou v každém kraji, pro tu policii, a vlastně oni nám poskytli servis víceméně zdarma, tam jsme platili opravdu minimum, protože jsme byli ubytovaní v jejich prostorech a prostě bylo to na rozdíl od pozdějších let, kdy nám ředitelství zaplatilo třeba jednodenní trénink krav magy, nebo prostě něco takového, což je z mého pohledu nesmysl, protože nějaké ty bojové sporty dělám, takže vím, že prostě když člověk jde jednou na jeden trénink, tak je mu to úplně k ničemu. A jak jsem říkal, tak důležité bylo, i vzhledem třeba co jsme měli s tou dopravní nehodou, jak jsme srazili tu srnu, tak tam byl právě i trénink prostě reakcí při dopravních nehodách, a různé dovednosti, finty, které se používají a co by člověka třeba v tu chvíli nenapadly, což jako jsme kvitovali, že prostě naštěstí sice jako dopravní nehody byly, ale i děvčata byly nato víc připravené na takové věci. Jako nejen děvčata, ale protože většina kolegů jsou ženy, tak spíš kolegyně, proto nemluví o mužích. Takže jako během těch let to se dělalo takhle a člověk se dostal do různých situací. Měli jsme člověka, kterého jsme museli kontrolovat, a on měl velké zdravotní problémy a musel být v noci napojený na přístroj, protože měl nějaký ty

těžký apnoe a někdy se nám stalo, že se nám ho nepodařilo ani vzbudit. A celým barákem se jen ozývalo těžký chrápání, samozřejmě jsme si říkali, že to může být napojený na nějakou smyčku, že to pouští pořád dokola, že ten barák se opravdu otrásal jeho chrápáním. Někdy se nám i stalo, což bylo takové nemilé, že se nám ho nepodařilo vzbudit, tak nás jeho manželka až k němu, k posteli, kde on ležel připojený na nějakým tom decháku a jako by spal a chraptěl. To bylo v rámci těch apnoí, protože měl těžkou obezitu a další problémy. A tady bylo pikantní, že oni měli vlastně psi, a na začátku nám bylo řečeno, že se nemusíme bát psa, ale že se máme bát kozla, protože měli na zahradě kozla a ten tam jako by běhal jak pes, a to nám říkali, že on třeba přehodil pošťáka přes plot jako že ho nabral jo. Takže když jsme tam šli, tak jsme kontrolovali, aby na nás někde nevyběhl kozel. Tak to byla jedna taková situace, kterou člověk řešil, že musel dovnitř, aby viděl toho člověka, což není úplně milý, ale občas se to stávalo, kdy třeba hlavně ze zdravotních důvodů ten člověk nějakým způsobem nemohl nebo blbě chodil, nebo jsme měli člověka, který měl parkinsona, ale v tom stylu, že on bral nějaké léky, ale pak najednou strnul a nemohl se hýbat, že měl takové onemocnění a když se m to stalo venku, tak se nemohl půl hodiny hýbat. A on bydlel na ubytovně a tam jsem tohle opakovaně řešili, že se třeba jen podíval z okna anebo jsme šli i nahoru k němu dovnitř, do té ubytovny, že jsme ho skutečně viděli, že leží na tom lůžku, když pro nás přiběhla ta přítelkyně, že on leží jako toporo na tom lůžku. Což člověk bere jako takový zásah do intimity těch lidí, jako když si představím, že by se mi to mohlo stát taky, tak to není nic příjemného. Když tohle člověk vidí. No tak to byl další takový případ, to bylo hlavně ze zdravotních důvodů. Pak jsme taky měli nějaké agresivní klienty, kdy tady jeden agresivní klient, kdy jsem se na ty kontroly hlásil já většinou, protože děvčata se s ním dostávaly do sporu, protože na nebyl opakovaně sprostý, měl tam i nějakého psa, takže víceméně ze mě měl respekt, sice jsme se párkrát verbálně chytli, ale nedovolil si na mě tolik, jako na kolegyně. Potom jsme byli rádi, když nám do vzali do výkonu trestu, protože během toho trestu domácího vězení spáchal další trestnou činnost. Takže agresivní klienty... jako většinou tohle byl klient na hraně, občas to vypadalo, že po sobě šáhneme, nebo že sáhne na kolegyně, ale když někde jinde byly nějaké verbální problémy, tak bylo to spíš prostě verbální. Sice to bylo nepříjemný, že člověk chápe že jde někam v noci, člověk je rozespálý že jde druhý den do práce, takže není úplně příjemnej, zase na druhou stranu to má jako trest, mohl si sice tohle odpykávat v kriminále a nemusel by to vůbec řešit, ale chtěl to. Občas se potýkáme s problémy, že někdo má psa, tak je problém venčení těch psů jakoby jak se to skloubí tím harmonogramem, tak se to snažíme nějak vyřešit, ale zas na druhou stranu někteří měli požadavky na to venčení, že jsme jim na to nemohli přistoupit. Protože

víceméně celý systém, ten harmonogram těch hodin byl úplně rozhozený. Takže to byly střety o tom, jak můžu nemůžu prostě venčit a nevenčit. Jsou zas věci, které se zjišťují při přípravě toho stanoviska, jestli ten pes je tam přítomnej a dopředu se nějakým způsobem snažíme s tím člověkem domluvit, aby si to nějak zajistil. Samozřejmě v nějaké míře omezené mu to jakoby můžeme poskytnout nějaký ten prostor třeba, než půjde do práce, tak že posuneme ten čas o dvacet minut, nebo když přijde z práce, ale někteří měli požadavky, že jsou zvyklý chodit o víkendu na několik hodin ven se psem. Paradoxně je kolikrát nezajímalo, jestli budou moci jít se svýma dětma ven, ale zajímal je ten pes. V některých případech si myslím, že ten trest má bonus, že člověk není vytržený ze svého sociálního prostředí, může vydělávat prachy a splácet náhradu škody, ale ten trest toho člověka vykoření z toho prostředí, ale na druhou stranu si myslím, že dost lidí potřebuje ten výkon trestu, co nám tady chodí, mají podmínku, dostanou podmínku s dohledem, dostanou obecně prospěšné práce a furt mu to je málo, furt si myslí, že se nic neděje, tak si myslím, že je na místě opravdu ten trest domácího vězení a pak už navrhuju, že to domácí vězení není dobrý a navrhu tomu soudu, aby se spíš přiklonil k tomu výkonu trestu ve vězení, protože ten člověk už měl tolik alternativních trestů, tolik milostí v uvozovkách od toho soudu že to je až do nebe volající. Ale když je ten trest dobře vybrán, tak si myslím, že je tomu člověku k užitku. Jinak rizikovým faktorem je to, že toho člověka máme v x dalších alternativních věcech, typu právě podmínka s dohledem, obecně prospěšné práce, opakovaně vesměs tyhle věci nebo tak, tak evidentně se ten člověk neponaučil, že třeba měl ten člověk dohled, který předtím nefungoval, tak mu ho přeměnil a šel do výkonu trestu, u některých se to prostě opakuje, takže vzhledem k tomu, že nefungoval v tom dohledu; u nás, tak těžko můžu napsat doporučující stanovisko, když vím, že sem nechodil, vyhýbal se, furt s ním byly problémy co se týče toho podvolení se tomu dohledu, tak vzhledem k tomu, že ten trest domácího vězení vyžaduje kontakt a spolupráci s tím člověkem jako tu kontrolu a podvolení se té kontrole, tak člověk může předpokládat, že to bude problém i v tomhle případě. Samozřejmě aktivní život drog taky, není na sto procent, že to tomu člověku nedoporučíme, ale pokud tady nejsou tendence, aby se sebou ten člověk něco dělal, tak to nedoporučujeme. Taky třeba věci jako domácí násilí, kdy jsme třeba při předjednávání těch podmínek zjistili že ten člověk nemůže být doma s těma dětma, že bydleli na ubytovně, měli tam třeba 3 4 děti a on byl psychicky labilní, že jsme to zjistili, a což nám pak krajský soud děkoval, protože se tam zjistilo, že on má skrytou agresivitu. Samozřejmě ne vždy se tohle podaří zjistit, kolikrát třeba ta rodina naslibují nebo neřeknou spoustu věcí, tak my zjistíme, během toho, co je trest uložený nebo nařízený, že tam třeba docházelo k domácímu násilí, což předtím nebylo

zjistitelný, my jsme to neměli, jak zjistit. Což potom je problém, protože to, že člověk musí být doma, což teďkom jde vidět, kdy o tom píšou, o tom kovidu, během těch nouzových stavů, kdy lidi musí být doma, tak se zvedl počet těch domácích násilí, protože lidi spolu neumí být doma, protože si spolu lezou na nervy a nemůžou tak ani odejít. To je třeba další věc, když to víme dopředu, tak se to snažíme eliminovat nebo jako že to nedoporučíme. Aktivní užívání drog a domácí násilí je kontraproduktivní. Taky minulé zkušenosti, jak se choval třeba při dohledu, tak to taky vyhodnocujeme. Není to jako kategoricky, že nikdy ne, všechny tyhle věci člověk probírá a poměřuje, jestli to je nebo není vhodný výkon, jestli není lepší jít do toho kriminálu.

2. Popište situace, které vás změnily a nějakým způsobem ovlivnily

Vzhledem k tomu, že v téhle práci jsem 20 let, tak ze začátku je člověk aktivní, nabitý energií a má pocit, že mění svět, nebo že vlastně když já sem nastupoval druhý rok, co probační služba běžela, tak to bylo něco nového, tak mi to bylo hodně blízké a byla to oblast, která mě po skončení fakulty lákala. V tu chvíli mi to přišlo, že je to naplnění těch mých požadavků, že je to psychologicko-sociálně-právní poradenství s těma lidma, hlavně komunikace s lidma, takové, že jim člověk ukáže ten správný směr, než si člověk po těch letech uvědomí, že tam působí jako nějaká kontrola, v roli kontroly, jakože vlastně dobře já vás primárně kontroluji primárně, na druhou stranu vám v rámci té kontroly nabízím i pomoc. A samozřejmě ta energie v té době byla víc vydává, protože člověk měl pocit že něco... já si pamatuju, že jsem měl nějaké dvě ženy, které žily s jedním romem, který se vracel z výkonu trestu a on je měl jako manželky, ale spíš jako otrokyně. A ony chtěly od něj utéct, prostě obě dvě, protože on je bil, pásl je a žil s něma oběma, a jednou jako přišly, že to vygradovalo, že by chtěly pomoc, tak já jsem strávil celý den na to, abysme je někam uklidili, na telefonech, aby zmizeli protože i od police jsem měl, protože jsem to řešil i s policií, tak říkali, že ho taky vnímají jako potencionálně nebezpečného, tak sem celý den strávil na telefonu abych jim našel azyl, azylový úkryt, což se mi podařilo někde v Praze, já a kolegyně jsme na tom seděli od rána 9 do odpoledne do 3, a když jsme to zajistili, tak už nepřišly, se na to prostě vybodly. To byl prostě jen nějaký výkřik, že si to svoje přsvěcení, že chtějí změnu nedotáhli oni. A to je pak pro člověka těžký, že se musí vzdát toho, že ví, co je pro toho druhýho dobře, protože to samotné přesvědčení musí mít ten člověk. Vy ho můžete postrčit, pomoct mu, ale bohužel někdy to je těžký, protože víc energie vynaložíte vy... takže to vyhoření bylo několikrát, to samé zklamání, to se ale s postupem doby, kdy člověk samozřejmě jak se říká, že v téhle brandži vyhořívá, tak na to spíš koukám tak, že se

pro určité věci tak nerozčiluju někdy mám pocit, že chápu, nebo rád bych učinil pochopení pro toho člověka, dobře zvol si tuhle cestu, je to jeho volba, já ho v to nechám, protože nemám šanci změnit jeho nastavení v tu chvíli. Předtím jsem se mu snažil pomoc ve smyslu rozebrat si ty preference hodnoty to nasměrování v tom životě, ale ty věci si musí sám člověk uvědomit, že tu změnu chce. Tohle se taky stává u těch mladých kluků okolo 20, kteří bydlí u rodičů, to furt řešíme a mám pocit, že se ten rámeček neustále opakuje. Že většinou mi přijde, že jim chybí ten mužský prvek, protože většinou jsou to rozvedené rodiny, protože pak se bavíme stylem dopřiči vždyť jste chlap a tady parazitujeme na mamince, místo abyste se postavil na vlastní nohy a té mamce pomohl třeba splácet ten byt, tak tady pořád chodíte, že nemáte práci a furt tady fňukáte, co jako od toho života chcete. Někdy to je takové humorné, že souhlasí, že by chtěli převzít tu roli, tu zodpovědnost za sebe, ale řeknou že je to těžký, pro ně je lepší na kanape čumět na počítat a chodit s kamarádama na pivo a být závislý na rodičích. Jinak k tomu domácímu vězení tak jsme brali jako úlevu, když nastaly ty náramky, protože pro to středisko ten systém byl úleva, protože tím nám odpadly ty noční jízdy, i když jako v rámci v těch našich metodik, musíme minimálně jednou měsíčně na tu návštěvu i tak vyrazit osobně i když jsou monitorováni tím náramkem.

3. Popište spolupráci se soudci a Policií ČR.

Soudy tam hodně spolupracujeme, někdy se v tom názoru na uložení toho trestu domácího vězení s tím soudcem rozejdeme a někdy mu jdeme naproti. Já jsem si uvědomil jednu věc, že třeba někdy probační úředník, aby vyhověl soudci, tak doporučí ten trest v tom stanovisku a ten člověk na to není. Nechci sahat některým kolegům do svědomí, ale že se soudu vyhoví, ale s tím, že třeba já dopředu vím, že ten soudce by to uvítal to uložení toho trestu, nicméně když zjistím z nějakých důvodů že ten trest nemůžu doporučit, tak se tam nebojím napsat, že to nedoporučuju uložení toho trestu, ale pokud se soud rozhodne, tak v rámci předjednání toho trestu, které máme dělat, aby ten trest měl smysl a aby se nezjistilo, že ten člověk nemá kam jít a nemá kde bydlet, tak v rámci toho předjednání napíšu že to nedoporučuju protože nějaké důvody, nicméně když se soudce může jít proti tomu mému návrhu. Někdy se setkáváme taky s tím, že soud rozhodl o uložení toho trestu bez toho, aby nás požádal o přešetření těch podmínek, takže teď třeba mám člověka na stole, o kterém jsem nikdy neslyšel, nevím, kde bydlí, jak bydlí, a má domácí vězení, takže teďkom čekáme až nám soud pošle, že ten soud byl kromě uložení i nařízen. A spolupráce s Policií ČR je bezproblémová, když je potřebujeme k asistenci, tak není problém.

4. Popište problémové oblasti trestu domácího vězení

Furt je to o nějaké komunikaci se soudama, u nás se sice komunikuje docela dobře ale soudci někdy uloží ten trest bez třeba u náhrady vazby dohledem, kdy tam nejsou žádné povinnosti, tak my jsme o něm neměli žádné informace, protože nebyl žádný nastavený čas, kdy bysme ho mohli kontrolovat, tohle se týká hlavně náhrad vazeb dohledem a elektronickým monitoringem. Ten elektronický monitoring je primárně na domácím vězení, ale může být i při podmíněném propuštění, kdy ten člověk dostane povinnost se sdružovat v okolí místa bydliště a je mu nasazen ten elektrický monitorovací systém anebo když se člověk bere do vazby a soud rozhodne, že ho do vazby nevezme, nahradí mu tu vazbu dohledem probačního úředníka a případně je další možnost i ten monitorovací systém. Jinak ty dva roky jsou dlouho, ale záleží, za jakou je to trestnou činnost. Ale co to sleduju tak u těch dlouhodobých trestů tak tam ta tendence k porušení začíná být zjevná. Ale je to člověk od člověka, někdo se v tom režimu naučí fungovat a nemají s tím problémy. Záleží, jak toten člověk má postavený někdo je totiž rád, protože ví, že by v tom kriminálu ty dva roky byl a takhle můžou být s rodinou. Ale vzhledem k nouzovému stavu si myslím, že to dostalo nového rozměru, takže spousta lidí si to mohla vyzkoušet, jak to vypadá v tom domácím vězení. Ale je podle mě lepší alternativa být dva roky v domácím vězení než ve vězení. Ty tendence jsou ale v tom dlouhodobém režimu vyšší, ale to je dané i tím, že by měl ty problémy i v tom výkonu. Samozřejmě by se měla zlepšit i ta komunikace se soudem, možná ale spíš ten pohled těch soudců na tu akceptaci našich stanovisek někdy, nebo takové to ukládání bez předjednání. To by se podle mě dalo zlepšit ze strany soudů. Někteří to mají tak že dají domácí vězení a nezajímá je, jestli je to vhodné nebo ne, protože je nechtějí zavřít, ale my víme, že to vhodné není. A pokud je to takhle nastavené, tak pak jsou tu problémy a ty musíme řešit, protože člověk se problematicky podrobuje tomu trestu. Jinak je tady problém i s těmi náramky, protože soudy automaticky předpokládají, že když je uložený trest domácího vězení, tak je automaticky ten náramek. Stanovisko probační služby je takové, nebo údajně je to podpořené zákonem, že v okamžiku, kdy ten soud tam nedá výslovně uložení elektronického monitorovacího systému tak se náramek nenasazuje. Je to taky z důvodu množství náramků. Ale je to údajně takový výklad, který mně osobně se moc nelíbí, protože soudy automaticky spoléhají, že se v minulosti vyjádřili, že ten trest domácího vězení nedávali v minulosti od roku 2010 a budou ho dávat, až bude ten elektronický monitorovací systém. A v okamžiku, kdy ten systém začal, tak oni apriori

příkládají, že vždycky, když ten trest domácího vězení uloží, tak že bude nasazený náramek. Což je z pohledu našeho oddělení odlišné, že pokud to není výslovně uvedeno, tak o tom rozhodujeme my, jestli ho dáme nebo nedáme.